

TYRNHAW

2011

víkend európskych bojových umení

ZBORNÍK PREDNÁŠOK

Trnavský šermiarsky cech
<http://tyrnhau.tsc.sk>

Editor a sadzba textu:

Anton Kohutovič

apríl 2012

Predhovor

Prvý ročník Tyrnhawu sa uskutočnil takmer 3 roky po poslednom šermiarskom symóziu Smolenice 2008. Doterajšia frekvenčia podobných podujatí by skôr svedčila o tom, že Slovensko má malú a pasívnu komunitu šermiarov. Minimálne o prvom prívlastku možno pochybovať. Dnes každé, i menšie, mestečko má aspoň jednu šermiarsku skupinu, aj keď boom historického šermu z konca minulého a začiatku tohto tisícročia už dávno opadol.

V roku 2008 boli po prvý krát verejne prezentované rekonštrukčné smery šermu u nás. Trvalo to viac ako 5 rokov kým u nás dozrelo vhodné prostredie pre rozvoj a obnovu pôvodného šermu. Inscenovaný historický šerm mal u nás päťdesiatročnú tradíciu, ale štúdium pôvodného historického šermu bez divadelnej ambície sa zjavilo v intenzívnejšej podobe sotva pred desiatimi rokmi. Na moje potešenie rast posledných rokov doháňa stratu z predošlého „šermiarsky anemického“ obdobia.

Šermiarske knihy, ktoré prežili dodnes mnohé storočia, sú už takmer všetky volne dostupné. Vychádzajú nové publikácie najrôznejšej kvality, ktoré vám kuriér prinesie do pár dní až domov. Ale aj napriek tomu je ešte väčšina práce pri obnove šermu pred nami. Doba keď mal každý *fechtbuch* cenu zlata (alebo minimálne niekoľko tisíc korún) pomnila. V oblasti šermu dlhým mečom dokonca snáď ani nenarazíme na techniku, ktorú by niekto neinterpretoval a nezverejnil jej video. Vďaka tomu už samotné interpretácie nemajú privelkú hodnotu. Zväčša aj tak iba ide o pomalé a nerealistické vykonanie pochybov predpísaných manuskriptmi. To čo má dnes reálnu hodnotu sú praktické skúsenosti, ktoré nie sú vo fechtbuchoch explicitne zaznamenané. V textoch možno hľadať iba indície, ktoré si nedokáže vysvetliť človek bez

praktického zážitku. Pre šermiarskeho nováčika (v istom zmysle sme nováčikmi stále) sú tažko viditeľné. Objaviť ich si žiada ešte veľkú drinu v telocvičniach.

Som optimista a verím, že v podobnom predhovore o 10 rokov budeme konštatovať, že sa nám podarilo pomedzi každé dva riadky Lichtenawerovho učenia pripísať jeden nový – ten, ktorý autor poznal ale nechal ho nevy-slovený.

Pevne dúfam, že Tyrnhaw 2011 prispel k prepojeniu zatiaľ roztrúsených HEMA skupín a tiež, že nebude ročníkom na dlhé roky posledným. Naša snaha bude pokračovať a cieľ nie je o nič menší, ako každoročne pozývať tých najlepších inštruktorov, a vytvárať prostredie pre rýchlejší rozvoj pôvodného šermu v našich končinách.

Za Trnavský šermiarsky cech by som chcel podakovať všetkým inštruktorom, ktorí sa prišli nesebecky podeliť o svoje vedomost a prezentovať výsledky a postupy svojej práce. Vďaka patrí rovnako aj mestu Trnava, Trnavskej Univerzite a firme A.dom spol. s r.o.

Anton Kohutovič, apríl 2012

Zoznam inštruktorov

Teoretické prednášky

Ondřej Adámek

Karel Černín

Peter Koza

Anton Kohutovič

Filip Lampart

Martin Fabian

Martin Janičina

Praktické workshopy

Ondřej Adámek

Karel Černín

Dalibor Belfín

Tomek Maziarz

Anton Kohutovič

Filip Lampart

Martin Fabian

Martin Janičina

Lubomír Orenič

Marcin Surdel

Zdeněk Utíšil

David Vobr

OBSAH

Predhovor	iii
Zoznam inštruktorov	iv
Taktika v Lichtenauerově učení dlouhého meče	1
<i>Ondřej Adámek</i>	
Harnischfechten – Boj mečem ve zbroji	19
<i>Karel Černín</i>	
Devastačný účinok zbraní a jeho vplyv na výkon šermu	35
<i>Peter Koza</i>	
Formy súdneho súboja na príklade uhorských stredovekých právnych zbierok	39
<i>Filip Lampart</i>	
Vorschlag	49
<i>Anton Kohutovič</i>	
Joachim Meyer	63
<i>Martin Fabian</i>	
Taliansky šerm dlhým mečom	71
<i>Martin Janičina</i>	
Príspevky sú radené v poradí v akom odzneli v teoretickej časti podujatia.	

Taktika v Lichtenauerově učení dlouhého meče

Ondřej Adámek

Indes – škola středověkého boje v Brně

<http://www.in-des.cz/>

Abstract

This article deals with interpretation of tactics in the work of a fencing master Hans Lichtenauer and his followers. In the first place, more modern division of teaching is introduced; specifically: principles, recommendations, technics, tactics and aims. Then terms „Vor“ and „Nach“ and also „Indes“ principle are explained. The „Indes“ is understood by the author as a moment, when blades of adversaries clash. As a next point, some usual concepts of tactics of sword fencing is going to be introduced: „Scouting by fight“, which is not applicable in reality, as is thought by the author. After that the author dedicates himself to tactics, which he divides into „Vor tactics“, „Nach tactics“ and one „Universal tactics“, known as „Versetzen“. In „Vor“ it is „Vorschlag“ (first hit) and „Mislead“ In „Nach“ it is „Luring by blade“, „Luring by uncovering“ and „Window“ (Sprechfenster). Advantages and disadvantages of all above mentioned tactics were outlined.

1 Pár slov úvodem

Cílem tohoto textu je přinést krátký pohled na možný výklad taktiky v Lichtenauerově systému boje dlouhým mečem. Zároveň

obsahuje i obecnější úvod, kde se rozebírá, co bylo důvodem k témtu úvahám, snaží se vyložit některé pojmy s taktikou související a také nadhazuje jistý širší rámec, do kterého autor taktiku zasazuje. Text odpovídá přednášce, kterou autor přednesl na šermířském setkání Trnava 2011, jen je rozšířen o některé úvahy, pro něž nezbýl při rezentaci čas.

2 Něco o zdrojích

Jako základní zdroj pro studium Lichtenauerova systému a následné úvahy o něm mi posloužily 3 manuálníky, které komentují a vyvětlují Zeddle, jmenovitě:

- anonymní MS 3227a (známý dříve jako kódex Doebringer) (budu odkazovat jako coDOE)
- Codex Ringeck (MS Dresd.C.487) (odkazován jako coRIN) – obsahuje glosy Sig-munda Ringecka
- Codex Danzig (Cod.44.A.8) (coDAN) – obsahuje glosy Petera von Danziga

Existují samozřejmě ještě další manuálníky Lichtenauerových následníků, věnující se dlouhému meči, nicméně ty jsou buď opisem těchto 3 zdrojů, nebo v nich už podle mne učení dosáhlo značného zkreslení. Pokud bych však měl jmenovat další díla, která moje úvahy ovlivnila, bylo by to zejména:

- Glasgow Fechtbuch (MS E.1939.65.341) – obsahuje iluminace k Ringeckovým globášům

- Goliath (MS Germ.Quart.2020) – obsahuje iluminace k Danzigovým glosám
- Kunst des Messerfechtens (CGM 582) – umění tesáku od Hanse Leckuchnera

3 Rozdělení učení

Jedním z problémů při studiu Lichtenauerova boje dlouhým mečem je způsob jeho výkladu v dobových materiálech. Ty středověké snad prakticky všechny prezentují učení jako seznam technik (kusů), které jsou popisovány jako v podstatě samostatné akce bez nějaké hlubší souvislosti s těmi ostatními. Tyto souvislosti samozřejmě existují, ale je občas velmi těžké je nalézt a přetvořit je do systému, který vyhovuje modernímu člověku.

Jedním z hlavních rozdílů mezi středověkými (např zmíněný codex Danzig) a díly renesančnímy (nap. pasáže o dlouhém meči v dílech Joachima Meyera) je právě posun k více popisné formě, která je bližší dnešnímu čtenáři. Naneštěstí, podle mého názoru, pokud se týká zrovna dlouhého meče, co možná přibylo ve formě, to bylo ubráno často na obsahu. Proto se primárně zaměřují na rukopisy staršího data.

Co je ale tedy obsahem Lichtenauerova učení, jak nám je předkládají staré rukopisy?

Po několika úvodních doporučených je vyložen seznam 5 mistrovských seků a následně 12 kusů (stucků). Z toho by se dalo velice zkratekovitě usoudit, že pokud se student naučí 5 seků a dvanáct technik, zvládne celé učení. Naneštěstí i v dnešní době se stále s tímto pohledem šermířů setkávám. Krom toho, že třeba zmíněných 5 mistrovských seků obsahuje v popisu mnoho návazných situací a pokračování, jsou během některých z nich popisováný akce a principy univerzální, které se však dále v textu již neopakují a je třeba si

tyto věci pospojovat¹. Také 12 technik neobsahuje výčet rovnocených, samostatných „triků“. Některé pod sebou skrývají obecnější princip (Nachreissen), jindy je to konkrétní aplikace (Schnitt, Absetzen) něčeho obecnějšího (Winden) apod.

Z toho důvodu jsem si během let vytvořil dělení vlastní, jehož je taktika součástí. Obsahuje pět bodů a u každého z nich je uvedena jednoduchá otázka, na kterou podle mě daná skupina dává odpověď. Vypadá zhruba takto:

3.1 Principy (odpovídá na otázku „Jak to funguje“)

Příkladem principu mohou být pojmy Vor (Dříve) a Nach (Později) (budu se jim věnovat dále podrobněji), Schwebch a Sterck (silná a slabá část meče) apod. Jsou to tedy skutečnosti, které budou fungovat a které se v souboji budou vyskytovat bez ohledu, zda se jich budeme držet či ne. Řečeno parafrázi: „Můžeme s nimi nesouhlasit a protestovat proti nim, ale to je asi tak všechno, co s nimi naděláme“. (Nemusíme na ně věřit, leč stejně budou existovat :)

3.2 Pravidla (odpovídá na otázku „Co je dobré dělat/nedělat?“)

Pravidla jsou poměrně jasně shrnutá na začátku učení a jedná se o rady typu: se sekem zprava jdi vždy pravou nohou, sekej na tělo soupeře a ne jeho meč a pod. Některá pravidla jsou pak následně zahrnuta v technickách a principech (Uberlauffen), tedy třeba preferování útoků na horní odkrytí. Nejsou to tedy konkrétní akce, které by nám zajistili zásah soupeře, nebo vítězství, ale jejich dodržování podstatně zvýší naši šanci v boji.

¹ Příkladem může být třeba technika „Oben ab genomen“, která je popisována jako jedno z pokračování u sekru Zornhaw, nicméně jedná se o univerzální způsob, jak pokračovat do dalšího odkrytí, když soupeř vytlačí můj bod stranou

3.3 Techniky (odpovídá na otázku „Jak mu to provedu?“)

Konečně se tedy dostáváme k technikám a nebude překvapením, že učení jich mnoho obsahuje. Někdy je však za technikou skryt obecnější princip, který zároveň napovídá, kdy je smysluplné techniku použít a kdy ne. Příkladem by mohl být třeba stuck Durchlauffen (proběhnutí skrz), který přináší do učení meče techniku zápasu. Ten je popisován jako reakce na soupeřovu snahu přejít do zápasu, tzv Einlauffen (Naběhnutí). Není tedy kusem, který bychom plánovaně nasadili, ale spíše instinktivní reakcí, která by měla být v repertoáru každého šermíře a měla by tak řešit soupeřovu snahu o zápas v kterékoli chvíli. Zároveň nám Durchlauffen jako princip říká: „Pokud se soupeř rozhodne ve vazbě přejít do zápasu a dostane se do blízké vzdálenosti, reaguj také zápasem. Pokud se budeš snažit situaci řešit čepelí, pravděpodobně skončíš špatně“.

3.4 Taktika (odpovídá na otázku „Jakým způsobem ho vlastně dostanu?“)

Taktika samotná by tedy měla dát člověku jasnu odpověď na otázku, jak soupeře překonám. Tato odpověď může být různě složitá, ale ze zkušenosti vyplývá, že čím jednodušší, tím lepší. Pokud obsahuje spoustu předpokladů a zároveň neurčitostí, je skoro zajištěno, že nebude fungovat. Cílem pro úspěšnou taktiku tedy krom jednoduchosti je i snížit počet těchto neurčitostí na minimum, minimalizovat počet situací, které budeme následně muset řešit. O taktice budeme samozřejmě dále hovořit, takže ji nechejme teď chvilku být.

3.5 Cíl (odpovídá na otázku „Jak to s ním nakonec skončí?“)

Tento bod je v souvislosti s bojem dlouhým mečem nejméně důležitý a uvádím ho zde proto, že předchozí dělení používám pro všechny disciplíny, které jsou v okruhu mého zájmu (tedy i tesák, dýky, zápas a meč a puklér). Zejména v tesáku, dýkách, ale i zápasu lze nalézt mnoho způsobů, jak daná technika končí. Může to být shození soupeře na zem, odebrání zbraně, zlomení paže, nebo jeho uzamknutí. Pohledů na odůvodnění toho, proč dělat cokoli jiného než přímý zásah soupeře je několik. Avšak vzhledem k tomu, že akce jako odzbrojení soupeře nebo dokonce jeho uzamknutí jsou ze zkušenosti rádově několikrát složitější a tudíž nebezpečnejší i pro mne (hlavně v tesáku a dýkách) než přímý zásah, zastávám názor, že se o ně pokouším i z toho důvodu, že jednoduše nechci soupeře zabít.

Abych se vrátil k dlohemu meči, u Lichtenauerova systému zcela jednoznačně přavažuje zásah, nejčastěji bodem či sekem do hlavy. Ale i zde najdeme přechod do zápasu (Verkerrer) či odebrání zbraně. Proto i zde cíl zmiňuji. Zároveň na posledním místě, přestože podle mého pohledu jej bude v boji třeba zvolit až první (následně pak vhodnou taktiku a pak techniku).

Co ještě s obsahem učení souvisí je jeho rozsahová uměřenost. Lichtenauer nás ve svém umění nezahrnuje hromadou technik, ale vybírá vždy tu nejvhodnější pro řešení dané situace, či pro uvedení dané taktiky. To je třeba obrovský rozdíl oproti dílu Hanse Leckuchnera, který ve svém umění tesáku napak předkládá souhrn všeho, co se dá s touto zbraní udělat. Velice hezky se to demonstruje na řešení tzv. Umb schlagu – situace kdy soupeř seká z vazby kolem mého meče na druhé odkrytí. Lichtenauer zde jednoznačně radí řez na jeho ruce, jelikož je to akce rychlá

a přímočará, kerá jej zraňuje a zároveň mne chrání. Navíc je mi jedno, zda bude dokola sekat příčný, diagonální či dokonce spodní sek. Leckuchner řez také uvádí, nicméně krom něj pak ještě dalších 5 jiných způsobů, z nichž mnohé ovšem univerzalitou řezu nevládnou.

4 O Vor, Nach a Indes

Vor a Nach, dva principy, na kterých z velké části stojí celý šerm. Jeden ze soupeřů zahajuje akci, ten druhý reaguje. Jak prosté. Ten první do značné míry určí pravidla a může soupeře dostat pod tlak, ten druhý však může zasáhnout v jeho pohybu a jeho nejistota už je snížena, protože hra už je rozehrána. Obě strany mají své výhody i nevýhody. Přesto se v současném pojetí dobového šermu u mnohých lidí projevuje nepochopení, nebo významový posun těchto principů. A také určité až přehnané preferování Vor před Nach. A protože to s taktikou velmi souvisí, rozhodl jsem se napsat páár slov i k nim. Významovou trojici s nimi tvoří i pojem/princip Indes, který je někdy zaměňován s určitou reakcí v Nach a proto se mu budu věnovat také.

Když jsem se před cca 8 lety začal věnovat šermu, byl mi prezentován systém šermu Magisteria². Bylo mi vysvětleno, že jsou tři takzvaná tempa, Vor, Indes a Nach. Ve Vor je ten, který útok zahajuje, Indes je případ, kdy reaguji a zasáhnu soupeře v jeho akci, Nach je případ, kdy reaguji pasivně a snažím se soupeře zasáhnout až po jeho sekú.

Když jsem po čase začal překládat a studovat šermiřské manuskripty, zjistil jsem, že došlo k významovému posunu, zejména u Nach a Indes. Abych však nemluvil po-

²Tímto se nechci nikak strefovat do této školy šermu, jde mi jen o to, že toto pojetí jakoby převládá u spousty šermiřů dodnes

uze já, nechme chvíliku promlouvat i jednoho z mistrů, jmenovitě Petra von Danzig. Zde je popis Vor, Nach a Indes z jeho rukopisu:

Hier merck was da haist das vor

*Das ist das du albeg solt vor kömen es
seij mit dem haw oder mit dem stich
ee wenn er vnd wenn du ee kumpst mit
dem haw oder süst das er dir vor setzñ
mües So arbeit Inndes behentlich In
der versatzung für dich mit dem swert
oder sünst mit anderñ stucken So mag
er zú kainen arbeit kommen*

Zde věz co značí Vor (Dříve)

To jest, že bys vždy měl dříve přijít se sekem či bodem než on a když dříve přijdeš se sekem či podobně, že on Odstranit musí, tedy pracuj Vtom (Indes) v odstranění před sebou svým mečem, nebo podobně jinými kusy, že on k žádné práci (na čepeli) nemůže přijít.

Hye merck was da haist das nach

*Das nach das sind die prüch wider alle
stuck vnd häw die man auff dich treibt
vnd das verným also wenn er ee kumpt
mit dem haw wenn du das im versetzen
muest So arbeit Inndes mit deiner
versatzung behendlich mit dem swert
zú der nagsten plöss So prichstu ým
sein vor mit deinem nach*

Zde věz co značí Nach (Později)

Nach to jsou prolomení proti všem kušům, které někdo na tebe zkusí a ta pochop takto, když on dříve přijde se sekem, že ty ho odstranit musíš, tak pracuj (na čepeli)³ Vtom (Indes) svým

³Slova „na čepeli“ jsem v závorce nepřidal proto, že se mi to hodí do krámu. Arbeit v Umění znamená právě práci na čepeli soupeře, tedy způsob jak jej překonat po navázání

odstraněním zručně mečem do dalšho odkrytí, takže mu proložíš jeho Vor svým Nach.

Hie merck die ler von dem füln vnd von dem wort das da haist Inndes

*Merck wenn du mit dem zů vechten zů
Im kumpst vnd einer dem andern an
das swert pindet So soltu In dem als
die swert zů sammen klitzn zů hant fül
ob er waich oder hert an gepünden hat
vnd als pald dw das emphunden hast
So gedenck an das wort Inndes Das ist
das dw In dem selbigen emphinden behendlich
solt arbitten am swert so ist
er geslagen ee wenn er sein gewar wirt*

Zde věz učení o Cítění a o slově, které se nazývá Indes (Vtom)

Věz když ty s přišermováním k němu přicházíš a jeden druhému se na meč navážete, tedy bys měl v tom jak meče dohromady narazí rukou poctit, zda-li se on poddajně či pevně na meč navázel a ihned jak jsi to pocítil, tak pomysli na Slovo Vtom (Indes), to jest v tom stejném pocítění bys měl pracovat na meči , tedy jest poražen dříve, než si to uvědomí.

Vor je tedy popisováno stejně, jeden vždycky musí zahajovat. Nicméně Nach označuje obecně toho, kdo reaguje, bez ohledu na to, jak jedná, protože výchozí předpoklady budou pro něj vždycky stejné. Navíc Umění zde popisované nevyžaduje speciální termín pro akci v Nach, kdy zasahuji soupeře během jeho akce, protože to je jediný způsob reakce v Nach, který připouští (útoky na meč, pasivní krytí apod. jsou zavrhnuta, jako neefektivní a tudíž nebezpečné). Tedy Nach se v praxi v Kunstu kryje s tím, co se v „klasickém“ pojednání označuje jako Indes

(pokud samozřejmě nemluvíme o pasivním krytí v Nach, které dělá člověk umění neznalý a které nás Kunst učí využívat a trestat).

Co tedy ale značí pojednání Indes? Označuje moment, kdy se střetnou čepel protivníků, kdy dojde k vazbě. Ve většině střetů se dříve či později navázání oběví. Co je však podstatné, z popisu učení vyplývá, že toto je moment, kdy by se mělo rozhodnout o vítězi, protože ten, kdo lépe situaci ve vazbě vyhodnotí a správně a rychle zareaguje, vyhrává. Proto je také v Učení slovo Indes jednoznačně spojováno se slovem Fuhlen (Cítění), tedy schopnost poznat, zda je soupeř se mečem pevný (Hert) , či poddajný (Weich). Každý asi uzná, že je dost obtížné rozjet akci během útoku soupeře ve Vor (tedy klasické pojednání Indes) a zároveň v tu samou chvíli už cítit jeho tlak na čepeli.

Druhou zvláštností, kterou jsem u mnoha kolegů šermířů zaznamenal, je jednoznačné preferování Vor před Nach. Tedy snaha zahájit střet vlastním útokem (tzv. Vorschlagem) skoro za každou cenu, protože to je dle nich to, co učení radí jako cestu k vítězství (občas skoro jedinou). Přiznám, se že mne to docela dlouho udivovalo, ale pak jsem začal přemýšlet, ze kterých střípků a pasáží v pramenech mohli k takovému závěru dospat. Po čase jsem našel dva „viníky“.

Prvním z nich je coDOE (pozorný čtenář vzpomene, že takto odkazují na anonymní MS 3227a :). V něm se nachází obecný úvod, kde je první útok (Vorslag) mnohokrát zmínován jako obrovská výhoda, kterou by měl šermíř využít vždycky a okamžitě, když se dostane na dosah k soupeři.

Samozřejmě, toto je obecná výhoda Vor a já s ní nijak nepolemizuju. Nicméně Vor má i nevýhody, které tento přístup zcela ignoruje. Nechme to ale zatím být a podívejme sa na druhý zdroj tohoto pohledu, který jsem našel. Tím je známý verš samotného Lichtenauera v úvodu jeho učení.

*wer nach get hawen der darff sich
kunst wenig fräwen*

kdo seká až po soupeři, smí se ze svého umění málo těšit

Když pominu určitou nutnost při veršování upravit slova tak, aby se rýmovala, což už samo může význam zkreslit, musím přiznat, že pokud bychom měli pouze básničku velkého mistra a ne komentáře jeho pokračovatelů, bylo by význam, který z těchto slov vyplývá poměrně jasný. Nadruhou stranu by ale došlo k poměrně velké kolizi mezi tímto sdělením a dalšími komentáři v učení. Vezmeme si už jen popis principu nach, který je uveden dříve:

Nach to jsou prolomení proti všem kusům, které někdo na tebe zkusí.

Jak by mohl být prolomení všech akcí ve Vor něčím méněceným a zavrbovaným? Také když pročítáme popisy technik dále v textu, na mnoha vyplývá uvedeno, že daná věc bud vyžaduje pro fungování tempo Nach (Zornhaw)⁴, nebo se pro tuto akci šermíř vědomně postaví do středu a čeká na sek či bod soupeře (Absetzen, Schrankhut, Sprechfenster apod.) Absolutně by nedávalo smysl, aby Lichtenauer vytvořil velkou část svého učení z něčeho, co sám v úvodu odsoudí jako jednoznačně špatné.

Naštěstí máme glossy pozdějších mistrů a zde si opět vypomůžu slovy jednoho z nich, tentokrát mistra Sigmunda Ringecka (popis Petera von Danzig je skoro identicky):

*Wenn du mitt dem züfechten zü im
kumpst so solt du vff sein hew nicht
sechen noch warten wie er die ge-*

⁴ Jsem si vědom, že existují šermíři, kteří sekají Zorna ve Vor. Nicméně mi stále není jasné, jak to dělají, když podle popisu mají srážet soupeřův letící meč a pak mu do vytvořeného odkrytí mají bodat. Ponechám to jako jednu z nevyřešených záhad :)

*gen dir trýbt wann alle fechte die
do sechen vñ warten vff aines ander-
ren hew Vnnd wellend anderß nichtß
nicht thon dañ verseczen die durffen
sich söllicher kunst wenig fröwen wann
sÿ werden do bÿ oft geschlagen*

Když s příšermováním k němu přicházíš, tak bys jeho seký neměl sledovat (zjišťovat) a čekat (pozorovat), co proti tobě bude zkoušet, když všichni šermíři, kteří jen zjišťují a čekají na seký těch druhých a nechtejí nic jiného činit než odstraňovat, ti se smějí ze svého umění jen málo těšit, když s ním budou často poraženi (zasaženi).

Mistr Ringeck ve výkladu verše hovoří o tom, že špatné je pouze pasivní vyčkávání a sledování akcí soupeře, jeho seků a úderů. Takoví tedy budou s největší pravděpodobností poraženi. Nicméně předem plánovaná akce v Nach, kdy soupeře lákám a zasahuji v jeho pohybu má s tímto popisem pramálo společného. Pak ale přichází zcela logická otázka, před čím přesně Lichtenauer tímto veršem varuje? Před jejím zodpovězením si dovolím lehce odbočit.

5 Konečně tedy o taktice

Mé osobní hledání v šermu bude nejspíš podobné mnohým jiným. Zhruba před 8 lety jsem začal docházet na lekce šermu v Brně, které vedl učitel hlásící se ke škole Magisterium. Byl to pro mne první větší kontakt se šermem a byl jsem nadšen spoustou nových věcí a technik, které se na lekcích probírali. Časem ovšem ruku v ruce s novými technikami začali přicházet otázky. Jak vlastně bych měl střet zahájit? Jakým způsobem vyberu vhodnou techniku na daného soupeře? A jak zajistím, že vůbec nastane vhodná situace pro její nasazení?

V té době jsem nepřemýšlel o taktice jako o pojmu, ale mé nterné otázky se jí už naplno zabývaly. Když jsem se však konsultoval s mým učitelem (a následně s jinými šermíři v okolí a později na fórech apod.), nedostal jsem pro mne uspokojivou odpověď. Bylo mi řečeno, že je to otázka taktiky boje, to ano. Ale taktiky, které jsem porůznu od ostatních sesbíral nebyly z mého pohledu úplně funkční. Daly by se shruba rozdělit na tři základní.

První z nich byla velice oblíbená tzv. „Průzkum bojem“. Ten v jednoduchosti říkal, že základem úspěchu je do jisté míry poznat svého soupeře. S tím samozřejmě souhlasím. Způsob jak toho docílit byl jednoduše ... boj samotný. Ano, logické. V praxi to tedy vypadalo tak, že se šermíř pokusil o několik vybraných seků, či jiných akcí, na základě reakcí soupeře pak vybral vhodnou akci, která mohla být tou finální. To stále vypadá logicky a v určitých situacích (jako třeba boj v turnaji na body, kde mám tzv. více životů) to může i fungovat, nebo vhodněji, každý se minimálně podvědomně bude o něco podobného pokoušet. Ovšem v souboji na život a smrt (tedy tzv. na jeden život), kdy je soupeř často ještě znalý fint a aktivní obrany je to k ničemu. Než totiž cokoli vyzkoumám, budu dávno mrtvý (zasažen). A jak se říká v oblíbeném přísloví, mrtvý praví.

Druhou častou metodou bylo tzv. „Vytempování“. Krásný pojem, není-liž pravda? Ta by se dala shrnout asi tak, že cílem bylo kroužit kolem soupeře ve vhodném střehu (často různé polohy bodnice), nebo v sérii změněných střehů a čekat na tu „správnou chvíli“, kdy nasazenou technikou soupeře zneškodním. Nejlépe ve změně jeho střehu, nedokončeném kroku apod. Toto zní velice elegantně, ale v praxi se to provádí či předvádí už poněkud hůře. Ovšem, schopnost

vystihnout správný okamžik, nevýhodný pohyb soupeře je nedílnou součástí šermu. Nicméně nejedná se o jasnou taktiku, o jednoduchý prostředek, jak nasadit velkou část umění, které nám Lichtenauer zanechal.

Třetí „skupinou“ byly různorodé postupy, které byly povětšinou velice komplikované a dlouhé, tudíž v praxi nefunkční. Zahrnovaly přístupy typu: „no já mu seknu tohle, pak tohle a tohle a on potom udělá toto a já mu tamto a mám ho“. Vskutku smrtící. Zejména jako kombo do počítacové hry.

Časem jsem tedy došel do stavu, kdy jsem sice měl sadu různých „triků“, nicméně jsem nevěděl, jak je vlastně použít. Naštěstí jsem v téže době nalezl novou zálibu a to překládání a interpretaci dobových pramenů. Zpočátku to šlo těžce, nicméně po několika měsících jsem byl schopen dané věci přeložit na použitelné úrovni a bylo možné se o nich zamýšlet a následně je cvičit. Materiály o dlouhém meči obsahovaly značně jiné učení, než mi bylo prezentováno ve škole, kam jsem chodil, ale to my až tak nevadilo. Spíše jsem byl zvědav, jestli bude starodávné Umění schopno odpovědět na otázky, které nezodpověděli moji současní kolegové. Jak už jsem psal výše, forma výkladu, kdy byly kusy předkládány jako samostatné akce mě zpočátku odrazovala, ale časem jsem si začal dávat některé věci do souvislostí a odpovědi nakonec nalezl. Jaké odpovědi to byly, o tom více v další kapitole.

Bylo by však myslím férové vrátit se k onomu záhadnému verši a jeho výkladu, který jsem dříve opustil. Připoměnme si ho ještě jednou.

*wer nach get hawen der darff sich
kunst wenig fräwen*

kdo seká až po (soupeři), smí se ze svého umění málo těšit

Wenn du mitt dem züfechten zů im kumpst so solt du vff sein hew nicht sechen noch warten wie er die gegen dir trjbt wann alle fechte die do sechen vn̄ warten vff aines anderen hew Vnnd wellend anderß nichtß nicht thon dañ verseczen die durffen sich söllicher kunst wenig fröwen wann sij werden do bÿ offt geschlagen

Když s příšermováním k němu přicházíš, tak bys jeho seký neměl sledovat (zjišťovat) a čekat (pozorovat), co proti tobě bude zkoušet, když všichni šermíři, kteří jen zjišťují a čekají na seký těch druhých a nechtějí nic jiného činit než odstraňovat, ti se smějí ze svého umění jen málo těšit, když s ním budou často poraženi (zasaženi).

Tedy není dobré v příšermování pouze vyčkávat na jeho seký a akce (a tedy na tu správnou chvíli) a zjišťovat, co proti tobě on chce sekat a činit. Není dobré být pasivní a bez jasné vize.

Nebudu svůj závěr zbytečně oddalovat. Lichtenauer zde podle mě jasně říká, že poražen bude ten, který jde do souboje bez jasné připravené a zvolené taktiky. Který sice sekat umí a reakce má, ale čeká, že soupeře dostane podle toho, jaká nastane situace. A nebo ten, který zvolí taktiku špatnou. Kdy bude vyčkávat a snažit se vytempovávat svého soka, spolehlá na hloubkové průzkumy bojem apod. V normálním střetu pro to nedostane prostor.

Nicméně pokud nám Lichtenauer už v jednom z úvodních veršů káže, jak špatné je jít do střetu bez jasné taktiky, bylo by asi správné, kdyby nám několik jasných a funkčních taktik ve svém díle předal. No a na ty se teď podíváme.

6 Taktika v Lichtenauerově učení

Taktiky jsem rozdělil do dvou, vlastně tří skupin. Ty které se nacházejí ve Vor, ty v Nach a pak taktiku na závěr, která vlastně stojí každou nohou v jednom. Nejprve tedy taktiky ve Vor.

6.1 Taktiky ve Vor

Vorschlag (První úder)

Čtenář je možná v tuto chvíli zmaten. Nejprve brojím proti Vor a Vorschlagu a tedě jej uvedu jako taktiku na prvním místě. Nu, zámrně. Jde o to, že Vorschlag nepovažuji za hlavní, jedinou, nejlepší apod., ale za jednu z mnoha. Která má jako každá výhody a nevýhody. Co je to vlastně Vorschlag? Jedná se zahájení silným, rychlým útokem, který budou soupeře natolik překvapí, že mi umožní zasáhnout, nebo mi umožní získat pro něj neúplně ideální navázání čepelí, kterého následně využiju. Pro Vorschlag se jako nejvhodnější jeví klasický diagonální horní sek od pravého ramene, který je jak silný, tak rychlý (můžeme mu říkat i Býk, to mu na sile ani na rychlosti nijake neubere ;). Variantou může být i Zwerchhaw (příčný sek) nebo i bod.

Výhody:

- určuje pravidla, tím že zahajím, nemusím řešit různé způsoby a situace, které by mohlo rozehrát soupeře
- pokud nezasáhnu prvním útokem, dostanu soupeře pod tlak a znevýhodním v následných akcích

Nevýhody:

- nikdy mi nemůže nikdo zaručit, že skutečně seknu jako první. Soupeř může zahájit dříve ze vzdálenosti, kterou já třeba nepovažuji za dobrou, nicméně v ten moment musím měnit taktiku a řešit novou situaci

- pokud volím pro Vorslag pravý horní sek což je varianta nejčastější, jedná se o akci, kterou se nekryji a mohu být ve svém tempu zasažen. At už identickou akcí soupeře, nebo aktivní obranou jako zwerch, absetzen apod. Učení je přeplněno technikami, kdy mi ten druhý seká Vorschlag a já mu na něj nasazuji techniku.

Co je ovšem důležité zmínit, v Lichtenauerově básničce nikde nenaleznete slovo Vorschlag ani konkrétní verš, kde by se popisovalo, že máte jako techniku seknou pravý horní sek a tím dostanete soupeře (pokud samozřejmě neinterpretujete několikrát zmiňovaný verš jako že Nach je špatné). Jak je to ale možné, když v praxi se ukazuje, že rychlý a silný překvapivý (bez nechtěných signálů soupeři) Vorschlag je věc velice funkční, vycházející často lépe než kusy jiné?

Má odpověď je, že to bylo v Lichtenauerově době naprostou běžné, možná to nejčastější co soupeř udělal. Jak mám tento závěr podložen? Jednododuše. Velká část akcí v rukopisech dlouhého meče (všechny tři v počátku zmiňované) vysvětlující básničku začíná tím, že soupeř seká od pravého ramene a já proti tomu něco činím. To je fakt. Je to vcelku pochopitelné. Pravý horní diagonální sek je krom řečeného asi nejpřirozenějším pohybem v šermu mečem, což ve spojení se silou a rychlostí z něj dělá ideální prostředek útoku. Nicméně Lichtenauer nechtěl přinést věci běžné, ale věci nové či netradiční, které by fungovaly na osvědčené postupy. Které by překvapily běžné šermíře. A možná se Lichtenauerovi příliš nelíbilo, že šermíř sekající pravý oberhaw je příliš vystaven protiakci soupeře.

To by částečně mohl řešit jeden kus, který se v učení vyskytuje a který se nazývá Ansetzen (Nabodnutí, Nastavení). Na čtenáři ponechám, zda ho bude interpretovat jako Vorschlag bodem, ci ne. Uvádím popis z rukopisu Peter von Danzig

Merck es sein vier ann setzen die gehörent züdem erñst die soltu treibñ wenn dw einen pald slachen wild oder letzen Die treib also wenn du mit dem swert züfechten züIm kumpst So leg dich mit dem swert Inn die hüt des ochsens oder des phluegs wil er dir denn oben ein hawen oder vnden züstechen So merck die weil er sein swert auff hebt vnd wil slachen oder vnden züIm zeucht vnd wil dich stechen So küm du vor vnd scheus Im den langen ort ein züder nagsten plöss ee wenn er den haw oder den stich vorpringt vnd wart ob dw ym magst an gesetzen

Věz, jsou čtyři nabodnutí, ty náleží zkoustit v boji, ty měl bys zkoustit, když hned zasáhnout či ukončit chceš, zkou je takto: když s příšermováním k němu se blížíš, tak se polož s mečem do středu Ochs (Vůl) nebo Phlug (Pluh), chceš-li ti pak nahoře seknout nebo dole bodnout, tak věz, jak on meč nahoru zvedá a chce udeřit nebo dole k němu stahuje a chce ti bodnout, tak přijdi dříve a vystrč mu dlouhý hrot do dalšího odkrytí dříve než se sekme či bodem přijde a čekej, zda ho dokážeš nabodnout.

Popisuje zde Lichtenauer zahájení bodem do dalšího odkrytí pri nápřehu na sek či bod? Jehož rychlé vystrčení by mohl být částečnou ochranou proti případnému sekut? Nebo je to jen potrestání nevědomé akce soupeře, kdy dlouze meč stahuje či zvedá nad hlavu, tedy v podstatě Nachreissen (Následování)? Jak jsem napsal, to ponechám už na vás. Sám v tom pořád nemám jasno. Pojdeme na další taktiku.

Zmýlení

Zmýlení je obecnější koncept, který by se dal jednoduše popsat takto: „Přesvěč ho, že činíš jednu věc, však učíš něco jiného“. V umění se vyskytuje na několika místech jmenovitě jako Feler (Chyba) u mistrovského sekru Zwerchhaw, Zucken (Cuknutí) a Duchwechseln (Promotání) (ta obě vycházejí z pravého horního sekru) a v podstatě i Verkerrer (Překlopení)⁵, což je technika sloužící pro přechod k zápasu ve Vor. Pokud by nám to bylo málo, stačí se podívat do umění tesáku Hanse Leckuchnera, který zde uvádí finty další (např. Durchgehen – Projítí), nebo se zálibou vytváří kombinace a variace fint předchozích.

První tři kusy, i když přineseny z různých seků a následně zakončeny po různé dráze mají princip jednotný. Nejprve je soupeř vylákán k pasivnímu zakrytí mého sekru, ten je ovšem nedokončen a přesměrován na sek či bod na jiné odkrytí soupeře zasahuji. To vyžaduje krom zručného a rychlého přesměrování útoku i schopnost přesvědčit soupeře, že první úrok je myšlen vážně a že ho ohrožuje. Zde se podle mne setkává umění šermu s uměním scéniky:). Velice se osvědčují hraní tělem, pohled na první odkrytí⁶ apod. Ukázka popisu techniky Fehler z coDAN:

Der veler ist ein stuck do mit vil vechter geplendt werden vnd nach wunsch gerürt vnd geslagen die do gerñ vor setzen vnd die do vechtent zú dem swert vnd nicht zú den plösen des leibs Merck wenn du mit dem ze vechten zú ým kumpst So thüe als dw im mit einem frejen oberhaw zú dem kopff wellest slachen vnd verzuck den haw

⁵Cílem Překlopení je odlákat pozornost soupeře, který kryl můj sek pasivním krytem a dostat se v druhém odkrytí do zápasové vzdálenosti

⁶V moderním turnaji je to ovšem trochu problém, v té masce se pohledem mate opravdu blbě :)

vnd slach Im mit der twer zú der vnderñ plöss seiner lincken oder seiner rechten seitthen zú welicher dw wild vnd wart das dw mit dem gehiltz vber deine haubt wol gedackt seist das magstu mit dem twerhaw auch also treiben

Chyba (Zmýlení) jest kus, kterým šermíři oslepenci budou a po přání zasaženi a udeřeni, ti kteří odstraňují a ti co šermují na meč a ne na odkrytí těla. Věz, když s příšermováním k němu se blížíš, tak čiň, jako bys mu s volným horním sekem do hlavy chtěl seknout a strhni (zastav) ten sek a udeř ho příčným sekem do spodního odkrytí jeho levé nebo pravé strany, do které budeš chtít a považ, že ty s jílcem nad svou hlavou dobře zastřesen jsi, to můžeš take s příným sekem takto zkoušet.

Jinak zmýlení nemusí být aplikováno jen ve fázi Příšermování (Zufechten), ale i v navázání, jak nám to říkají pasáže u Zucken a Abreissen (coDAN), nebo u dvojtého Fehlera (coRIN). Funguje přesně opačně v porovnání se Zmýlením před vazbou. V návázání se pak zdánlivě stahuji či sekám do odkrtí na druhé straně meče, nicméně po tom, co soupeř začne přenášet meč na druhou stranu, aby úder zachytíl, setrvávám v původním odkrytí a zasahuji. Zde je nutnost přesvědčit soupeře o svém zdánlivém úmyslu celým tělem snad ještě větší než u prvního případu.

A teď k výhodám a nevýhodám, které se do značné míry kryjí s Vorslagem:

Výhody:

- určí ji pravidla, tím že zahajím, nemusím řešit různé způsoby a situace, které by mohl rozehrát soupeře
- pokud nezasáhnu prvním útokem, dostanu soupeře pod tlak a znevýhodním v následných akcích navíc je zde velká šance, že prvním útokem souboj skutečně ukončím

Nevýhody:

- *nejistota ohledně toho že nezasáhnu je zdo podobná Vorschlagu, nicméně tím, že první útok pouze mýlí a nezasahuje, mohu si dovolit útočit i z vější vzdálenosti, čímž se pravděpodobnost mého Vor zvyšuje*
- *jsem ještě daleko zranitelnější proto aktivní obraně, jelikož soupeře prvním úderem ani nezasahuji, nekončím první fázi s hrotom před tělem*

6.2 Taktiky v Nach

Pokud jsem v předchozích odstavcích souhlasil, že Lichtenauer varuje před pasivitou a čekáním na to, co udělá ten druhý a zavrhoval přístupy jiných, které s tím počítali, asi se ptáte, jak pak mohu veselé nalézat v Kunstu taktiky, které z Nach vycházejí? Vždyť soupeř může zaútočit mnoha způsoby, navíc sám může použít Zmýlení a tímto mě překonat? Jistě, je to tak. Nicméně cílem taktik v Nach je nejen to, mít připravenou odpověď na kýženou akci, ale i do značné míry zajistit, aby soupeř zaútočil právě tímto způsobem, který potřebuji. První věcí, která to do značné míry zjednoduší je soupeřův střeh, pozice, v níž se nachází jeho meč. Z většiny pozic existuje jeden primární útok a je velmi pravděpodobné, že jej soupeř využije. Nicméně není to jisté (což bohužel není v šermu skoro nic) a navíc se střeh dá snadno změnit. K tomu, abychom minimalizovali různé způsoby útku a přilákali soupeře k útku, který chceme trestat slouží dvě metody: lákání na odkrytí a dlouhý hrot. A soupeřovu snahu Zmýlit nás eliminujeme dodržováním základního Lichtenauerova pravidla: nikdy nesekej na meč, nýbrž do odkrytí na soupeře. Na základě těchto východisek pak Učení předkládá tyto taktiky:

Lákání na odkrytí

Cílem této taktiky je jednododuše řečeno nabídnout soupeři vizuálně tak přitažlivou výhodu, že se ji rozhodne využít. A jak jinak než Vorschlagem. Tím jsme si defacto definovali výhody i nevýhody. K těm se ještě vrátíme. Otázkou zůstává, jak to udělat? Kunst nám nabízí dvě základní pozice pro lákání, v závislosti na tom, zda má soupeř střeh určený pro bod či sek. Proti sekě je určen střeh Schrankhut⁷ (Šraňky, Šraňkový střeh), proti nápráhu na bod pak střeh Pluh⁸. Z první pozice se dělá sek Krumhaw (Obloukový sek) na ruce s úskokem do strany od soupeře, z druhého pak technika Absetzen (Vystranění), kdy se vážeme na čepel soupeře a současně bodáme. U Šraňkového střehu je meč ve svislé pozici vedle těla a levé strana je vystavena soupeři. U Pluhu pak jsou ruce vedle těla staženy dozadu a hrot by neměl mřít soupeři přímo do obličeje. Ovšem ani úplně pryč do strany. U obou střehů totiž platí, že pozice bude vždy kompromisem mezi lákavostí (pro soupeře) a bezpečností (pro nás, že stihneme techniku v Nach provést). Na některých zpodobněních střehů jsou ruce skutečně odtaženy maximálně pryč (Goliath)⁹, u některých je dokonce lákající k soupeři vytočen tak moc, že mu skoro ukazuje záda (Leckuchner)¹⁰.

Ted necháme opět promluvit staré mistry, konkrétně mistra Danziga jak popisuje vystavení odkrytí ve Šraňkovém střehu:

*Merck den krump haw magstu auch
treiben aus der schranck hüt von paidei
seittn vnd in die hüt schick dich*

⁷Ano, vím, že se dá dělat i absetzen proti sekě, samozřejmě :) Nicméně třeba mistr Ringeck nám radí: „když seká, tak sekej, když bodá, tak bodej“. Myslím, že z dobrého důvodu.

⁸občas se lze sekat i s vylákáním ve střehu Vůl (Ochs)

⁹zobrazení střehů Pluh a Vůl

¹⁰ilustrace u techniky Absetzen

also wenn dw mit dem zů vechten zů jym kumpst So ste mit dem lincken fūess vor vnd halt dein swert mit dem ort neben deiner rechten seitthen auff der erden das die lang schneid oben seij vnd gib dich plöß mit der lincken seitthen haut er dir denn zů der plöss So spring aus dem haw gegen jym mit dem rechten fuëss wol auff dein rechte seitthen vnd slach jyn mit gekräutzen henden aus der langen schneid mit dem ort auff sein hend

Věz, že Obloukový sek můžeš také zkoušet ze Šraňkového střehu z obou stran, do střehu se takto postav: když s (během) příšermováním k němu se blížíš, tak stůj s levou nohou vepředu a drž svůj meč hrotom vedle tvé pravé strany nad zemí, že dlouhé ostří nahoře jest a udělej si odkrytí na své levé straně. Seká-li ti pak do odkrytí, tak vyraž od seků proti němu svou pravou nohou hodně na svou pravou stranu a udeř jej zkříženýma rukama dlouhým ostřím hrotom na jeho ruce

Nabízí se samozřejmě otázka, co dělat, když soupeř odkrytí nepřijme? Tedy když neútočí a vyčkává. Nu, v tom případě asi bude na čase změnit taktiku :) Dá se použít jiná taktika v Nach (lákání na meč), nebo využít útok ve Vor. Proto je samozřejmě dobré v praxi umět zaútočit i z pozice určené primárně pro lákání. Ale pojďme zpátky a shrňme si výhody a nevýhody této taktiky:

Výhody:

- pokud soupeř přijme výzvu, mohu se sousířit na provedení jednoho konkrétního pohybu, který jsem si předem zvolil
- pokud technika vyjde, zasahuji soupeře v jednom tempu

Nevýhody:

- soupeř samozřejmě nemusí výzvu přijmout
- v případě přílišného vystavení odkrytí hrozí, že proti rychlému Vorschlagu nestihnu techniku provést a budu buď zasažen, nebo získám nevýhodnou vazbu

Jenom pro doplnění: krom výše zmíněných dvou střehů se v učení dají nalézt další situace, které vycházejí z tempa Nach a kdy soupeř zahajuje jako první (hlavně pravým horním sekem do našeho, zejména levého odkrytí), ovšem není zde přesně uveden popis lákání na odkrytí. Jedním z příkladů můžou být seký Zornhaw a Schielhaw proti seků soupeře, dále pak jakékoli techniky, vycházající z pevného krytu, kdy přecházím do zápasu apod. ¹¹ U první skupiny se dá spekulovat o použití seků Zornhut, kdy svěsim meč přes pravé rameno a přenesu váhu na zadní nohu. Druhá skupina je častější spíše v tesáku než meči, ale zase může nabízet odpověď na to, proč vůbec dělat střeh Alber (Blázen – hrot skloněný dolů), který v Kunstu meče slouží jen proto, aby se ukázalo, jak jej efektivně prolomit. ¹²

Lákání na meč ¹³

Hie nach mörck waß do haÿsset der lang ort

¹¹v Lichtenauerově učení je to technika Einlauffen, je ovšem zmiňována proto, abychom se dozvěděli, jak jí čelit (pomocí Durchlauffen).

¹²až na dodatky k učení od Sigmunda Ringecka, který uvádí techniku Nebenhutten, která je v podstatě totožná z rubovým odsekem

¹³V některých rukopisech (coDAN) je pojmenování Sprechfenster (Okénko, Špehýrka) použito pro tuto i následující taktiku. Mají mnoho společného, nicméně vzhledem k tomu, že jedna funguje v Příšermování a druhá až po navázání čepelí, rozhodl jsem se je jednoznačně oddělit i v názvu. Pojmenování Sprechfenster používám pro druhou z nich, první označují lákání na meč, nebo vystavení hrotu.

Mörck Ee wenn du mitt dem züfechten zü nahent an In kümst So secze dine lincken füß vor vnd halt Im den ort auß gerächten armen lang gegen dem gesicht oder der bru st Hawt er denn dir oben nider zü dem kopffe So wind mitt dem schwert gegen sine haü vñ stich im zü dem gesicht Oder hawt er vō oben nider ode vō vnde auff dir zü dem schwert vñ will dir de ort wegk schlachen So wechsel durch vñ stich im zü der andere sÿtten zü der blöß Oder trifft er dir mitt dem haü dz schwert mit störcke so lauß din schwert vmb schnappen So triffest du in zü dem kopff Laufft er dir ein So trýb die ringen oder den schnitt (coRIN)

Zde věz, co se nazývá dlouhý hrot

Věz dříve než s přišermováním příliš blízko k němu přijdeš, tak postav svou levou nohu dopředu a drž mu hrot z natažených paží dlouze proti obličeji nebo hrudi. Seká-li ti pak shora dolů do hlavy, tak přemotej mečem proti jeho sekú a bodni jej do obličeje, nebo seká-li ti shora dolů či zespod na tebe do meče a chce ti hrot pryč odmrštit, tak promotej skrz a bodni jej na druhé straně do odkrytí, nebo zasáhne-li ti sekem meč silou, tak nechej svůj meč dokola vyskočit, takže jej zasáhneš do hlavy, nabíhá-li ti, tak zkus zápas nebo řez.

U dlouhého meče je použita pro uvedení této taktiky do života pozice dlouhý hrot, kdy šermíř drží meč v natažených pažích před sebou a hrotom míří na souperův obličej. Za mečem je pak zcela schován. Tím se opět značně sníží nejistota, jelikož souper nemá prakticky jinou možnost, než prac-

vat s mojí zbraní¹⁴. Pokud se rozhodne silou navázat na můj meč, tedy jej sekem srazit stranou, pomocí Durchwechseln (jemným úhybem hrotu pomocí zápěstí) mečem uhnu a ukamžitě bodá na druhé straně, kde se mi odkryl.

Varianta, která se v pramenech jednoznačně neřeší je ta, kdy se soupeř nenechá vmanipulovat do této hry, jednododuše proto, že lákání na hrot i techniku promotání zná. V praxi se pak často šermíř pokouší navázat se pouze na čepel bez použití síly, také do dlouhého hrotu. Možností jak pokračovat je několik. Bud ve shodě se základními poučkami jak jednat, když je soupeř Weich (Poddajný), tedy pracovat se jeho čepelí pomocí Mutieren (Převedení). Zároveň se tak ale dostaneme do pozice, ze které vychází taktika následující, tedy Sprechfenster. A protože jsou výhody a nevýhody prakticky identické s taktikou vystavení odkrytí, pojďme se podívat Špehýrkou.

Špehýrka (Sprechfenster)

Wenn du mit dem zü vechten zw jym gest mit welichem haw du denn an jyn kumpst es sej vnder oder ein ober haw So lass jym den ort albeg lanck mit dem haw ein schiessen zw dem gesicht oder der prust Do mit twingstu In das er dir vor setzen mues oder an das swert pinden vnd wenn er also an gepunden hat so pleib im starck mit der langen schneid auff dem swert vnd stee freyleich vnd besich sein sach was er für pas gegen dir vechten well zeucht er sich zw ruck ab vom swert So volg jym

¹⁴Pokud však nebudu mít ruce uplně napnuté, stále je zde možnost, že se mě soupeř pokusí zasáhnout ze strany do hlavy. Jelikož je tato možnost a reakce na ni (Absetzen) v pramenech popisována, je zřejmé, že se dlouhý hrot v pokrčených pažích využíval. Jednou z jeho výhod je, že lze případně na soupeře, který nepřijme výzvu zaútočit i ve Vor bohem, což zcela napnutých paží lze dost těžko.

*nach mit dem ort zw der plöss Oder
slecht er vom swert vmb dir zw der anderñ seittn So pint seinem haw nach
Im starck oben ein zů dem kopf oder
wil er sich vom swert nicht abzühen
noch vmb slahen So arbait mit dem
duplirñ oder sünst mit anderñ stucken
Darnach als dw emphindest svech vnd
sterck ým swert (coDAN)*

Když s příšermováním k němu přicházíš, kterýmkoli sekem na něj jdeš, to jest spodním či horním sekem, tak nechej mu hrot vždycky dlouze se sekem vystrčit do obličeje nebo prsou, s tím jej přinutíš, že on ti odstranit musí, nebo se ti na něj navázat a když se takto navázal, tak setrvej mu silně dlouhým ostřím na jeho meči a stůj uvolněně a pozoruj jeho úmysl, co on nadále proti tobě šermovat bude. Stahuje-li se zpět z meče, tak jej následuj s hrotem do odkrytí, nebo udeří-li z meče dokola tob na druhou stranu, tak navaž jeho sek jemu silně nahoře do hlavy, nebo nechce-li se z meče stáhnout, ani dokola sekat, tak pracuj se Zdvojením nebo podobně s jiným kusem, jak ucítíš Pevnost či Poddajnost na meči.

Co nám radí taktika Sprechfester? Jednoduše to, že se máme po navázání na čepel schovat za dlouhý hrot, vystrčený v navázání na soupeře a čekat na jeho reakce¹⁵. Teď se ovšem opět dostáváme zdánlivě do rozporu s předchozími úvahami. Pasivně čekat na soupeřovu reakci a dokonce ještě v navázání. Nu ano. Lichtenauer to radí podle mě z jednoho prostého důvodu. V době kdy vzniklo umění, nebylo zvykem, že by běžní šermíři jednou v navázání

¹⁵Tady se pěkně ukazuje, že hra na to, kdo je ve Vor a Nach se děje ve dvou základních momentech. Nejen v příšermování, ale většinou ještě minimálně jednou v navázání

uměli pracovat s čepelí meče svého soupeře.¹⁶ To co se stalo po pár staletích běžné v renesančním šermu kordem bylo v době Lichtenauera naprosté novum. Proto nehrzoilo, že by soupeř pracoval s mou čepelí pomocí Mutieren (Převedení) a okamžitě mě boda do spodního odkrytí. Naopak, umění popisuje, že se soupeř pokusí buď stáhnout (na což okamžitě reagují Následováním), nebo sekat dokola meče na další odkrytí (což vyřeší řez na ruce). Možných reakcí soupeře se dá vymyslet samozřejmě více (Nabíhání, stlačení čepele stranou apod.), každá však je na nějakém místě glos k zedllu řešena. Až v úplném závěru, když soupeř v navázání nereaguje, radí učení požít aktivní kus, tedy Duplieren (Zdvojení), Mutieren apod.

Zbývá nám ještě vyřešit, jak se do pozice Sprechfenster vlastně dostat? Zda po svém seku, který odvrátí soupeř, nebo naopak navázáním na jeho sek. Předchozí úryvek z díla Petera von Danziga uvádí první variantu, naopak Sigmund Ringeck připouští obě možnosti. Posudte sami:

*Mörck dz haisset dz sprechfenster
Wenn er dir mitt hewen ode versec-
zenn an dz schwert bindet ...*

Vzpomeň co se nazývá Špehýrka, když se ti sekem nebo odstraněním na meč naváže ...

Osobně mi lépe sedí a vychází varianta, kdy soupeř seká a já se mu na meč navážu svým mečem a vystrčím na něj dlouhý hrot. Ovšem volba je zdá se na každém znás, uvedená taktika by měl fungovat v obou případech.

Výhody:

- *jsem schován za svým dlouhým hrotom, tedy v bezpečí*

¹⁶Považuju to dokonce za jeden z největších přínosů umění, spolu s Fuhlen a Winden, Versetzen a aktivní obranou v Nach.

- pokud soupeř ve vazbě reaguje, nejsem nucen rozhodovat se podle Fuhlen, což je věc nelehká

Nevýhody:

- v praxi i neznalý soupeř reaguje více způsoby, než jsou ty základní dva popisované

6.3 Taktika ve Vor i Nach – Versetzen (Odstranění)

Každého asi napadne, že by bylo krásné spojit výhody Vor a Nach dohromady a vytvořit taktiku, která by zároveň postrádala nevýhody obou. Toto se naštěstí Lichtenauerovi podařilo a v učení nám předkládá taktiku Versetzen (Odstranění). Ta v jednoduchosti říká, že na základě soupeřova střehu zvolíme mistrovský sek, kterým tento střeh prolamíme. Střehy jsou popisovány 4 – Ochs (Vůl), Plough (Pluh), Vom Tag (Střecha) a Alber (Hlupák)¹⁷. K nim pak náleží čtvero mistrovských seků – Krumhaw (Obloukový sek), Schielhaw (Šilhavý sek), Zwerchaw (Příčný sek) a Schaitelhaw (Temenní sek).

Základní postup prolomení je stejný. Střeh soupeře nabízí jeden primární útok, jmenovitě bod shora, bod zespod, sek shora a sek zespodu. Mistrovský sek vždy nabízí preventivní ochranu před takovýmto útokem, i když princip není u všech stejný. Příčný a Šilhavý sek preventivně protínají rovinu soupeřova útoku, vážou soupeřovu čepel a zároveň zasahují. Temenní sek ohrožuje soupeřovu hlavu a nutí ho vzdát se útoku a chránit tento primární cíl¹⁸. Obloukový sek pak uhýbá sko-

¹⁷Tedy Horní a spodní bodnice na obou stranách, náprah na horní sek a meč ve výzvě skloněný dolů

¹⁸Pokud se jedná o variantu v Nach, tedy kdy soupeř zespod zaútočíl jako první, přichází ke slovu technika Überlauffen, která je provedením Temennímu sek velice blízká. Zde také útočíme na soupeřovu hlavu s nataženýma rukama, jen zásah bude získán lepším dosahem na horní odkrytí

kem na stranu ze soupeřova horního bodu a zasahuje cíl, který je nám nejblíže, tedy jeho ruce¹⁹.

Podstatné však je, že ať už zaútočí dříve soupeř primárním útokem, nebo nám dovolí dostat se na dobrou vzdálenost a zaútočíme my (a preventivně se bráním jeho možnému útoku v našem pohybu, což nám klasický Vorschlag neumožnová), náš pohyb bude v obou případech stejný, technika se nebude lišit. Toto je obrovská výhoda, kterou oddělené taktiky ve Vor a Nach nenabízely. Další velkou výhodou je, že všechny mistrovské sekly lze seknou ze stejné pozice, tady horního náprahu.

Na co samozřejmě musíme reagovat je změna soupeřove střehu, ovšem pouze pokud to bude ve větší vzdálenosti. Při bližší vzdálenosti je vhodné do jeho pohybu neopak ihned vpadnout pomocí Následování, nejlépe mistrovským sekem, který jsme měli na původní střeh nachystán.

Dále pak pokračování bude jiné, v závislosti na tom, zda jsem byl ve Vor či Nach. Pokud jsem sekl ve Vor, soupeř se s nejvější pravděpodobností naváže a já budu muset pracovat do dalšího odkrytí. Naopak v Nach mám velkou šanci, že zasáhnu v první akci.

Ohledně taktiky Versetzen a jejího popisu v pramenech lze vznést spoustu doplňujících dotazů, například co dělat, když bude v jiném střehu než v 5 uvedených (počítáme-li dlouhý hrot)? Nebo když bude např. Ve Šraňkovém střehu, který se popisuje, leč jeho prolomení se neuvádí. Nu, ne všechny otázky v tomto článku zodpovím. Alespoň zde shrnu výhody (i nevýhody) této taktiky:

¹⁹Jako další střeh a jeho prolomení lze uvést Šilhavý sek proti Dlouhému hrotu, který je uveden na jiném místě než předchozí čtyři. Zde je použit princip vázání na čepel a zásah, nebo sek na soupeřovy ruce. Nicméně dlouhý hrot je střehem natolik výhodným, že i Lichtenauer radí kombinovat odstranění se zmýlením pohledem, kdy se nejprve podívám na jedno odkrytí, přičemž potom seknu na jiné.

Výhody:

- preventivně se kryji proti akci soupeře
- je mi jedno, zda budu ve Vor či Nach, taktika i technika je stejná, nemusím ji měnit
- ve Vor jej dostanu pod tlak, v Nach mám velkou šanci zasáhnout první akcí

Nevýhody:

- je taktikou nejkomplexnější, tedy nejvíce náročnou na naučení a provedení

6.4 Shrnutí taktiky – básnička

V původní prezentaci jsem předchozí taktiky shrnul do jednoduché žertovné básničky, kde jsem si vypomohl svou rodnou valaštinou. I když byla určena pro pobavení publiku, uvádím ji i zde, aby tento skvost moderní poezie zcela nezanikl. Schválně, jestli tam všechny předchozí taktiky naleznete:

*prvej angrýf prubovať
mjášť ho a pak mygnút
či ak čuvík cifrovať
za okénto lipnút
lebo na vor a nach sraf
huš, hybaj frzecovať*

6.5 Taktiky zbývající?

Lze nalézt ještě nějaké další taktiky ve textech o dlouhém meči? Nu, těžko říci. Jiní možná nějaké nalezou, mě však už žádná další jednoznačná z rukopisů nevyplynula. Ano, stále zbývají některé techniky a pasáže, které se příliš nehodí do žádného z předchozích bodů, ale jako taktika bud' jednoduše použitelné nejsou, nebo nejsou tím, co by učení jednoznačně doporučovalo. Nicméně v průběhu psaní tohoto článku jsem si pohrával se dvěma, které jsem nakonec nezařadil, ale na závěr je uvedu.

První z nich je už zmiňovaný přechod do zápasu. At už ve Vor pomocí techniky Verkerrer (Překlopení) nebo v Nach pomocí Einlauffen (Nabíhání). Druhá je něco, co by se dalo nazývat trestání chyb soupeře. Jedná se zejména o Nachreissen (Následování) po jeho sekut, kterým nedosáhl a také o Uberlauffen (Přesáhnutí) na soupeře který seká spodní seký, či horní seký na spodní odkrytí. Jak však můžu vědět, že soupeř používá chybné útoky, že nenatáhne paže v jeho sekut, nebo že sekne z horního náprahu na spodní odkrytí? Škodolibý čtenář mi asi v duchu odpoví, že z předchozího průzkumu bojem. Co na to říci? Možná. Přesto je však použití např. Následování po jeho sekut²⁰ věcí natolik nebezpečnou, že jsem jej do přehledu základních taktik nezařadil. Vždyť i sami staří mistři hovoří, že bys jej měl činit jen s tou největší obezřetností.

7 Taktika dnes

Všechny předchozí úvahy se zaobíraly tím, jaké taktiky nám původní učení nabízelo v době svého vzniku. Nesmíme zapomínat na dvě věci. Jednou z nich je, že bylo šito namíru šermířům své doby, čerpalo z chyb běžných a obvyklých ve středověku. Druhou, ještě důležitější věci je, že ve své době bylo tajné, přístupné a známé pouze několika zasvěceným. To je třeba mít na paměti při rekonstrukci učení dnes. U některých jeho částí to tak stežejní nebude. Principy budou platné stále, doporučení také a správně provedená technika bude fungovat stejně dobře jako před 700 lety.

Nicméně taktika je tímto ovlivněna poměrně dost. Dojde nám to zejména v praxi, v turnajích blossfechten, které se stávají čím dál běžnějšími. Až soupeř na naši výzvu ve

²⁰kdy vsadím vše na to, že na mne jeho meč nedosáhne a čekám bez hnutí a protiakce až prosviští kolem mě kousek od mé hlavy

Šraňkovém střehu záměrně stočí sek doleva, jelikož ví, že se budeme snažit skočit tím směrem. Nebo až bude naše Špehýrka prolo-mena pomocí Mutieren (Převedení) soupeře. A co teprve situace, kdy já i soupeř sekneme společně Příčný sek z pravé strany. Pak bude hned jasné, že něco už se změnilo. Ne, že by byla chyba v taktikách samotných. Jen jejich původní předpoklady už dnes z velké části neplatí.

Harnischfechten – Boj mečem ve zbroji

Karel Černín a členové SHŠ Revertar
SHŠ Revertar
<http://revertar.cz/>

Abstract

Fighting in armour differed a lot from what we see in films and shows with medieval themes. Holding the sword with both hands on the hilt, which is characteristic for fencing without armour, was rather unusual. Instead of cuts and slashes the fighters used thrusts with one hand holding the blade, occasionally turning their thrust into a stroke with the pommel or crossguard holding their blade with both hands (so called mordschlag). Although such a portfolio of attacks might look poor at first sight, many picturesque techniques grow from it as we demonstrated in the practical part od our presentation.

1 Zdroje

Bývá slušností uvést úvodem, z jakých zdrojů autor čerpal. Přiznávám, že bych si přál, aby následující seznam byl delší, časové možnosti mi však prozatím neumožnily prostudovat všechny rukopisy o šermu ve zbroji, které jsou dnes k dispozici. Na druhou stranu s následujícími manuskripty skutečně pracujeme a bude z nich vycházet celá prezentace.

- **Žid Lev** (cca 1450, Cod.I.6.4o.3, Augšpurk)

- **Zikmund Ringeck** (15. stol., Mscr. Dresd. C 487, Drážďany)
- **Pavel Kal** (cca 1460, Ms.1825, Bologna; 1470, Cgm 1507, Mnichov; cca 1515 (kopie) S 554, Solothurn)
- **Jan Talhoffer** (1443, Ms. Chart. A 558, Gotha; 1459, MS Thott 290 2°, Copenhagen; 1467, Codex Icon 394a, Mnichov)
- **Anonym „Donaueschingen“** (cca 1490, MS CL23842, Paříž)

Než přistoupíme k samotnému výkladu, dovolím si ještě jedno upozornění k chápání tolik populárního Talhoffera. Ačkoliv jej totiž používáme spíše jako doplňující zdroj informací, přesto věřím, že se nám povedlo vyhnout se jednomu interpretačnímu úskalí, na něž jiní kolegové šermíři narážejí, pokud jde o sekci boje mečem ve zbroji.

Obr. 1

Jan Talhoffer poměrně často zobrazuje šermíře beze zbroje užívající tzv. poloviční držení meče, tedy úchop zbraně levou rukou za čepel, o němž si více povíme v průběhu přednášky. Některí nadšenci z toho dovozují, že techniky boje mečem ve zbroji byly aplikovány i v boji beze zbroje. Podle mého přesvědčení jde o myšlenku. Vrcholem tohoto interpretačního výstřelku je pak rekonstrukce souboje rytíře v plátové zbroji proti lehkooděnci, kterou John Clements předvádí ve snímku [1](#) Medieval Fight Book (filmový dokument o Talhofferově rukopisu z roku 1459 vytvořený pro National Geographic Channel).

Vychází přitom z přiloženého vyobrazení obsaženého v Talhofferově rukopisu z roku 1459. (Obrázek [2](#))

Obr. 2: Talhoffer 1459

Domnívám se, že John Clements se stejně jako řada dalších, stal obětí Talhofferovy záliby v kryptogramech. V celém díle tohoto mistra (zejména to platí pro návody na výrobu válečných strojů, jak ostatně ukazuje i výše citovaný filmový snímek) je řada zámrnných chyb či přinejmenším cíleně zaměňených faktů, které zřejmě měly ztížit či úplně znemožnit jeho interpretaci každému, kdo by nebyl veden a poučen samotným mistrem. V našem příkladu mám za to, že Talhoffer zkrátka jen nechal zobrazit v civilních šatech postavy, jež by správně měly být oděny

ve zbroji. Celé nedorozumění lze snadno odstranit, jakmile přestaneme jednotlivé Talhofferovy rukopisy studovat izolovaně. Tytéž scény, které v pozdějších nádherně vyvedených (zřejmě „propagačních“) manuskriptech nalezneme vyvedeny, jako by se jednalo o boj beze zbroje, jsou totiž ve (spíše „pracovním“) rukopise z roku 1443 jednoduše scénami střetu dvou plně oděných rytířů, jak názorně dokládá srovnání na obr. [3](#)

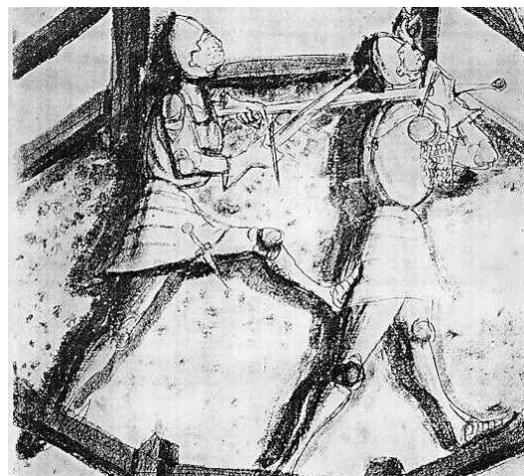
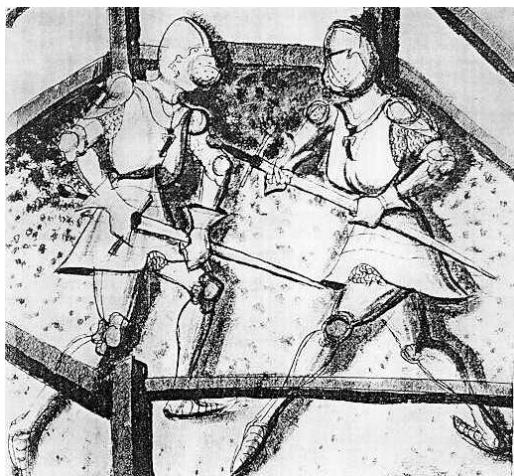
2 Základy

Nyní se již můžeme – v naději, že se vyvarujeme podobných chyb a omylů, jaké zde vytýkáme jiným – pustit do samotného pojednání o duelech ve zbroji. Omezíme se pouze na studium boje mečem, neměli bychom však pouštět ze zřetele, že v souboji mu obvykle předcházel střet na kopí, jak ukazuje přiložená Talhofferova malba. Po mečích zřejmě také často následoval boj dýkou či dokonce zápas. (Obr. [4](#))

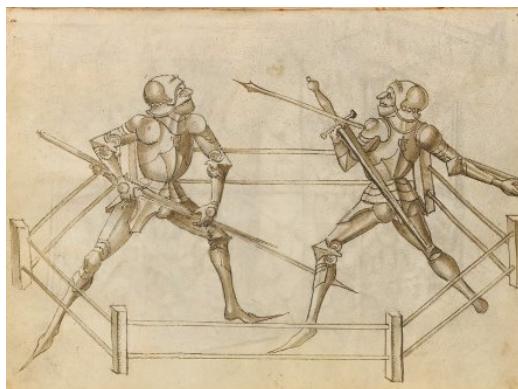
2.1 Držení meče

První znak, který boj mečem ve zbroji odlišuje od dnes mnohem rozšířenějšího šermu mečem beze zbroje, je způsob držení zbraně. Meč se drží pravou rukou za jílec a levou zhruba v polovině čepele, jak ukazuje přiložené vyobrazení v anonymním rukopise „Donaueschingen“ (Obr. [5](#)). Jde o tzv. poloviční držení, či poloviční meč (německy halbschwert). Meč pak slouží v podstatě jako krátké kopí.

Výhodou takového držení je, že body lze mnohem přesněji umisťovat do mezer mezi pláty či jiných slabých míst zbroje a následně lze vyvinout na soupeře účinný tlak hrotom. Zjevnou nevýhodou je však zkrácení dosahu a vyloučení možnosti provádět seký a řezy, které by však beztak měly proti bojovníkovi ve zbroji nedostatečnou účinnost.

Obr. 3: Talhoffer 1443 vs. 1459

Obr. 4: Talhoffer 1467

Obr. 5: „Donaueschingen“

S tímto hodnocením samotným se však nemůžeme spokojit a musíme se nutně ptát, zda je tedy „klasické“ držení dlouhého meče oběma rukama za jílec v boji ve zbroji natolik nevýhodné (či dokonce nesmyslné), že se vůbec nepoužívalo.

V pramenech se klasické držení vyskytuje opravdu minimálně. Jedním z mála případů je přiložená ukázka z Talhofferova rukopisu z roku 1443.

Obr. 6

V reálném boji však rozhodně nebylo možno zcela vyloučit soupeře, který tento záběhaný úzus respektovat nebude a bude se snažit zapojit i sekly, jako by se jednalo o boj beze zbroje. Jaká je tedy účinná reakce na takto jednajícího protivníka? Určitou od-

pověď snad může skýtat následující úryvek z rukopisu mistra Lva, byť jde nepochybně o obecné zásady boje mečem ve zbroji.

Nuže vezmi meč pravou rukou za jílec a levou (jej) uchop ve středu čepele. A běž rychle k němu, takže musí udeřit nebo bodnout. Tu přijď před (ním), bud' hbitý, uchop (meč?) srdnatě a zůstávej v blízkosti. (Lev 70r – 70v)

Podle našeho přesvědčení má tedy bojovník s polovičním držením zkrátit co nejrychleji vzdálenost. Soupeřovy případné sekly mířené na horní odkrytí by měl během přiblížení krýt, neboť i když by třeba zbroj neprorazily, nelze pochybovat o tom, že kupříkladu rána plné síly do přilby by jím mohla přinejmenším otřást. Seky mířené na spodní odkrytí si však podle našeho přesvědčení může dovolit ignorovat, neboť budou příliš slabé a lze se ohledně nich spolehnout na zbroj. V okamžiku, kdy se dostatečně přiblíží, měl by bojovník blízkou vzdálenost udržovat a pracovat v polovičním držení do soupeřových odkrytí.

(Praktická ukázka techniky)

2.2 Střehy

Většina dobových autorů¹ se shoduje na tom, že šerm mečem ve zbroji vystačí se čtyřmi střehy. Dva z nich jsou klasické bodné pozice, kdy hrot míří na soupeře, a nazývají se jednoduše vrchní a spodní. Jde o univerzální střehy, které mohou stejně dobře posloužit v obraně jako v útoku. Názorně nám je ukazují (první dva střehy na obrázku 7) přiložené malby Pavla Kala.

Další dva střehy už jsou pozoruhodnější. Držení meče napříč přes břicho či koleno je zcela zjevně defenzivní pozice, kdy vyčkáváme na soupeřův útok. Činíme tak navzdory

¹Výjimkou je opět enfant terrible Jan Talhoffer (Obr. 6).

tomu, že i u boje ve zbroji nalezneme klasické poučky o tom, jak vhodné a žádoucí je předstihnout soupeře a útočit jako první, jaké známe z anonymního rukopisu 3227a v souvislosti s šermem beze zbroje.

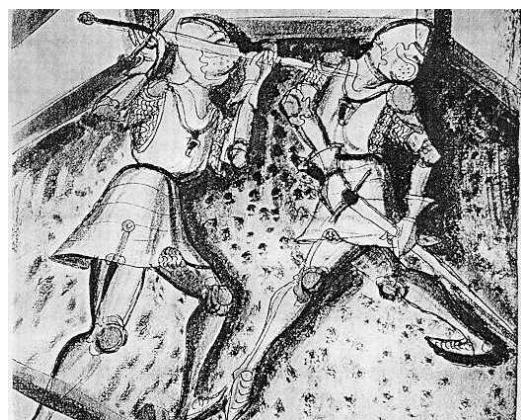
Úchop s jílcem svého meče vtisknutým pod rameno a s hrotom mířícím na soupeře je pak, možná nečekaně, vysloveně útočná pozice, kdy meč je již od počátku připraven ve svém finálním umístění, které umožňuje tlačit na soupeře, jak si o tom povíme dále. I tyto dvě pozice nám nejlépe přiblíží vyobrazení Pavla Kala (spodní dva střehy na obrázku 7).

Obr. 7: Střehy

3 Body

Bodnutí soupeře dříve, než sám uskuteční svůj útok, je základní akcí v boji mečem ve zbroji. Přesto nejde ani zdaleka o manévr triviální. Podle toho, jak si odpovíme na některé otázky, které týkají provedení a zejména účinků takového bodu, se budou odvíjet i naše další úvahy a pohledy na boj ve zbroji jako takový. Proto se budeme bodům věnovat velmi podrobně, než přikročíme k navazujícím technikám.

Obr. 8

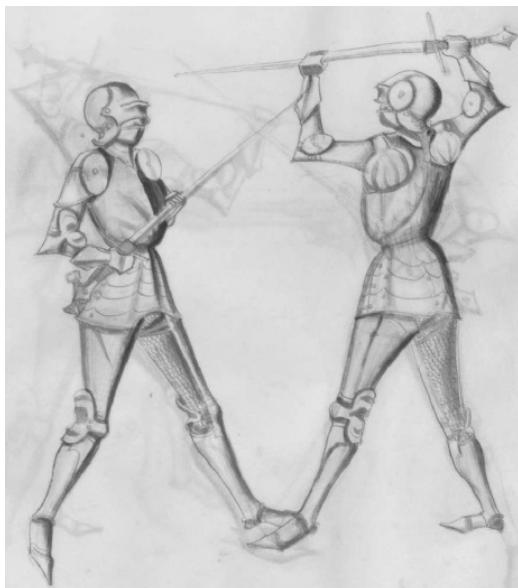
3.1 Vhodné cíle

Na úvod ocitujme Ringecka a jeho popis akce, která se nazývá Následování (německy Nachresissen).

Postav se do střehu. Postaví-li se do střehu i on, tak (jej) sleduj. Jakmile svým mečem cukne k sobě a chce bodnout nebo (jej) zdvihne nahoru a chce udeřit, následuj jej rychle hrotom do nejbližšího odkrytí dříve, než ten bod nebo úder dokončí. Pokud se přiložení (hrotu) ubrání a odvrátí mečem a nebledá na tobě mečem odkrytí, tak cukni skrz. (Ringeck 104v-105r)

(Praktická ukázka techniky)

Ringecck nám tedy říká, že máme soupeři hrotem zamířit do nejbližšího odkrytí. Jenže při výběru smysluplného odkrytí pro svůj bod jsme omezeni faktem, že protivník je na řadě zranitelných míst kryt zbrojí. Jaké tedy byly nejobvyklejší cíle útoku? Z pramenů vyplývá, že upřednostňovanými cíli byl zejména obličej (resp. hledí u uzavřených přileb), dále krk, levé rameno (z našich zkušeností vyplývá, že šlo zřejmě o nekryté místo pod ramenním plátem), levé podpaží a dokonce i tak exotické místo, jako je vnitřek levé rukavice, jak nám ukazuje přiložené Kaloovo vyobrazení.

Obr. 9

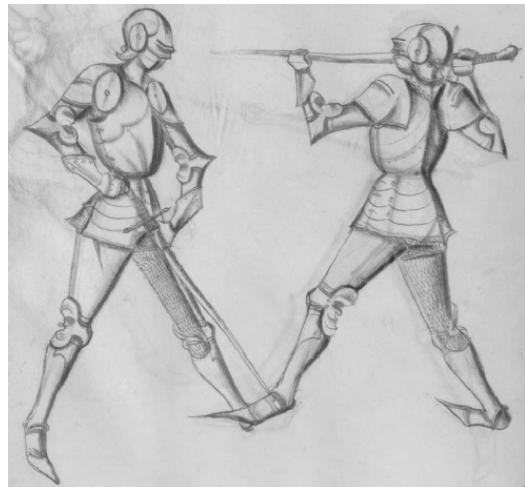
Povšimněme si, že mezi doporučenými cíli nenalézáme jakékoliv spodní odkrytí. Znamená to tedy, že na varlata či nohy se vůbec neútočilo, ačkoliv i zde bychom nepochybňně našli slabiny plátové zbroje? Musíme mít především na paměti, že nyní hovoříme o cílech pro primární útok prováděný po přib-

lížení se k soupeři. V průběhu práce v blízké vzdálenosti po úvodním střetu se již spodní cíle (zejména zmiňovaná varlata) vyskytují relativně běžně. Jako primárnímu cíli jim však zřejmě na atraktivnosti značně ubíral princip Nadběhnutí (německy Überlauffen), který v zásadě říká, že souběžně provedený horní bod překazí bod spodní. Stručně nám jeho provedení představí následující citace z mistra Lva.

*Bodne-li ti dole, tak se mu nebraň,
spíše mu přilož na obličej etc. (Lev
56v)*

(Praktická ukázka techniky)

Přesto se i v tomto ohledu najdou výjimky, kdy útočník zřejmě spoléhal na to, že soupeře zaskočí natolik, že ten proti němu Nadběhnutí uplatnit jednoduše nestihne, jak ukazuje přiložené vyobrazení Pavla Kala. Jedná se však o případ spíše ojedinělý.

Obr. 10

3.2 Přiložení

Ukončit boj samotným bodnutím bylo možné snad jedině v případě, že se podařilo zasáhnout nechráněný obličej. Všude jinde, byť se

i podařilo dostat hrot do některé z mezer mezi pláty, byl soupeř kryt ještě kroužkovou nebo alespoň vycpávanou zbrojí. Bylo tedy nezbytně nutné provést další pohyb, aby byl útok doveden k úcinku.

S trochou nadšázky lze říci, že teprve tato následná akce dokáže změnit pouhý zásah hrotom ve skutečné vítězství. Nazýváme ji Přiložení (německy Ansetzen),² a její provedení velmi názorně popisuje Ringeck.

Nuže když jsi mu přiložil (hrot), tak vraž svůj meč pod své pravé podpaždí se záštitou na hrudi a tlač jej takto od sebe pryč. (Ringeck 99r)

Ringeckův strohý popis pak významně rozšiřuje ve svém rukopise Lev.

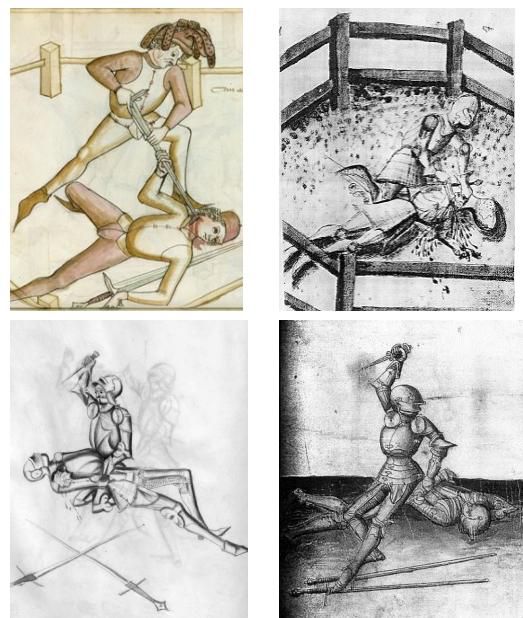
Přiložíš-li mu na pravou stranu, tak postup levou nohou. Nebo přiložíš-li mu na levou stranu, tak postup pravou nohou. A utíkej dopředu a tlač jej na (některou) stranu ... (Lev 59r)

(Praktická ukázka techniky)

A zde se již před námi rýsuje jeden z klíčových poznatků, který ovlivní naše chápání boje mečem ve zbroji jako celku. Cílem Přiložení totiž pravděpodobně není vpravit meč soupeři do těla či jej dokonce probodnout skrz naskrz. Zdá se, že jde spíše o způsob, jak na něj vykonávat tlak, jak jej donutit ustupovat a tísnit jej, zkrátka a dobré, jak získat poziční převahu. Lze tedy očekávat, že po úspěšně provedeném Přiložení skončil soupeř na zemi nebo byl zatlačen do šraňků, kde jej již bylo možno donutit, aby se vzdal, nechce-li být usmrcen, což se dělo nejčastěji dýkou do hledí (výjimečně mečem do krku), jak to ukazují přiložená vyobrazení Jana Talhoffera

² Je třeba dodat, že na některých místech používají rukopisy pojmenování Přiložení (Ansetzen) pro označení celého procesu bodu, od vystřelení hrotu a zasažení soupeře až po dokončení samotného Přiložení v užším slova smyslu.

a Pavla Kala. Probodnutí stojícího soupeře mečem naproti tomu nelézáme doloženo nikde ve výše citovaných pramenech.

Obr. 11

3.3 Bojové umění či turnajová disciplína?

Je na čase udělat ve výkladu malou odbočku. Ukázali jsem si, že středobod celého umění šermu mečem ve zbroji, tedy bodnutí a následné Přiložení, neumožňoval zřejmě nic více, než jen přinutit soupeře k ústupu. Znamená to tedy, že v zásadě byly pěší duely ve zbroji mírumilovnou turnajovou disciplínou?

Mnohé by tomu nasvědčovalo. Především fakt, že kdekoliž to jen podmínky umožňovaly, vyráželi rytíři do bitev koňmo. V prudkém nájezdu s kopími spočívala úspěšnost jejich stylu boje a ne nadarmo byly jedním z odznaků rytířství ostruhy. Pěší boj těžkooděnců v bitvě, k jakému došlo např. u Poitiers či Agincourtu, byl vynucen výjimečnými okolnostmi, např. bažinatou půdou.

Spíše než přípravou na skutečnou bojovou situaci mohl být tedy pěší šerm ve zbroji opravdu jen kratochvílý probíhající podle předem daných pravidel. Odpovídalo by tomu i několik citací z rukopisu mistra Lva, kde se hovoří o technikách, jejichž konečným cílem má být „vyvedení soupeře z kruhu“. Co má tato formulace znamenat? Že podařilo-li se soupeře donutit, aby opustil šraňky, bylo podle pravidel dobojováno? Že tedy nešlo o žádné duely na život a na smrt, ale spíše o jakousi „přetlačovanou“? Uvedme pro názornost popis jedné takové techniky.

*...bodni nahore do ruky v rukavici
a zvedni meč s tou rukou nad sebe
a ved jej z kruhu. (Lev 55v)*

Přes tyto úvahy musíme zřejmě hypotézu o čistě turnajové disciplíně odmítout. Správně oděnýho těžkooděnce asi skutečně nebylo možné samotným bodem vyřadit či dokonce usmrtit. Získání poziční výhody po úspěšném Přiložení však nejspíš bylo klíčovým okamžikem i v boji na život a na smrt. Po něm následoval další zápas, na jehož konci čekala toho, kdo skončil na zemi, smrt. Tomu ostatně na svědčí výše uvedená vyobrazení dorážení soupeře dýkou. Kromě toho odpovídá „absolutnímu“ charakteru střetu též název jedné z technik, jejíž jméno je „Smrtící úder“. Konečně nelze přehlédnout ani vyobrazení připravených raky na některých Talhofferových obrázcích, na nichž se soupeři chystají nastoupit k duelu ve zbroji.

Můžeme tedy uzavřít, že i když nelze vzhledem k některým vyjádřením mistra Lva vyloučit mírumilovné turnajové duely končící vytlačením soupeře z hrazení, přinejmenším část střetů měla charakter skutečného boje, v němž šlo o život. Použité techniky tedy nebyly deformovány uměle stanovenými pravidly a omezeními. S klidným srdcem tudíž pokračujme dál v našem výkladu.

Obr. 12

3.4 Záchrana v případě Přiložení

Když už jsme se dostali od prvního bodu až k porážce či smrti soupeře, doplňme tuto linii našich úvah ještě o možnosti toho, kdo byl v úvodním střetu pomalejší. I když se totiž protivníkovi podařilo získat iniciativu a umístit hrot na kýzené místo, nebylo ještě vše ztraceno. Zejména v případě, že se zasaženému podařilo zareagovat ve chvíli, kdy protivník teprve začal vykonávat tlak a stáčet svůj meč jílcem pod paží, mohl jeho výhodu zvrátit ve svůj prospěch.

První technikou umožňující vyváznout z této ošemetné situace je prostý ústup spojený s rotačním pohybem těla, následovaný bodem.

Přiložil-li ti na levé rameno, tak ukroč zpět levou nohou, tak půjde jeho hrot stranou a tvůj přilehne. (Ringeck 106r)

(Praktická ukázka techniky)

Nevýhodou tohoto pohybu vzad je ovšem krátká chvílka bezbrannosti, která nás vystavuje soupeřovu protiútku. Ten interpretujeme jako úder levou pěstí v železné rukavici do hledí.

a nechá-lí ti tu stranu (na kterou mu tlačíš), tak ho strč do přilby. Věz, že to je to nejkřehčí na člověku. (Lev 59r)

(Praktická ukázka techniky)

Druhou možností je srazit přiložený hrot úderem hlavice vedeným po kruhové dráze. I v tomto případě následuje bodná odveta.

Přestřídej hlavicí a tou odkloň. (Lev 60v)

(Praktická ukázka techniky)

Velmi účinné jsou dvě páky čepelí meče na soupeřovu levačku – první provedená zespoda a druhá shora.

Bodni mu dolů pod jeho ruku zespoda přes jeho meč a udeř hlavicí přes jeho levou ruku a táhni (jej) tím níže a přilož mu. (Lev 60v-61r)

Bodni jej přes jeho vpřed postavenou ruku a skrz (pod) meč a tlač hlavici níže k zemi a přilož mu. (Lev 60r)

(Praktická ukázka techniky)

Pokud to vzdálenost a místo přiložení umožňovaly, bylo možno vbodnout soupeři svůj hrot do rukavice a smýknout jím či jej tlačit vzad.

Bodni mu spodem do ruky, kterou postavil dopředu na čepel, a ved jej takto z kruhu. (Lev 60r)

(Praktická ukázka techniky)

Vzhledem k blízké vzdálenosti je při boji mečem ve zbroji prakticky vždy platnou alternativou upuštění svého meče a přechod do zápasu. U Přiložení to platí dvojnásob.

Chceš-li shodit toho, kdo ti přiložil, tak sáhni levou rukou přes jeho levou a vezmi (mu) rovnováhu za levý loket. (Lev 56r)

(Praktická ukázka techniky)

4 Obrany proti bodům a jejich překážení

Získání iniciativy a zahájení útoku dříve, než se k němu odhodlá soupeř, tehdejší mistři upřednostňovali, jak jsme již dříve zmínili. Ovšem většina technik popsaných v rukopisech vyvrstá ze situace, kdy jeden ze soupeřů úspěšně odvrátil protivníkův bod. Zde pak logicky nalézáme rady pro útočníka, jak si má udržet iniciativu – konec konců on postupoval v souladu s učením a pouze jeho nedostatečná rychlosť či malá preciznost zřejmě způsobily, že nedokázal proměnit ve vítězství již svůj první útok.

Překvapivě se však stejně často setkáváme i s technikami určenými pro toho, kdo se kryl. Jde o způsoby, jak iniciativu převzít a přejít úspěšně do protiútoku. Z toho lze soudit, že i školení bojovníci se přinejmenším občas nacházeli v situaci, kdy iniciativu nezískali oni, ale jejich protivník. Mohlo tomu tak být proto, že nepřítel svým prvním výpadem překvapivě překonal delší vzdálenost, než očekávali, ale snad i proto, že na jeho útok cíleně vyčkávali či jej dokonce vyprovokovali, aby mohli uplatnit konkrétní překážení. Na následujících rádcích si představíme čtyři nejobvyklejší způsoby, jak „prolomit“ soupeřův bod dříve, než dojde k zásahu, a jak ihned přejít do protiútoku. Z těchto jednotlivých prolomení pak navážeme dalšími technikami.

4.1 Odklonění hrotem

Nejčastější způsob odvrácení bodu (alespoň máme-li soudit podle častoty výskytu v rukopisech), bylo odklonění soupeřova hrotu svým vlastním – přesněji řečeno tenčím

Obr. 13

svého meče. Kryt se v tomto případě provádí tou částí čepele, která přesahovala levou ruku držící meč při zkráceném držení zhruba v její polovině.

Jestliže si chtěl útočník i přes neúspěch udržet iniciativu, musel jednak rychle. Dalo se totiž očekávat, že obránce po krytu ihned přejde do bodu na obličeji nebo krku.³ Základní reakcí na kryt hrotom bylo proto buď Přestřídání (německy Durchwechseln) nebo Cuknutí (německy Zucken) a nový útok bodem na druhé straně protivníkovy čepele:

Ubrání-li se (tvému bodu), tak cukni nebo projdi tím bodem skrz jako předtím na druhou stranu. (Ringeck 99r)

(Praktická ukázka techniky)

Pokud ani tento druhý útok nevedl k Přiložení a protivníkovi se jej podařilo opět hrotom vykrýt, zkrátila se obvykle vzdálenost mezi bojujícími již natolik, že bylo na čase přejít do zápasu. Dělo se tak zahákováním hlavice za soupeřův krk a jeho shozením přes nastavenou nohu:

Ubrání-li se i nadále a odrazí ti hrot stranou, tak mu přetoč svou hlavici za jeho pravé rameno a skoč pravou nohou za jeho levou a shod ho přes záda. (Lev 70v)

(Praktická ukázka techniky)

Zachycení hlavicí za krk a stržení soupeře na zem se v rukopisech objevuje často, neboť je řešením i celé řady jiných situací. Podívejme se proto, jaké možnosti měl ten, komu hrozilo, že bude tímto způsobem zbaven rovnováhy.⁴

První možností bylo pokusit se v průběhu hákování zachytit svou levou rukou zespoď soupeřovu pravačku a pootočením se za pravým ramenem jej shodit. Jedná se o klasické zápasnické využití energie soupeře, který je v pohybu vpřed.

Když ti hodí hlavici na krk, tak běž levou rukou zespoď nahoru mezi oběma jeho pažemi a obrať se pak od něj na svou pravou stranu a shod jej přes bok. (Lev 70v-71r)

(Praktická ukázka techniky)

Druhá varianta pak předpokládá včasné zachycení soupeřovy hlavice levou rukou dříve, než je přitisknuta ke krku a může začít vytvářet tlak. V takovém případě je možno chycenou hlavicí trhnout dolů, odkrytého soupeře bodnout svým mečem drženým jen v pravé ruce a pokračovat Přiložením, jak je obvyklé.

⁴Byla to nepochybně jeho poslední šance na zvrácení výsledku střetu. Není snad třeba připomínat, že padl-li někdo na záda, bylo o vítězství v podstatě rozhodnuto. Hrdina, který ještě vleže na zemi propichuje srdce útočícímu zloduchovi, patří opravdu pouze do filmů.

³Ringeck 126v

Nebo sáhni levou rukou od sebe a uchop (jeho) jílec za jeho pravou rukou a vezmi hlavici a táhni ji pod sebe a přilož mu svůj meč kamkoliv chceš. (Lev 71r)

(Praktická ukázka techniky)

Obr. 14

4.2 Chycení levou rukou

Druhou možností, jak odvrátit soupeřův bod, je zachycení jeho tenčí nebo levé ruky svou levačkou. Následuje odveta, kdy soupeře bodáme mečem drženým jednoručně v pravé ruce,⁵ a to nejčastěji do levého podpaží, jak nám to názorně ukazuje přiložené vyobrazení Pavla Kala. (Obr. 15)

Poměrně často však zřejmě v tomto případě docházelo k patové situaci, kdy útočník dokázal včas zareagovat na protiútok a zachytit soupeřovu čepel také svou levou rukou. Pak proti sobě oba protivníci stanuli, každý držel meč toho druhého za tenčí a záviselo na jejich rychlosti, kdo dříve uplatní některou z technik vedoucích k vysvobození čepele či dokonce k ukončení střetu. (Obr. 13)

⁵Ringecck 101r

Obr. 15

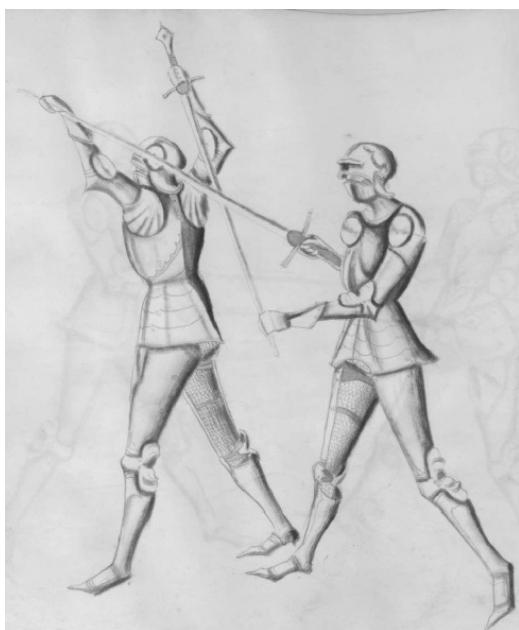
První možností bylo zaskočit soupeře vrzením svého meče směrem k jeho pravému rameni a bez váhání přejít do zápasu.

Jestli jsou oba meče zachyceny, tak vrhni svou hlavici na jeho pravou stranu a skoč pravou nohou za jeho levou a uchop jej pravou rukou za rameno a levou rukou zespodu nahoru za ohbí kolene a táhni dole na sebe a strč nahore od sebe. (Lev 74v-75r)

(Praktická ukázka techniky)

Druhou možností pak bylo nečekané podtočení se pod oběma meči (zásadně ovšem doleva, tedy proti směru hodinových ručiček!). Jde o riskantní akci, neboť rychlý soupeř může využít okamžiku, kdy k němu stojíme zády, a vrhnout se na nás, případně nasadit oběma meči tzv. nůžky.⁶ Tuto nebezpečnou chvíli zachycuje přiložené vyobrazení Pavla Kala. (Obr. 16)

⁶Lev 76r

Obr. 16

Zdaří-li se však celý obrat, dostává se protivník do nepříjemné situace, kdy není schopen udržet svůj meč, neboť má ruce zkříženy a jeho pravačka je skřípnuta čepelí našeho meče.

Běž skrz oba meče na svou levou stranu, tak mu vykroutíš jeho meč ven (z ruky). (Lev 75v)

(Praktická ukázka techniky)

4.3 Odklonění středem čepele

Třetí často se objevující možností, jak překazit soupeřův bod, je vykrýt jej středem čepele. Tato reakce je sice čistě defenzivní, přičemž lze přepokládat, že vycházela nejčastěji ze středu s mečem napříč přes břicho či přes koleno. Poskytuje však bohatou škálu protiútoků. Všechny v zásadě spočívají v hákování

soupeře hlavicí, ať již jde o shození za krk popsané výše, či o zachycení jeho levé ruky shora či zespoda a následné stržení na zem.

Odklon̄ mezi oběma svýma rukama a běž hlavicí kolem jeho krku a představ mu svou pravou nohu a takto ho shod. (Lev 56v)

Odvrať ten horní bod mezi oběma svýma rukama a vyraz mu hlavicí přes jeho přední ruku a trhni tím pod sebe a přilož mu. (Ringeck 126v)

Vyraz hlavicí spodem a skrz přes jeho přední ruku a trhni tím pod sebe a přilož mu. (Ringeck 126v-102r)

(Praktická ukázka techniky)

4.4 Bod přes levou paži

Konečně čtvrtou častou možností reakce na bodný útok byl souběžný bod směřovaný přes soupeřovu levou ruku pod čepel jeho meče. Po této akci následovala páka čepelí na soupeřovu levou ruku, která jej vyvedla z rovnováhy a otevřela jeho odkrytí pro odvetu bodem.⁷ Tuto akci vidíme dnes někdy nesprávně kombinovanou s úhybem obránce do pravé strany. Podle naší praktické zkušenosti jsou úhyby v plné zbroji nesmyslné. Bod přes levou paži má být spíše proveden na místě a musí být natolik razantní, že splní zároveň roli krytu – vytlačí soupeřovu levou ruku stranou a tím prolomí i jeho bod.

Jestliže útočník začínal ze spodního středu, měl poměrně jednoduchou možnost, jak si i v tomto případě udržet iniciativu. Dříve, než obránce dovedl svou páku k účinku, mohl se jednoduše podvolit jeho tlaku a přejít do horního bodu.

⁷Lev 57v

Bodáš-li jej z dolního střehu a on ti bodne z horního střehu mezi tvou přední ruku a meč, tak pamatuj. Jakmile zatlačí hlavicí dolů, tak vyraz nahoru do horního střehu a přilož mu. (Ringeck 101v)

(Praktická ukázka techniky)

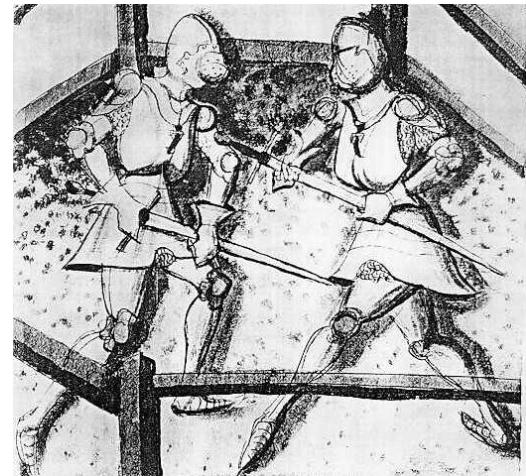
(Praktická ukázka techniky)

5 Smrtící údery

Smrtící údery (německy Mortchlag), nazývané též Hromovými (německy Dunderschlag), bývají oblíbenou a malebnou součástí scénických duelů ve zbroji. Jedná se o techniku, kdy útočník uchopí svůj meč oběma rukama za čepel a bije nepřítele pádnými rannami záštitou či hlavicí. Meč tak slouží podobně v podstatě jako dvouruční bojové kladivo.

Co však bohužel mnozí současní šermíři nevnuší, je, že se jednalo o zálud neboli fintu. Představu, že jeden ze soupeřů držel meč za čepel zcela okatě již během přiblížení, je třeba odmítнуть.⁸ Takovýto úchop neumožňuje téměř žádné kryty a útoky těžším koncem meče jsou příliš pomalé. Úspěšnost Smrtícího úderu je podmíněna přesvědčením soupeře, že bude čelit bodu. Teprve náhlá změna v provedení útoku umožňuje jej zaskočit a snížit šanci, že by úder stihl krýt.

Uhod důrazně na něj a učin, jako bys mu chtěl bodnout vnitřkem na obličeji. Nech pak svou pravou ruku odejít z jílce a přijď s tím své levé ruce ku pomoci na čepeli meče a udeř její hlavicí nebo záštitou nebo jílcem na hlavu. (Lev 80r – 80v)

Obr. 17

5.1 Vhodné cíle

Smrtící údery mají dva způsoby využití. Ten první je prostý – udeřit protivníka, jak nejsilněji to jde. Takový úder musí být pochopitelně veden do slabě krytého či citlivého místa, neboť jeho smyslem je buď ukončit souboj nebo nepřítele alespoň zhmoždit či jím otřást natolik, aby bylo možno navázat další finální technikou. Cílem tohoto typu úderů tak bývala nejčastěji hlava, řidčeji pak loket (Obr. 17, 18), koleno či dokonce kotník. Je zajímavé, že u loktu jako jediného cíle máme jak v písemných, tak i v obrazových pramenech doložen úder hlavicí prováděný nejen v úchopu oběma rukama za čepel, ale i v obvyklém polovičním držení, jak to ukazuje přiložené vyobrazení Pavla Kala.

⁸Takovýto střeh se objevuje pouze, jak jinak, u Talhoffera. Ostatní mistři jasně hovoří o počátku Smrtícího úderu v bodné pozici.

(Praktická ukázka techniky)

Obr. 18

Druhým využitím Smrtícího úderu pak bylo snažit se soupeře zahákovat záštitou, následně trhnout k sobě a zbavit jej rovnováhy. Vhodnými cíli pro tento účel byl krk, rameno či koleno. (Obr. 19)

(Praktická ukázka techniky)

Obr. 19

6 Obrany proti Smrtícím úderům a jejich překažení

Jako každý zálud, i Smrtící úder v sobě nese vážné nebezpečí, že jej soupeř včas „přeče“ a bud útočníka provádějícího fintu předstihne svým vlastním útokem, nebo alespoň zareaguje vhodným krytem, který mu umožní přejít do protiútku. Podobně jako u bodů si představíme čtyři nejobvyklejší možnosti, jak Smrtícím úderům čelit.

6.1 Přískok

První technika vyžaduje nejen dobrý postruh a včasné odhalení soupeřova záměru, ale též rychlosť a odvahu. Spočívá totiž v prudkém přiblížení se a v provedení bodu, spoléhajíc na to, že Smrtící úder neškodně dopadne z našimi zadý.

Když máš meč u pravé strany ve spodním střehu, udeří-li pak hlavicí po hrotu a nechá jej široce kolem tebe (sebe?) běžet, tak přiskoč v tu chvíli směle k němu, takže udeří hlavicí za tebe, což ti nezpůsobí škodu. A přilož mu. (Ringeck 108r)

(Praktická ukázka techniky)

6.2 Nadběhnutí

O principu Nadběhnutí (německy Überlauffen) jsme již hovořili výše. V zásadě říká, že útočí-li soupeř na spodní odkrytí, je lepší místo krytu vykonat souběžný útok na jeho odkrytí horní – tento útok bude delší a měl by vytvořit takový psychický tlak na soupeře, že ten svůj první záměr raději nedokončí, aby se zachránil. Popsaný princip platí beze zbytku i v boji mečem ve zbroji. Častější než proti bodům, které jsou zpravidla vedeny na horní cíle, však bude jeho využití proti Smrtícím úderům. To je umožněno tím, že Smr-

tící údery se často vedly i na spodní odkrytí, jak jsme si výše ukázali, spoléhajíc zřejmě na okamžik překvapení.

Můžeš také z horního středu udeřit hlavicí meče na hlavu nebo na ohbí končetiny přední nohy. A chce-li se tomu bránil, když mu udeříš po ohbí kolene, a chce ti nahoru nadběhnout (Lev 55r)

(Praktická ukázka techniky)

Obr. 20

(Praktická ukázka techniky)

Rozhodneme-li se obejít soupeřovu čepele z druhé strany, můžeme nasadit již z dřívějška známé hákování hlavicí za krk, jak ho zpodobňuje na přiloženém vyobrazení Jan Talhoffer. (Obr. 21)

(Praktická ukázka techniky)

Obr. 21

6.3 Odklonění středem čepele

O odklonění středem čepele platí, co do způsobu provedení, totéž, co jsme si o tomto krytu řekli již v kapitole o obranách proti bodům. Také v případě, že tímto způsobem kryjeme Smrtící úder, otevírá se nám širší paleta možností, pokud jde o následný protiútok. Jmenujme alespoň dvě. Především můžeme provést bod na obličeji – to je velmi rychlá a účinná odveta.

Je-li slabší než jsi ty, tak přikroč zčerstva k němu a zachyť ten úder mezi obě ruce na meč a přilož mu hrot na obličeji. (Ringneck 107r)

Platí ovšem, že pestrou paletu možností, jak na kryt středem čepele zareagovat a udržet si iniciativu, má i útočník. Může například trhnout mečem k sobě, záštitou tak strhnout protivníkův meč dolů a zaútočit hlavicí na jeho odkrytý obličejej.

(Praktická ukázka techniky)

Postřehne-li obráncův kryt dříve, může se dokonce pokusit vůbec na něj plnou silou nedopadnout a naopak jej obejít z levé strany a zaútočit hrotom.

(Praktická ukázka techniky)

Obě tyto možnosti zachycují přiložená vyobrazení Jana Talhoffera (Obr. 22, 23).

Obr. 22

Obr. 23

6.4 Kryt puštěním meče

Poslední z možností, jak čelit Smrtícímu úderu, kterou jsme pro naši přednášku z rukopisů vybrali, je přechod do zápasu. Je vhodná zejména tehdy, pokud soupeř míří na spodní cíle a z jakéhokoliv důvodu (například pozdní reakce) již není možné či vhodné použít Nadběhnutí. Tehdy je možno vykryt Smrtící úder mečem drženým jen v levé ruce a shodit pomocí pravačky protivníka na zem.

Nuže když ti někdo udeří na kotník, tak nech svůj meč jít hlavicí a jílcem k zemi. Tak zachytíš ten úder na záštitu. A skoč hbitě pravou nohou za jeho levou stranu. Tak mu získáš záda. (Lev 82r)

(Praktická ukázka techniky)

7 Závěr

Cílem přednášky bylo odstranit některé mýty a nesrovnalosti, kterými je boj v plné zbroji obestřen. Šlo sice jen o stručný úvod do tohoto stylu šermu, nicméně již ten by měl pozornému posluchači nebo čtenáři umožnit rozlišení, zda předváděný souboj je v souladu s tím, co nalézáme popsáno a vyobrazeno v dobových rukopisech, či nikoliv.

Můžeme shrnout, že být oděn ve zbroji a držet přitom po většinu souboje svůj meč oběma rukama za jílec je nesmysl. Takřka určitě se totiž při tomto stylu boje nepoužívaly sekly ani řezy. Nahradily je body prováděné v tzv. polovičním držení, z nichž bylo příležitostně možno přejít do Smrtícího úderu hlavicí či záštitou. Jakkoliv může tato škála útoků vyhlížet na první pohled chudě, vyuřístá z ní množství zajímavých technik, které jsou i divácky atraktivní. Není proto žádný rozumný důvod, proč do rekonstrukce dobových duelů v plné zbroji zapojovat techniky „vypůjčené“ z šermu mečem beze zbroje.

Co naopak vhodné je (a my sami jsme si vědomi svých mezer v tomto směru), je spojovat rekonstrukci boje mečem ve zbroji se studiem boje dýkou a zejména dobového zápasu. Právě do zápasu se při boji ve zbroji (vzhledem ke krátké vzdálenosti mezi soupeři) přechází mnohem častěji, než je to obvyklé u šermu beze zbroje.

Devastačný účinok zbraní a jeho vplyv na výkon šermu

Peter Koza
Tovarišstvo starých bojových umení
a remesiel
Magisterium Slovacum
<http://www.tostabur.sk>

Abstract

In this article and presentation we take a look at two different issues. First we examine various destructive effects by a cut, slice and a random blade impact with different parts and edges of the sword, delivered with different power. For demonstration we use pieces of raw pork meat with or without additional protective clothing. Furthermore a mace is used to stress the differences between blunt and cut&thrust weapons. A conclusion is made that an effective hit requires more energy and preparation and reduces one's movement. Second we try to explain that in a fight, regardless if it happens in a battle or a duel, we cannot be sure that despite injuries or even after attacks on vital organs our opponent will be unable to continue using his weapon. Thus our attack should never be considered as final, regardless of its form (reconstruction, sport or stage fighting). We believe that only the Spanish „un momento de la verdad“ (the Moment of Truth) could tell how successful we would be in a real sword fight.

1 O devastačných účinkoch

Vážení kolegovia, tí, ktorí ma poznajú vedia, aký je môj postoj k rôznym smerom a frakciám v šerme a pre tých, ktorí ma ešte nepoznajú by som preto len v krátkosti chcel prejavit úctu k ich príspevku do celkového poznávania predmetu „šerm“. Zároveň chcem zdôrazniť, že kritické poznámky nie sú namierené proti nikomu konkrétnie, ale voči obvyklému deficitu v každom z nás. Vybral som si tému „devastačné účinky zbraní“, pretože mám pocit, že je to tak trochu „popoluška“ v posudzovaní výkonu šermu a to vo všetkých rovinách. Inscenační šermiari niekoho zláhka „klepnú“ a on padne a vec je vyriešená. Úpoloví šermiari sa čepelou dotknú niekoho o pol sekundy skôr a rozhodca im pririekne zásah, rekonštruujúci šermiari naštudujú techniku a ak im začne fungovať, je téma naplnená a fantazijní bojovníci sa niekoho dotknú čepelou a on si s pobavením odíde vyfasovať nový život.

Všetci sa tým prehrešujeme proti základnej hodnote o čom je šerm a kedy je funkčný. Všetci (pri vedomí, že za svoje šermiarske neúspechy nemusíme zaplatiť životom a že máme nespočetné množstvo opravných jázd) demonštrujeme svojím postojom niekoľko chybných interpretácií o čo v šerme (alebo povedzme v boji) má ísť, ale nejde.

1. Kedykoľvek sme pripravení si zmerať sily s protivníkom

2. Hlavný cieľ je dať súperovi zásah skôr ako on nám
3. Zasiahnutím súpera to pre nás končí
4. Po boji spokojne ideme na pohárik, alebo na zákusok a nadšene si uplynulý boj vydiskutujeme

V čom sa mylíme.

1. V životnej praxi spravidla nie sme nastavení (až na výnimky – napr. rodení násilníci a patologickí sadisti) kedykoľvek vážne nasadiť život, alebo niekoho poškodiť, či zabít. Aj súboje sa v minulosti diali spravidla najskôr na druhý deň po vyzvaní, aby sa človek mohol morálne a vecne pripraviť a prípadne si to rozmyslieť. O tomto bode by sa dalo rovinú samostatnú diskusiu, ale myslím, že nie je priamym predmetom našej témy, takže ju dávam len na uváženie. (Viď súbojový kódex a state o výzve a konaní súboja v dielach starých majstrov, napr. Marozza, atď.) V túžbe zvíťaziť je zasiahnuť súpera určite dôležité, ale nie celkom dominantné. Dominantné je totiž **prežiť!**

Prežitie, ak pominieme útek a iné technické mimobojové riešenia, obsahuje pri víťazstve zásah akosi imanentne, ale nie bezpodmienečne. (Alebo zahrnieme do pojmu zásah súpera aj prvok vlastného prežitia ako jeho súčasť?) Znamená to zasiahnuť a sám nebyť zasiahnutý. Prečo je prežitie dôležitejšie ako zásah samotný a v čom je také víťazstvo nedostatočné?

Aby som sa mohol tešiť z úspešného zásahu, musím prežiť. Predstava že všetci sme ako príslušníci hnutia *kami-kadze*, ktorým na živote nezáleží – hlavne aby vyhrali – je naivná. K prežitiu sa viaže aj ďalší obmedzujúci prvok a to je nebyť zranený. Teraz nie kvôli samotnej újme od zranenia, ale kvôli strate tempa. Ak

nás totiž súper zasiahne, informácia bolesti je neprehliadnuteľná a naše vedomie na jej úplie aspoň na zlomok sekundy, kedy hodnotíme to do akej miery nás zásah devastoval – to ale súperovi dáva výhodu, pretože on zatial koná. My sa však na výhodu devastácie súpera zásahom nemôžeme spoliehať, čo je obsahom nasledujúceho bodu.

2. Zásahom totiž boj nekončí. Protivník, ktorého sme zasiahli nemusí nutne byť nespôsobilý nám uškodiť zo štyroch dôvodov:
 - (a) pretože ho nás zásah nezdevastoval dosť, tým že objektívna kvalita devastácie nebola dostatočná
 - (b) pretože jeho prah bolesti je postavený tak, že zranenie, hoci aj smrteľné, ho v tej chvíli neučinilo nespôsobilým vykonať pohyb – napríklad nás prebodnúť – a potom hoci napríklad aj odísť do krovia zomrieť.
 - (c) adrenalín obsiahnutý v boji a zranení samotnom môže otupiť súperovo vnímanie zranenia natolko, že ani nezbadá, že nemá ruku, alebo nohu a než si to uvedomí v zotrvačnosti nám ešte odsekne hlavu.
 - (d) súpera sice nás zásah zlikviduje, ale jeho zbraň, namierená na nás a majúca devastačnú kinetickú energiu pokračuje vo svojej dráhe a zasiahne nás. Vedomie takéhoto rizika vedie napríklad pri japonskom Iaido k tomu že po zásahu prvého kontaktu (nuki cuke – ktorý cielene má narušiť tempo súpera jeho odpútaním pozornosti v dôsledku zranenia) nasleduje vždy plný sek (kiri cuke), ktorý má oddeliť hlavu, alebo súpera

preseknúť na dve časti, aby fyziologicky nemohol viac škodiť. Ani to však nie je stopercentné riešenie.

Na dokumentovanie predchádzajúcich úvah uvediem niekoľko príkladov:

- (a) Vo vojne sa bežne stávalo, že vojak, ktorému mána odtrhla chodidlo bežal ďalej a až po chvíli si uvedomil, čo sa mu stalo.
- (b) Ostrostrelci majú poučku, že po výstrele sa má stiahnut a napočítať do troch, kým sa pozrie na výsledok, pretože protivník, trafený do hlavy, alebo srdca ešte môže do troch sekúnd odpovedať.
- (c) Pirát Stoertebecker ked ho mali popraviť statím, mal ako posledné želanie, aby ho stali postojačky a aby omilostili tých z jeho spolubojovníkov, okolo ktorých prejde bez hlavy. Tradícia hovorí, že ich bolo sedem a potom mu kat podložil nohu, aby ich nemohlo byť viac.

A dalo by sa pokračovať aj ďalej.

3. Naše víťazstvá a prehry, aj keď stres je rovnakej povahy ako v skutočnom boji, predsa len neznamenajú tolko, ako keby sme boli nasadili život. Nestojíme zoči voči ostrej čepeli a nestojíme pred problémom zabiť, alebo byť zabity. Spravidla prvý osobný zážitok takého druhu silne človeka poznačí. Pritom vstupujú do hry také okolnosti, aké otupujúce môže byť napríklad psychické vyčerpanie po zásahu aj keď nejde o život (kendo napríklad vyžaduje po zásahu prebehnuť okolo protivníka a kričať pritom, aby sme dokumentovali našu schopnosť pokračovať), alebo psychický šok zo zabitia (pokiaľ nie sme

otrlí po opakovanej zabíjaní), ako aj náboženský duševný zlom z ublíženia blíz-nemu svojmu.

Morálno-etické problémy nebudem však ďalej rozoberať, pretože sú vecou duševnej hygiény každého z nás a zasahujú skôr otázku, ČI a PREČO šermovať, než AKO šermovať. A to navyše my ani neplánujeme niekoho poškodiť a preto nie sme v priamej dileme – len by sme mali o nej vedieť. Ja sám som si vedomý masla na hlave, lebo napriek tomu čo písem, šermujem. Takže vraciam sa k technológiám a k otázke, keď už máme súpera zasiahnuť, aký útok je dostatočne devastačný.

Tieto otázky by som rád demonštroval prakticky. Najskôr to bude ideová demonštrácia kuchynským nožom proti uhorke. Chcem ukázať aké sú kvalitatívne účinky fahaného, tlačeného a rubového sekú. Samozrejme ako každá demonštrácia aj táto je ovplyvnená mojou osobnou nedokonalosťou, ale mala by ukázať, že fahaný sek je výrazne účinnejší ako tlačený a aj ako rubový. Tlačený sek by mal byť účinnejší ako rubový, ale videl som rubové seký, ktoré prevýšili tlačené.

Nasleduje sek na bravčový bok, či koleno mečom a praktická ukážka ochrannej hodnoty odevu pri sekoch na telo. Na záver porovnáme devastačný účinok ostrého meča s devastačným účinkom palčátu a cvičného meča aký sa bežne používa na naše šermovanie. Ako vidíte priatelia, vykonať účinný sek to dá dosť námaha a je to námaha navyše k tej, ktorú potrebujeme len na samotné prekonanie obrany protivníka. Nepochybujem o tom, že pre mnohých z Vás to nebolo nič nové, ale zároveň je to problém, ktorý nie je ľahké riešiť v žiadnom zo smerov šermu a simulovať tak reálnu situáciu, okrem iného kvôli bezpečnosti. Pri úpolovom šerme stojí otázka takto: veľakrát sa „uchamtíme“ dat súperovi zásah, keď zbadáme šancu, že to

„stíhame“. Neviem, či by sme si to dovolili, keby sme boli v rovnakom ohrození ako súper a pri vedomí toho, ako nás čepeľ dokáže zdevastovať.

Vážení kolegovia, dúfam, že vás moje rozumkárenie nenudilo a že pri praktickom výkone šermu vás vedomie účinku zbraní obohatí a bude vám združom oprávneného respektu k zbrani samotnej, odvahe a umnosti našich predkov a pokore voči predmetu nášho záujmu, voči ŠERMU.

*Bratislava, 18. októbra 2011, doplnené
a prepracované po odprednášaní v Trnave
22. októbra 2011*

Formy súdneho súboja na príklade uhorských stredovekých právnych zbierok so zreteľom na Slovensko

Filip Lampart
Rád svätého Michala
Stará Lubovna

Abstract

Single combat was method of specific phenomenon of the medieval justice, i. e. the judgment of God. However, its sense was changing during all the Middle Ages. Following article presents status of judicial combat in ugrian medieval law, with focus on Slovakia. Available sources give information about its forms and place in legal system of ugrian towns, and in community, legal regulations or descriptions of weapons, etc. Based on the analysis results, it's possible to name this progress a way to secularisation. At the end of that, combat was not method to show true verdict (during the judgment of God), but resource of satisfaction for the physical or material damage.

1 Úvod

Ludské spoločenstvá sa v každom období dejín zaoberať riešením sporov. Tie závažnejšie predstavovali riziko pre vznik dlhotrvajúcich násilenstiev, ktoré sa

mohli odohrávať buď v rovine individuálnej (napr. krvné pomsty), alebo kolektívnej (napr. vojna). V archaickej spoločnosti, pre ktorú je problematické od seba odlúčiť právo, tradíciu a náboženstvo, mal faktor víťazstva len jednej strany blízko k tomu, aby sa začal spájať s prejavom božej vôle. Táto syntéza právnych zvyklostí a náboženstva dala výsledku boja charakter výpovede. Základným princípom bola viera, že v tomto prípade ide o vyjadrenie priazne božstva. Ako a kedy sa presne sformulovalo ponímanie boja ako výpovedného prostriedku nie je známe a pravdepodobne nezistiteľné. S určitosťou je ho možné spájať so starovekým svetom. Napríklad Rimania a Gréci považovali výsledok bitky za rozhodnutie bohov. Avšak vhodnejšie podmienky pre rozvoj uvedenej konцепcie vytvárala vojenská kultúra Germánov, kde bol boj priamo prepojený s transcendentálnom a jeho úlohou bolo vyjaviť boží rozsudok. Najstarším svedectvom o tejto tradícii vo vzťahu k Germánom je záznam rímskeho historika Tacita, ktorý vo svojom diele Germania popisuje boj medzi dvoma bojovníkmi, z ktorých jeden bol členom znepriateľeného kmeňa. Výsledok ich súboja mal predpovedať predbežný výsledok bitky, resp. vojny. Prvé zmienky o prepojení súboja s istou formou magickej moci nie je možné pokladať za druh ordálu v pravom zmysle slova. Vhodnejšie je predpokladat, že

súboj bol medzi Germánmi sprvotí chápáni ako forma veštby, prípadne predstavoval spôsob, ako zabrániť dlhotrvajúcim bojom medzi príbuzenstvom. Až s postupným historickým vývojom sa transformoval na metódu hľadania pravdy medzi dvoma spornými stranami. Zjavná je jeho typickosť pre germánsku tradíciu a právne zvyklosti. Rímskemu právu je obdobný právny postup neznámy a rovnako ho nepozná ani židovská tradícia. Príbeh Dávida a Goliáša sice zobrazuje asi najznámejší biblický súboj, avšak v tomto prípade chýba charakteristický znak božieho súdu, a to prepojenie na magickú silu. Germánskym kmeňom sa súboj ako forma božieho súdu stal vlastným a vo zvykovom práve pretrval aj po prijatí kresťanstva. Z týchto dôvodov býva súboj označovaný za najstaršiu formu ordálu.

Potrebné je však pomenovať oblasť, v ktorej je možné hľadať genézu súboja ako právneho aktu. Nepochybne vychádza z germánskej mentality, ktorá chápala obhajobu, resp. opäťovné nadobudnutie, svojich práv prostredníctvom boja ako proces – *iudicium belli*. Táto prax sa mohla odvíjať v dvoch rovinách vzhladom k subjektu, ktorý si právo boja nárokuje – a teda v rovine kolektívnej (kmeňa), a odtiaľ sa preniesol medzi oprávnenia jednotlivca. Popri boju skupiny sa tak začal uplatňovať boj jednotlivca. Spoločnosť, resp. svetská moc, v snahe o obmedzenie svojvoľného násilia začlenila „spravodlivý“ boj medzi právne zvyklosti a definovala jeho formu. Dôležitým faktorom v uvedenom procese bola transformácia právnych tradícií do formy duchovného vlastníctva. So spisomňovaním germánskych právnych zvyklostí v priebehu 6. – 8. storočia bol zapísaný a upravený aj súboj ako forma božieho súdu. Týmto spôsobom regulované násilie predstavovalo legitimny prostriedok uplatnenia vlastných práv.

1.1 Krátky popis vývoja súboja ako súčasti božích súdov

Obťažne sa nachádzajú prvé texty o ordáloch, keď v tom období bola spoločnosť navyknutá komunikovať prevažne orálne. Približne od roku 500 býva súdny súboj zaznamenávaný v germánskych zákonníkoch ako *iudicium dei*. Nie však každý germánsky kmeň využíval súboj ako formu božieho súdu, i keď súboj presadzovalo pomerne mnoho kmeňových zákonníkov, ako napr.: *Lex Salica* (k tomu aj súd vriacou vodou, súd losom), *Lex Alamannorum* a *Lex Bajuvariorum*, ako aj *Lex Thuringorum* a *Lex Frisionum*, *Edictum Liutprandi* a *Lex Burgundionum*. Následne jednotlivé úpravy vykonávali panovníci tej, ktorej krajiny. Je možné tvrdiť, že ich užívanie je vo vrcholnom stredoveku známe už v právnom živote celej Európy.

1.2 Cirkev bojovníkom proti ordálom a súbojom

Kritika božích súdov, osobitne ich kravávych foriem, vychádzala predovšetkým z radosť klerikov, ktorí poukazovali na protináboženský a iracionálny aspekt veci. Rané obdobie tohto odporu je však poznamenané individuálnym vystúpením jednotlivcov a nejednoznačným postojom cirkevných zhromaždení. Cirkevné synody a koncily sa nezaoberali božími súdmi komplexne, ale v prevažnej miere diskutovali iba o konkrétnej forme. Často-krát bol tak postoj cirkevných zhromaždení k ordálom nejednoznačný. Náhľad duchovných mohol byť ovplyvnený faktorom finančného príjmu z vykonaných obradov, ktoré bezprostredne súviseli s vykonaním božieho súdu. Tento príjem znamenal pre lokálne cirkvi možnosť ekonomicky „si polepšiť“. Obdobne ako v prípade ďalších foriem ordálu, aj bojujúci trávil noc pred súbojom v kostole, zúčastnil sa rannej omše, prijal eucharistiu a nechal si od kňaza posvä-

tit zbrane. V priebehu 12. storočia však prihodili kritické ohlasy. Dôvodov pre ne bolo hneď niekoľko a mali predovšetkým morálne pozadie. Povinnosťou duchovných bolo kontrolovať pripravenosť laikov pre posmrtný život a nenechať ich prepadnúť peklu. Mnoho teológov argumentovalo pokúšaním Boha, od ktorého bolo požadované jasné zjavenie spravodlivej strany. Obdobne sa začali kritizovať aj súbojové formy kvôli nerovnomerným fyzickým predispozíciám bojovníkov. Najzávažnejší zásah do praktizovania ordálov učinil 18. kanón 4. lateránskeho koncilu z roku 1215. I keď koncil vylovene nezakázal ordále, vylúčil z účasti na nich duchovenstvo. Koncil zapovedal účasť kléru (požehnanie, posvätenie) na konkrétnych formách božích súdoch – s vriacou alebo studenou vodou, rozpáleným železom – a obnovil tradičný zakaz participácie pri súdnych súbojoch. Zákaz vychádzal z cirkevnoprávneho princípu, aby sa duchovní stránili tečúcej krvi a zachovali si rituálnu čistotu. Okrem zmieneného, v 13. storočí bol postoj cirkevných učencov pod vplyvom prenikania a znova oživovania rímskeho práva, ktoré riešenie sporu formou ordálu nepoznalo. Avšak uplatňovanie koncilkových záverov bol dlhotrvajúci proces, ktorý neprebiehal synchrónne, prípadne sa snemy lokálnych cirkví snažili často-krát opakovane zaviesť tieto zákazy do praxe. Nesúbežne s lateránskym koncilom sa objavuje zámer o elimináciu účasti kléru aj v Uhorskom kráľovstve. Budinská synoda odsúdila zainteresovanie duchovných na tomto druhu dokazovacieho aktu až v roku 1279. Závery lateránskeho koncilu sice dokázal postupným procesom vylúčiť prítomnosť duchovenstva na božom súde, ale jeho praktizovanie zostało zakorené v kultúre vtedajšej spoločnosti napäť. Približne 20 rokov po lateránskom koncile zostavil *Eike von Repgow* zbierku saského a zvykového práva Sachsenpiegel, ktorý pri krádeži a zlodejstve predpisoval ordál. Obvi-

nenému sa ponúkali tri možnosti: držať horúce železo, po lakef ponoriť ruku do vriacej vody alebo hájiť sa v boji. V rovnakom období rastie počet písomných dôkazov o úlohe ordálu v právnej praxi stredovekého Uhorska. So zreteľom na Slovensko (ako geografický pojem) je možné priblížiť si niekoľko závažnejších záznamov pojednávajúcich o jeho súbojovej forme a interpretovať ich znenie.

1.3 Najstaršie pramene o súdnych súbojoch v Uhorsku

Historička D. Dvořáková považuje za prvú zmienku o súboji 12. článok Zlatej Buly nariadujúci zachovanie vena manželiek, ktorých muži skonali bez potomkov, boli odsúdení na smrť, alebo *in duello succumbencium*, resp. zomreli z iných príčin. Tlmočenie zvýraznejšej frázy ako „padlých v súboji“ je možné spochybníť s ohľadom na dvojaký význam slova *duellum* v stredovekej latinčine. Hoci je pravda, že označuje súboj dvoch jednotlivcov, no druhým významom tohto slova je pomenovanie kolektívneho konfliktu – vojny. S ohľadom na celkové znenie 12. článku sa javí interpretácia slova *duellum* – vojna ako priateľnejšia a v tomto ohľade nemôže byť privilégium Ondreja II. posudzované ako prameň informujúci o súbojoch v Uhorsku.

Dokument, o ktorom je možné už s určitosťou hovoriť ako o prameni spomínajúcim súboj v rámci dokazovacieho procesu a zároveň viažucom sa k územiu Slovenska je listina Ostrihomskej kapituly z roku 1226. Obsahom listiny je písomné svedectvo o vyriešení sporu medzi opátom kláštora v Hronskom Beňadiku, Vavrincom (Laurentius), a tekovským županom Pavlom. Príčinou nezhôd boli nároky oboch strán na tretinu daní z dediny Voznica. Zúčastnení sudcovia nariadili vykonáť súboj, ktorého výsledok mal rozhodnúť spor. Súboj je v listine nazývaný ako „skúška“ – *exāminatiō duelli*, čo je potrebné

rozumieť, že v kontexte zmieňovaných udalostí predstavoval formu božieho súdu. Súboj sa napokon nerealizoval, keďže sa sporné strany v deň súboja zmierili a komes Pavol odstúpil tribút v prospech kláštora. Na základe uvedeného je možné predpokladať, že skúška súbojom bola v Uhorsku známa a mohla sa praktizovať pri cirkevných zhromaždeniach. O tom, ako by mal súboj prebiehať listina neinformuje. Skutočnosť, že príčinou súboja mal byť majetkovoprávny spor, a nie kriminálny prečin, ako tomu bolo v západoeurópskom prostredí, je s veľkou pravdepodobnosťou lokálnej zvláštnosťou.

Dohľad svetskej moci nad rozhodovaním sporov cestou súboja dokumentuje privilegium mesta Trnavy z roku 1238. Panovník Belo IV. v zozname práv a povinností obyvateľov, a hostí, nariaduje, že žiadnen súd ich nesmie nútiti k súbojom pri riešení sporu, ale sporné strany sa majú pokonať prísahou dvanásťich mužov. Z povahy záznamu je zjavné, že v tomto prípade bolo na súboj nazerané ako súčasť právneho aktu, a ktorého vykonávanie mohol limitovať panovník. Dôležitou informáciou je aj prepojenie súboja s mestským spoločenstvom. I keď privilegium odmieta možnosť súboja obyvateľom Trnavy, no nevylučuje túto možnosť komplexne. So zohľadnením tézy, že právo je reflexiou kultúry a mentality, je možné uvedený záznam považovať za jeden z dokladov nastávajúceho trendu, kedy právne pokonanie formou súboja preniká do mestských spoločenstiev a mení svoju hlavnú ideu. Súboj už nepredstavuje druh božieho súdu, ale postupne sa transformuje na formu odplaty.

2 Žilinská právna kniha

Obraz tohto vývoja je dobre pozorovateľný v spisomňovaní mestskej právnej praxe, resp. právnych zvyklostí výsadného obyvateľstva (ako napr. v prípade spišských Sasov). Ide

o obdobný úzus, aký začal prebiehať v západnej Európe už včasnejšie. Ako príklad je možné uviesť Augsburkské mestské právo, ktorého písomné vyjadrenie zásad súboja pochádza z roku 1276, či Mníchovské mestské právo s obdobou úpravou z roku 1347. Najstarší zápis o postupe pri súboji z územia Slovenska predstavuje záznam v **Žilinskej právnej knihe**. Spisomnenie mestského práva užívaného v Žiline je datované rokom 1378 a v roku 1473 bolo preložené do slovakizovanej češtiny. Do jeho obsahu bola zahrnutá aj úprava súdneho súboja. Záznam pojednáva o príčine súboja, ako právne postupovať pred zahájením a počas súboja, spresňuje podmienky boja, následne definuje záver a prípadný postup ak by sa obžalovaná strana nedostavila na súboj. Z obsahovej analýzy je zjavné, že norma je v značnej miere ovplyvnená rovnakým záznamom v Saskom zrkadle (*textitSachsenspiegel*), čo umožňuje obe príklady vzájomne porovnať. V zámere korektnej interpretácie je potrebné prameň čiastkovo rozobrať a komparovať.

Skutková podstata pre zvedenia súboja je vyjadrená frázou „*porušenie pokoja*“, pričom termín „*pokoj*“ je potrebné rozumieť ako synonymum slova právo. Archaický význam slova pokoj nepredstavuje len bezkonfliktný stav, ale predovšetkým stav blahobytu, nepoškodenosti majetku a zachovávania právneho poriadku. A teda jeho porušenie nastáva pri ujme na zdravý, alebo na majetku, a spôsob, ktorým sa tak udialo, má žalobca predstaviť súdu a zároveň preukázať svoje rany.

Formulácia „*Ja chcem jeho presvedčiť svojím životom a po práve, ktoré mi prísažní dali.*“ poukazuje, že na súboj je v Žilinskej právnej knihe nazerané predovšetkým ako na prostriedok dokazovania. Príznačná je absencia povolávania Boha za sudcu, či volania po božej pomoci. Ani slovo skúška (*exāminātiō duelli*) sa v celom znení textu neuvädzia. Zá-

merom žalobcu je riskovať život len, aby dovedčil pravdivosť svojej výpovede. Vynechanie invokácie božej pomoci zobrazuje zmenu ponímania súboja ako druhu božieho súdu. Je možné predpokladať, že pravdivosť žalobcovej výpovede sa rozumela ako samozrejmosť, a ako bude neskôr uvedené, len obžalovaný sa domáhal božej pomoci krátko pred začiatkom duelu. Pre porovnanie, *Sachsenspiegel* užíva frázu „*tak ho usvedčím*“, z ktorej vyplýva relevantná téza, že nie obžalovaný žiada podstúpenie súboja na dôkaz svojej neviny, ale žalobca pre potvrdenie pravdivosti svojej žaloby. Uvedený princíp sa stane spoločnou črtou každého zakotvenia súboja v právnych zbierkach vrcholného a neskorého stredoveku. Súboj sa však nemusel realizovať zakaždým, keď bolo oň žiadane. Vyžvaný mohol účasť odmietnuť, ak bol nižšieho spoločenského postavenia, no muž s dobrým pôvodom touto možnosťou nedisponoval. Obdobne mohol byť spor ukončený prísahou v prípade, že obvinený, bez rozdielu v spoločenskom postavení, dokázal zhromaždiť šiestich mužov, ktorí by spolu s ním (sám siedmy) odprisahali jeho nevinu. Ak by teda došlo k súboju, malo sa bojať až popoludní, k čomu *Sachsenspiegel* dodáva, že „*Slnko má byť voči obidvom pridelené rovnako*“. Pochopiteľne je tým myšlené na to, aby ostré slnečné lúče nikoho znevýhodňovali. Ochranné odetie bojovníkov má pozostávať z kožených a železných súčastí, ktoré by však nezakrývali hlavu a končatiny. Ako bojové prostriedky záznam predpisuje meč a štít. Pokiaľ by nimi žalobca (v *Sachsenspiegeli* je na tomto mieste zmieňovaný obvinený) nedisponoval, poskytne mu ich sudca (richtár). Okrem jedného meča, ktorý má bojujúci zvierat v ruke pred začatím súboja, je povinný zadovážiť si jeden, prípadne ďalšie dva meče. Týmito sa však má opásat. Štít je opísaný ako okrúhly pästný štítok, zhotovený z dreva a kože, okrem puklíc, ktoré musia byť železné.

Sčasti odlišná je úprava výbavy bojujúcich podľa *Sachsenspiegela*. Povoľuje sa odev len z plátna a kože, a taktiež je ich povinnosťou nechať si u kováča zlomit hroty svojich mečov. Poznámku o dvoch, resp. troch mečoch, ktorými by mali bojujúci disponovať, ozrejmuje krátky zápis v rukopise s názvom **MS Hastings**. Anglický rukopis pojednáva o náležitom odetí bojovníka pred peším bojom. Citát *And then his shorte swerde upon the lyfte side in a rounde rynge ... And then his long swerde in his hande...* informuje, že bojovník by mal byť opásaný jedným krátkym mečom a druhý, dlhší, nech drží vo svojich rukách.

2.1 Priebeh

Boju predchádza prísaha, ktorou bojujúci potvrdia svoje výpovede vo veci sporu. Obžalovaný prisahá, že je nevinný, a tak nech mu Boh pomôže vyhrať boj. Ako už bolo uvádzané, žalobca sa nedožaduje božej pomoci. Tento postup ako keby ho stal do pozície spravodlivého, ktorý pre pravdivosť svojej výpovede musí poraziť vinníka. Obdobne je možné predpokladať závažnosť práva na súboj, ktorého každé dožadovanie muselo mať svoje opodstatnenie. Zohľadňujúc, že prezumpcia neviny bola v stredoveku ešte neznámaou praxou, súd a spoločenstvo mohli bez poznania výsledku súboja poklať za spravodlivého žalobcu. Zmyslom boja tak mohlo byť potvrdenie pravdivosti výpovede vyzývania.

V úprave vzťahov bojujúcich a verejnosti je definované, že na bojisko nesmie nikto vstúpiť pod hrozbou straty hlavy. Do boja má právo zasahovať výhradne muž s drevenou palicou, ktorý môže vstúpiť medzi bojujúcich iba ak by jeden druhého zhodil, alebo by o to porazený požiadal, urobí to však len s povolením richtára. Rozhodnutie o výsledku je samozrejmé, a to znamená, že ak súboj prehrá

obžalovaný bude vykonané zadosťučinenie, ak vyhrá, bude slobodne prepustený. Uvedené tézy poukazujú na to, že záZNAM v Žilinskej právnej knihe nazerá na súboj ako na dokazovací prostriedok pri súdnom spore vo veciach závažných prečinov. Z dôvodu absencie transcendentálneho prvku, nie je možné považovať túto normu za príklad ordálu v pravom slova zmysle. Nenariaduje sa, aby bol pri súboji prítomný duchovný a jediným religióznym prvkom je v tomto prípade prísaha, ktorá podľa analógie musela prebiehať nad relikviami svätých alebo v kresťanskom chráme. Za špecifický je možné označiť postup v prípade, keď sa obžalovaný nedostavil k výkonu súboja. Richtár je vtedy povinný vyslať poslov k miestu jeho bydliska, aby ho upozornili na meškanie. Ak sa opäťovne nedostaví, tak sa tento proces zopakuje ešte dvakrát. Je zjavné, že táto formulácia svedčí o probléme, ktorý by nastal útekom obvinenej strany. Nasledovné zadosťučinenie je tvorené gestickými pohybmi, ktorých významom je symbolizovať porážku obžalovaného. Ak chce žalobca, čakajúci na mieste súboja, potvrdiť svoje víťazstvo, musí sa násmerovať k bydlisku vyzvaného a „do vzduchu“ dvakrát seknúť a raz bodnúť. S obžalovaným je potom oprávnené zaobchádzať, ako s porazeným v regulérnom boji. Podobné gesto je v *Sachsenspiegeli* popisované s menšou odchýlkou. Žalobca ho nevykonával smerom k miestu pobytu obžalovanému, ale jednoducho proti vetru.

Týmto úprava výkonu súdneho súboja v Žilinskej právnej knihe končí, avšak ďalej zapísané právne zvyklosti na túto normu nadvádzajú. Vymedzené sú dni v týždni, počas ktorých sa môže súboj vykonať: „Keď má niekto zjavného nepriateľa a chce sa s ním vysporiadať, tak to môže urobiť v pondelok, v utorok, v stredu a nemá to urobiť vo štvrtok, v piatok, v sobotu ani v nedeľu; a tiež v iný sviatočný deň má mať každý člo-

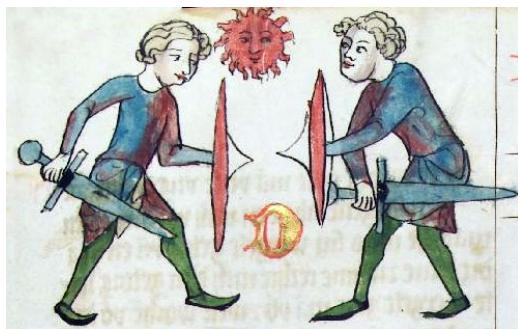
vek pokoj...“. Stanovenie týchto dní poukazuje na súvis s hnutím *božích mierov*, ktoré v snahe obmedziť násilie odhováralo kresťanov bojovať v čase od stredajšieho večera do pondelňajšieho rána, teda počas dní spojených so spomienkou na Kristove utrpenie a zmŕtvychvstanie (na základe záverov koncilu v Narbonne v roku 1054).

Hodnotné je aj zackytenie presnej formulácie, ako sa má vykonať obžaloba a výzva na súboj: Tu stojí Emrych a žaluje k Hanusovi (mená ako príklady), Bohu a nášmu kráľovi, pánu richtárovi, a mestu, všetkej obci, chudobnému a bohatému, a všetkým, ktorí si ctia právo, že on prišiel s božím pokojom a bol na ňom porušený pokoj a premohol (porazil, uškodil mu) ho na slobodnej kráľovskej ceste a tohto kráľovstva pokoja s jeho nespravodlivým *kwaltem* (silou) a ranil ho a okradol ho na tovare v desiatich a viac hrivnách urobil mu tú škodu, ktorú dobre dokázať môže. A keď mu takto poškodil, vtedy ho on videl z očí do očí a volal na neho, ak sa chce priznať dobre, ak nechce, vtedy ho chce premôcť svojím mečom, svojim *brunátnym* (brunátny-tmavočervený) mečom a svojim štítom a všetkým svojím svedomím, ktoré k tomu patrí, a so všetkým právom, ktoré k tomu pripadá. Ak ho usvedčil (vyzval, obžaloval), aby sa mu postavil v boji...

3 Spišské právo

Pozmeňovanie významu súdneho súboja, naznačené pri rozbore zápisu zo Žilinskej právnej knihy, ktoré viedlo k jeho odpútaniu z okruhu foriem božieho súdu, je ešte viac badateľnejšie na príklade krátkeho záZNAMU v spísomnenom práve Spišských Sasov, nazývanom Spišské právo (*Zipser Wilkür*). Hoci sa skoncipovanie práva datuje rokom 1370, je výsledkom dlhodobého vývoja právnych zvyklosťí spišských Nemcov usadených na severných hraniciach Uhorska. Pô-

vodné písomné zachytenie sa však nezachovalo a zapísané právo pretrvalo v novovekých odpisoch. No napriek tomu, je možné na základe jeho obsahu predpokladať starobylý pôvod.

Obr. 1: Sachsen-Spiegel

Príčina súboja nie je presne konkretizovaná. V tomto smere vysvetlenie ponúka úvodná fráza „*bojujúci sa medzi sebou bojom odplácajú*“, z obsahu ktorej je možné dedukovať zmysel súboja ako odplaty za spáchanú krivdu. Zraneniami si vinník mal odpykať svoju vinu a pre žalobcu predstavovalo užitie fyzickej sily alternatívu satisfakcie. Táto interpretácia, v nadväznosti na vylúčenie nejakého religiózneho prvku, poukazuje na zavŕšenie transformáciu súdneho súboja do spôsobu trestu. V tomto súvise by bolo nesprávne tvrdiť, že stále pretrváva ako forma božieho súdu. Nie je zaznamenané, aby sa niektorá zo sporných strán dožadovala božej pomoci, a taktiež nie je prítomný zástupca duchovenstva. Záznam nepredpisuje ani vykonanie prísahy pred bojom, avšak z dôvodu jej dôležitosti je možné predpokladať, že bola vnímaná ako samozrejmosť a pretrvávala v tradícii. Zámienka pre súboj musela byť zaiste vážna, ako napr. ublíženie na zdravý a majetku.

3.1 Priebeh

Neoddeliteľnou súčasťou právnych predpisov o vykonaní súboja je aj úprava predpísaných zbraní. V prípade Spišského práva sa ako zvláštnosť prejavuje zreteľné odlišovanie obranných prostriedkov oboch bojujúcich. Kým prvý bojovník má vybojovať súboj kyjom a štítom, tak druhý iba jednoduchou palicou. Kyj a štít sú bezpochyby zbrane majúce v *ordáloch* dlhú tradíciu. Známe je ich užívanie už vo franskom období, ako zbraní neurodzených bojovníkov. Na ich zachytenie v právnom systéme spišských Nemcov je vhodné nazerať ako na dôsledok prenosenia právnej tradície zo západoeurópskeho prostredia. Špecifické je nariadenie palice, ako zbraní vyzvanej strany. Tá má byť dlhá podľa výšky postavy obvineného a zväčša do hrotu širokého maximálne „*eynes pfenniges breyth*“ – teda podľa mince vtedajšej meny. Mimo tejto úpravy zbraní, záznam v Spišskom práve vôbec nepojednáva o odevrebojujúcich.

Obdobne, ako v prípade Žilinskej právnej knihy, tak aj záznam v Spišskom práve napomína, aby nikto pod hrozobou straty života nezasahoval do priebehu súboja. Evidentným dôvodom je zaručenie spravodlivosti. Rovnako žiadna zo sporných stráne nemôže počas súboja svoju zbraň meniť, alebo nejakým spôsobom upravovať. Obdobne upozorňuje aj Hans Talhoffer, že ak niekto vkročí na bojisko, stratí majetky a hlavu (rukopis Thott 290 2º – Alte Armatur und Ringkunst). Pre ukončenie súboja existujú dve alternatívy: Prvou je smrť, alebo sa súboj ukončí poranením jedného z bojujúcich. Súboj môže byť ukončený aj v prípade, ak jeden z bojujúcich opustí bojisko. Vtedy je vyhlásený za porazeného a spor prehráva.

Aby mal súdny súboj charakter výkonu spravodlivosti, musí ju niekto reprezentovať. Dohliadať na celý proces súdneho súboja je povinnosťou grófa spišských Sasov s dvoma

richtármí provinčných miest, ktorí o výsledku oboznámania verejnosť. Zverenie celej súdno-právnej kompetencie grófovi spišských Sasov, teda svetskému predstaviteľovi, vo veci, ktorej vykonávanie bolo záležitosťou cirkevných inštitúcií, je ďalším podnetom k interpretácii súdneho súboja (pre obdobie vrcholného a neskorého stredoveku), ako právneho procesu profánneho charakteru.

Celkový charakter úpravy súdneho súboja v Spišskom práve je stručný a absentujú isté súčasti procesu. Nie je opísaný proces žaloby, vyšpecifikovanie, kedy sa súdny súboj musí vykonať alebo postup bojujúcich v deň súboja a pod. Uvedené absentujúce pravidlá sú však pre súdny súboj natol'ko dôležité, že by nebolo vhodné ich úplne vylúčiť. Vhodnejší sa javí predpoklad, že boli zaužívané vo zvykovej forme bez písomného záchytenia. Aplikované zvyklosti poukazujú na pôvod tohto druhu súboja v prostredí západnej Európy, ktorého podoba bola prenesená na Spiš s príchodom nemeckých hostí.

4 Tavernícke právo

Uvedomovanie si iracionality súdneho súboja viedlo k jeho postupnému odstraňovaniu zo súdnej praxe. Dokazovacia funkcia súboja bola nahradená inou metódou, ktorá súčasťou nie vždy mala racionálnejší charakter, spravidla však bol jej priebeh nenásilný. V tomto zámere uprednostňuje druhostupňový právny systém hornouhorských miest, nazývaný tavernícke právo, príslušné pred súbojom. Tavernícke právo predstavovalo právny systém uplatňovaný pri opäťovnom rozhodovaní sporu v prípade odvolania sa k druhostupňovému súdnemu orgánu, ktorý bol v tomto prípade zastúpený taverníckym súdom. Hornouhorské mestá, pre ktoré bol určený tavernícky súd boli tieto: Košice, Prešov, Bardejov, Trnava, Budín, Šopron a Bratislava. Písomný záznam o súdnom súboji je však

veľmi stručný a svojim obsahom jednoducho zamietá možnosť súboja a miesto toho stanovuje vykonanie prísahy. Zrejme ide o príklad vytláčania iracionálnych prvkov zo súdnej praxe.

5 Mestské a banské právo Kremnice

Na záver je možné spomenúť zbierku mestského a banského práva Kremnice, ktoré súčasťou do súdnej praxe neaplikuje súdny súboj ako taký, ale vo svojom obsahu zmieňuje šermiarske umenie. V roku 1537 richtár (Juraj z Eiskeru) a radní mesta Kremnica nariadili svojím štatútom, aby sa mešťania v nedele a počas sviatkov zdokonaľovali v umení šermu a zápasu. Tento krátky zápis je príkladom fenoménu, príznačného pre mestské komunity v západnej Európe, ktorý sa adaptoval v domácom prostredí.

6 Záver

Krátky rozbor a interpretácia vybraných prameňov právnej povahy mala za cieľ priblížiť podobu nazerania na súdny súboj, ako na súčasť stredovekej právnej praxe. Zámerom bolo podať čitateľovi základné informácie pre vytvorenie obrazu o formách súdneho súboja v prostredí stredovekého Uhorska so zreteľom na Slovensko. Bezpochyby si táto problematika zaslhuje komplexnejšiu analýzu, ktorá bude predmetom ďalšieho bádania. Informácie a tézy boli čerpané z vlastnej reprodukcie stredovekých prameňov a odbornej literatúry.

Literatúra

- [1] BARTLETT, Robert, *Trial by Fire and Water. The Medieval Judicial Ordeal*, Oxford : Clarendon, 1986. 192 s. ISBN 0-19-821973-3
- [2] CONTAMINE, Philippe, *Válka ve středověku*, Praha : Argo, 2004. 485 s. ISBN 80-7203-615-7
- [3] *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae. Tomus I*, Zost. Richard Marsina. Bratislava : SAV, 1971. 472 s.
- [4] DINZELBACHER, Peter, *Das fremde Mittelalter: Gottesurteil und Tierprozess*, Essen : Magnus Verlag, 2006. 287 s. ISBN 978-3-88400-504-0
- [5] *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I.*, Zost. Dušan čaplovič – Ján Beňko – Richard Marsina. Bratislava : Národné literárne centrum, 1998, 528 s. ISBN 80-88878-43-8.
- [6] DVOŘAKOVÁ, Daniela, *Česť a právo bránené mečom. Súboje v stredovekom uhorskom kráľovstve*, In História. Revue o dejinách spoločnosti. roč. 10, č. 1–2, Bratislava : Pro História, 2010, s. 16–19. ISSN 1335-8316
- [7] HERCHERT, Gaby, *Recht und Geltung. Zur bildungsgeschichtlichen Deutung des Begriffs der Geltung im Mittelalter.*, Würzburg : Verlag Königshausen & Neumann GmbH, 2003. 179 s. ISBN 3-8260-2580-6
- [8] KUCHÁR, Rudolf, *Žilinská právna kniha. Preklad magdeburského práva. Zápisy právnych úkonov žilinských mestanov*, Bratislava : Veda, 2009, 208 s. ISBN 978-80-224-1109-7
- [9] MERTANOVÁ, Štefánia, *Ius tavernicale. Štúdie o procese formovania práva taverníckych miest v etapách vývoja taverníckeho súdu v Uhorsku (15.-17.st.)*, Bratislava : Veda, 1985, 256 s.
- [10] *Mestské a banské právo Kremnice*, Zost. Mikuláš Čelko. Košice : Banská agentúra, 2004. 143 s. ISBN 80-968621-6-2
- [11] NOTTARP, Hermann, *Gottesurteilstudien*, München : Kösel – Verlag KG, 1956. 403 s.
- [12] PIIRAINEN, Ilpo Tapani, *Das Rechtsbuch der XI Zipser Städte.*, Levoča : Spišský dejepisný spolok v Levoči, 2003. 277 s. ISBN 80-88704-57-X.
- [13] *Sachsenspiegel*, Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek, Cod. Guelf. 3.1 Aug 2° (Sachsenspiegel, 14. Jh.), 87 f. Dráždanský Sachsenspiegel
<http://www.hab.de/bibliothek/wdb/mssdigital.htm>
- [14] SCHULZE, André, *Mittelalterliche Kampfesweisen. Das Lange Schwert. Talhoffers Fechtbuch Anno Domini 1467.*, Mainz am Rein : Verlag Philipp von Zabern, 2006. 196 s. ISBN-10: 3-8053-3652-7
- [15] *The Canons of the Fourth Lateran Council*, 1215.
<http://www.ewtn.com/library/COUNCILS/LATERAN4.HTM>

Vorschlag

*Anton Kohutovič
Trnavský šermiarsky cech
Gesellschaft Lichtenauers
<http://tsc.sk>*

Abstract

People are sometimes disappointed by lack of „nice“ techniques in free plays. They often underestimate the preparation for the handarbeit: zufechten. Fencing like the house cannot be built up on wobbly foundations. The basic element of each exchange has to be a proper first strike – vorschlag. No technique is needed against improper attack. The article focuses on different types of vorschlags and the best practices for body mechanics, which makes first strike lethal and sometimes faster than human reactions. The main core of the lecture lies in oberhaw, the most general cut, but it will also proposes less common strikes like zwerchhaw, thrust from plow and thrust into ochs position.

1 Úvod

Dnešná doba vyžaduje praktické overenie znalostí, ktoré už roky produkuje výskum pôvodného Európskeho šermu. Na populárne získavajú šermiarske turnaje, hoci nedokážu kopírovať podmienky a ciele pôvodného šermu. Uplatňujú sa skôr pravidlá moderných

bojových športov¹. Podľa výsledkov z týchto simulácií prirodzene vyhodnocujeme, aký po diel na výhre či prehre niesli nadribované techniky. A celkovo, ako prispelo naše teoretické štúdium pôvodného šermu k snahe o prekonanie protivníka. Neraz potom mnohí ostanú zarazení a sklamaní. Očakávali totiž výraznejšiu hegemoniu „školeného šermu“. Trúfnem si povedať, že ešte aj v dnešnej dobe neexistujú šermiari, ktorí by vedeli pracovať s Umením šermu efektívne, tak ako si dobový šerm žiada. Dôvody možno hľadať aj v týchto bodoch:

- *Kunst des Fechtens* (KdF) je stále na začiatku svojej obnovy. Dodnes nemáme majstra šermu a kvalitnú metodiku výučby. Potrvá ešte dlhé roky, kým sa nás výskum šermu vyčistí od naivných názorov a zlozvykov. Každým rokom nachádzame chyby rokov uplynulých a žiadna kapitola šermu nie je dosiaľ uzavretá.
- Často predpokladáme, že pri štúdiu teórie pôvodného šermu sa automaticky dostavia úspechy i v súčasných simulovaných šermiarskych turnajoch. Chýba nám však hlbšie pochopenie suvislostí. Techniky osvej jazykom z písma bez gramatiky a synaxe.

¹Dnes sa šermuje o body, nie o život. Máme moderné ochranné pomôcky a zväčša striktný systém pravidiel, ktorý by mal mať ambíciu zamedziť zraneniam, čo je v rozpose s primárny určením šermu.

- Málokto z nás trénuje s intenzitou a kvalitou pôvodných učiteľov šermu, u ktorých podľa zdrojov² ³ neboli každodenný viac-hodinový tréning vôbec výnimkočný. Dnes sa nedostatočná technická pripravenosť nahrádza agresivitou a fyzickou prevahou, pričom umenie musí tahat za kratší koniec.

² „When you play at weapons, I would have you get thick caps and brasers, and play out your play lustily, for indeed ticks and dalliances are nothing in earnest, for the time of the one and of the other greatly differ; and use as well the blow as the thrust; it is good in itself, and besides exerciseth your breath and strength, and will make you a strong man at the tourney and barriers. First in any case practise the single sword, and then with the dagger; let no day pass without an hour or two of such exercise: the rest study, or confer diligently, and so shall you come home to my comfort and credit. Lord ! how I have babbled: once again farewell, dearest brother. Your most loving and careful brother,
Philip Sidney.

At Leicester House, this 18th of October, 1580. “ [6]

³ „But if you are in a borough or some such place where horses cannot be used for recreation, you should take up this form of amusement: go to your chambers and put on heavy armor; next look up some fellow henchman (he may be a native or an alien) who likes to drill with you and whom you know to be well trained to fight behind a shield or a buckler. Always bring heavy armor to this exercise, either chain-mail or a thick gambeson, and carry a heavy sword and a weighty shield or buckler in your hand. In this game you should strive to learn suitable thrusts and such counterstrikes as are good, necessary, and convenient. Learn precisely how to cover yourself with the shield, so that you may be able to guard well when you have to deal with a foeman. If you feel that it is important to be well trained in these activities, go through the exercise twice a day, if it is convenient; but let no day pass, except holidays, without practicing this drill at least once; for it is counted proper for all kings-men to master this art and, moreover, it must be mastered if it is to be of service. If the drill tires you and makes you thirsty, drink a little now and then, enough to quench your thirst; but while the game is on, be careful not to drink till you are drunk or even merry.“ [7]

Začínajú sa objavovať šermiari, ktorí sa odkláňajú od pôvodných zdrojov a rozvíjajú iba svoje športovo-sparingové a atletické zručnosti. K tomuto novému smerovaniu ich vedie aj skepsa, lebo nezriedka v duelu vyhrá naturalista nad domnele technickejším šermiarom. Samozrejme, aj to je legitimna cesta k šermu (resp. jeho časti), a dokonca v istom zmysle rýchlejšia. Napriek tomu si myslím, že je to cesta chudobnejšia a neplnohodnotná.

V Trnavskom šermiarskom cechu sa napok snážim presadzovať kombinovaný prístup, ktorý je ale skôr behom na dlhé trate. Jadro výučby odvodzujem od detailov explícitne zaznamenaných v dobových manuskriptoch, alebo ich získavam interpoláciou zachovaného súboru diel o šerme dlhým mečom, či tesákom. Všetko sa následne prakticky overuje v dnešných podmienkach, a čo možno najbližšie k pôvodnej realite. Napríklad, keď preberám rezy cez ruky, tak vyžadujem, aby sa ľudia oboznámili s účinkom priloženej zbrane. Každý jeden šermiar si musí otestovať rezy tupým mečom na holé ruky, a tiež vyskúšať pocit ostrej čepele na predlaktí, aby nadobudol pocit možného účinku. V dnešných turnajoch s chráničmi by si rez nikto asi ani len nevšimol a súper by presadil svoj útok aj napriek rezu cez ruky. Hoci je kvôli tomu tátó technika v turnaji takmer nepoužiteľná, patrí neodškriepiteľne do základnej a užitočnej výbavy šermiara.

Často vídím otázky a počudovanie, prečo voľné súboje obsahujú tak málo z toho, čo sa dotyční ľudia učia v driloch. Stažujú sa hlavne na nedostatok práce vo väzbe⁴, na absenciu winden a techník kriegu.

⁴Ak súper neovláda, alebo nemá sklon k väzbe, tak treba využiť jednoduchšie techniky na jeho elimináciu. Alebo ho k väzbe donútiť uzavretím jeho meča, tak aby nemohol pokračovať v obsekávaní. Je totiž naivné očakávať, že šermiari po prvom seku dobrovoľne ostanú vo väzbe bez toho, aby ich k tomu donútila vlastná bezpečnosť.

Ak chceme aby začali voľné súboje trochu viac odzrkadlovať naše predstavy, potrebujeme v prvom rade zmeniť práve tieto „naivné“ predstavy, ktoré si dokonca aj my, ľudia pri *Kunst des Fechtens*, roky nesieme so sebou. A následne si taktiež priznajme, že techniky ktoré považujeme za zvládnuté, v podstate vôbec neovládame.

Dobre známym faktom je, že každý stret v šerme by sme mohli rozdeliť na 3 fázy:

1. *zufechten* – príchod do vhodnej vzdialenosťi a začatie útoku
2. *krieg/handarbeit* – práca, ktorá nasleduje po začatí
3. *abzug* – opustenie nebezpečnej vzdialenosťi bez ujmy

Dnešná paradigma štúdia šermu je zameraná hlavne na druhú fazu⁵. Zvyšné dve ako keby nehrali rovnocennú úlohu. Šermiar sa na tréningu v priebehu párov hodín dozvie ako sekáť horný a spodný sek, a následne sa väčšina času venuje výučbe ako spomínaným sekom čelit. Samozrejme, učíme sa ako reagovať na dokonale mierené sekys s ukážkovou prácou nôh. Problém je, že taký sek je v našich kruhoch stále pomerne virtuálna záležitosť. Nečudujme sa ak nám potom nevychádzajú ani protiakcie v trochu reálnejších podmienkach.

Ak zanedbám pri šerme *zufechten*, nemôžem očakávať, že v nasledujúcej fáze môžem kvalitne aplikovať techniky *kriegu*. A naopak, zbytočne podám excellentný výkon v *kriegu* – zasiahnem, ak stret neukončím bezpečným *abzugom* alebo naopak razantným nátlakom na súpera kvôli minimalizácii šance obdržania vlastného zásahu.

Ak si všimneme anatómiu priemerného duelu z internetových videí, tak súboj často začína tak, že obaja šermiari zmätene obchá-

⁵Pri tréningoch sa drilujú hlavne odpovede v *Nach a Indes*.

dzajú okolo seba. Nezmyselne menia pozície len preto, že sa niekde dočítali o potrebe neustáleho pohybu a zmeny strehov. Potom vykonajú prvý útok, ktorý je s veľkou pravdepodobnosťou aj tak iba nejaký zálud (pokus o *fehler*?!). Riadne sekys a body sú nahradené blúdením čepele po náhodnom cieli. Ak sa aj niekto rozhodne pre prvý riadny sek, tak akonáhle spozoruje že sa súper hýbe tiež, zväčša stočí svoj meč proti jeho čepeli v obave pred protiakciou⁶.

Hned na to sa šermiari často dostávajú do strednej vzdialenosťi. Hroty obom trčia do strán a nezriedka nasledujú 3-6 tempové mlynčeky (série mnohých sekov bez *föhren*). Obsekávanie, alebo celkovo zotrvanie, v strednej vzdialenosťi je extrémne nebezpečné pre oboch šermiarov. Preto sa nečudujme, keď množstvo takýchto stretov končí obojstranným zásahom a dosekanými rukami. Ako správne zvládnut strednú vzdialenosť, alebo ako si získať a udržať väzbu a neupustiť súpera do obsekávania, je mimo predmet tejto prednášky. V tejto sa zameriam na nutnú podmienku úspešnosti druhej fázy – prvý útok.

2 Vorschlag v zdrojoch

Tématike prvého útoku som sa venoval letmo v príspievkoch na našom blogu, ale aj na workshopoch v Gothenburgu, Viedni či Varšave. Preto niektoré myšlienky už nebudú úplne novinky. *Vorschlag*, základ každého stretu, má často rozhodujúcu váhu. Každý sa už určite s *vorschlagom* vedome či nevedome zaoberal. A ak nie, tak ak sa mu budete venovať aspoň pári minút na každom tréningu, nič môžete len získať. Taktiež je dobré pa-

⁶To značí, že v obave pred niečim čo možno bude, som zrušil moju akciu, ktorá už mala jasný cieľ a vyššiu prioritu. Výsledok je, že som stratil šancu zasiahnuť a súperovi som dal jedno tempo k dobru.

mätať, že vždy keď robíte akékoľvek cvičenie, tak aspoň jeden z páru cvičí *vorschlag* a musí sa snažiť súpera nekompromisne zasiahnúť.

Podľa podrobnej štatistiky sa slovo *vorschlag* nachádza v starých textoch 32 krát. Ak začneme najstarším, tak v anonymnom kódexe HS. 3222a sa slovo *vorschlag* nachádza presne 32 krát. Koniec štatistiky.

Táto početnosť vypovedá čosi o dôležitosti myšlienky *vorschlagu* v anonymových úvahách. Prečo sa však nespomína aj v iných manuskriptoch? Pravdepodobne len preto, že ostatné spisy sú zamerané úplne inak. Sú viac technickejšie a venujú sa hlavne opisu mechaniky 2. fázy šermu. Implicitne predpokladajú šermiarsky vzdelaného čitateľa. Naopak HS. 3227a sa menej zaujíma o samotnú techniku, o to viac času venuje tomu čo inde nenájdeme – psychológií a taktike.

Wen der vorslag / eyn gros vorteil ist / of deme vechten / als du es als hernoch wirst horen yn dem texte / do nennet lichtnawer / nu[e]r fu[e]nff hewe / mit andern sto[e]cken / dy do nu[e]tcze eyn czu erstem vechten (14v, Hs. 3227a)

Podľa prvej zmienky je *vorschlag* pri šerme veľkou výhodou a tvorí jeho dôležitú súčasť, spolu s piatimi sekmi a kusmi od nich odvodnenými.

Und als vald wen her denne czu im kumpt und dy moße also czu im hat das in du[e]nkt her welle in im wol haben und irreichen / zo sal her kunlich czu im hurten und varen / snelle und risch / zu koppe ader czu leibe / her treffe ader vele / und sal io den vorslag gewynnen / und ienen mit nichte lassen czum dingen komen / als du das hernoch wirst ho[e]ren yn der gemeinen lere Auch sal eyner allemal liber den obern blo[e]ßen remen / denne

den undern / unde eyme ober deme gehilcze yn varen / mit hewe ader mit stiche / ku[e]nlich und risch (16r, Hs. 3227a)

Anonym chápe pojem *vorschlag* ako prvý úder, ktorý šermiar získa vo fáze *zufechten* správnou prácou a pohybom. Cielom každého šermiara by malo byť vyhrať *vorschlag* – vyhrať iniciatívu – a nenechať súperovi čas, aby sa spamäťal a prešiel ku vlastným kusom. Pokračovaním po *vorschlagu* je okamžitý *nachschlag*. Nemali by sme si ho však myliť s pojmom *nach⁷*. V ponímaní autora spisu je prvý útok nazvaný *vorschlag* a následne pokračujúce útoky *nachschlag*. Pričom si ale stále udržiavam tempo *vor⁸*. Ďalšie rady anonyma sa dotýkajú smerovania útokov. Nalieha, aby šermiari používali hlavne horné útoky, a spodné iba ak je to naozaj výhodnejšie, čo nastáva zriedka. Okrem toho pripomína, že útok má rýchlo a prudko smerovať do hlavy a na telo. To, že seký nemajú smerovať do zbrane je všeobecne akceptovaný princíp aj dnes. Ale po zbežnom rozbore sparingov je jasné, že ho málokto dodržiava. Šermiari stále príliš často útočia na meč.

Auch wisse / wen eyner ernstlich wil fechten / der vassee im eyn vertik sto[e]cke vor / wels her wil / das do gancz und gerecht sey / und neme im das ernstlich und stete in seynem syn und gemu[e]te / wen her of eynem wil recht zam her so[e]lde sprechen das

⁷ *Nachschlag* sa nesprávne používa ako synonymum pre odvetu, alebo odvetu po obdržaní zásahu. Príklad: zasiahnem súpera do hlavy a on mi vzápäť vracia úder do ruky.

⁸ Tempo *vor* neznamená ísť do útoku za každú cenu a v každej situácii. *Vor* sa nedá vyhrať iba tým, že budem prvým bláznom ktorý zaútočí. Vyhrat *Vor* je ľažká práca s tempom a vzdialenosťou vo fáze *zufechten*. V žiadnom prípade by sa tempo *vor* nemalo stotožňovať s nabehnutím do stretu a začatím série útokov, bez ohľadu na to čo robí súper.

*meyne ich io zutreiben / und dal sal
und mus vorgank haben in der ho[el]fe
gotes zo mag is im mit nichte velen /
her tut was her sal / wen her kunlich
dar hort und rawscht / mit dem vors-
lage / als man das hernach oft wirt ho-
ren* (16v, Hs. 3227a)

Anonym sa pomenej zaoberá prostou mechanikou, ale výnimočne, oproti ostatným, radí ako sa správne psychicky vkladať do útoku. V parafráze:

Ak chceš uspiet v riadnom boji (*Ernst Kampf*), tak musíš mať svoje kusy dobre prípravené a musíš si byť istý svojimi činmi. Musíš zaútočiť odvážne a bez zaváhania a hovorí si: „Áno, urobím práve toto a urobím to práve teraz.“ A keď už začneš, musíš svoj útok dokončiť a neprestať veriť vo svoj úspech. Potom zver priebeh súboja do Božích rúk.

*Auch merke und wisse / mit deme als
her spricht / vor noch dy zwey dink
etc do /nent her dy fu[e]nff worter /
vor noch swach stark Indes / an den
selben wo[e]rternleit alle kunst / me-
ister lichtnawers / Und sint dy grunt-
feste und der / kern alles fechtens czu
fusse ader czu rosse / blos ader in
harnu[e]sche / Mit deme worte vor /
meynt her das eyn itzlicher guter fech-
ter sal allemal den vorslag haben und
gewinnen / (her treffe ader vele / als
lichtnawer spricht haw dreyn und hurt
dar / rawsche hin trif ader la var) /
Wenne her czu eyme gehet ader lewft
als balde als her nur siet / das her in
mit eynem schrete / ader mit eynem
sprunge dirreichen mag / wo her dene
indert in blos siet / do sal her hin varn
/ mit freuden / czu koppe ader czu le-
ibe / ku[e]nlisch an alle vorchte wo her
in am gewisten gehaben mag / alzo das
her io den vorslag gewinne / is tu ieme*

*wol ader we / und sal auch mit dem /
in synen schreten gewisse sein / und
sal dy haben recht zam gemessen / das
her nicht zu korcz ader czu lank sch-
reite / Wen her nu[e] den vorslag /
tuet / trifft her / zo volge her dem tref-
fen vaste noch weret her aber den vors-
lag alzo das her im den vorslag / is sy
haw ader stich mit syme swerte / abe-
weiset und leitet / dy weile her denne
ieme noch / an syme swerte ist / mit
deme als her wirt abegeweist / von der
blo[e]ßen der her geremet / hat / zo
sal her gar eben fu[e]len und merken* (20r, Hs. 3227a)

Naozaj teda vidíme, že autor Hs. 3227a vkladá veľké nádeje do prvého sekru. *Treffende ader vele* – buď vyhráš, alebo nie. Každopádne sa snažiť byť *vor* a máš šancu ukončiť boj *nachschatgom* (jedným, dvoma, troma). Prečo sa ale takto významne sústredzuje autor na jeden sek? Čo ho robí tak dôležitým? Rozoberme si to podrobnejšie.

Ak súpera trafím riadne už prvým sekom, vyhral som. Ak ho aj trafím slabšie, je veľká šanca, že sa mi ihned naskytne príležitosť skoncovať to s ním ďalšími údermi.

Ak zaútočím prvý, ten kto musí riešiť situáciu je môj súper a nie ja. On je prvý vystavený rýchlej prehre a ak si budem počítať dobre, on sa nikdy nedostane k ohrozeniu môjho združenia. Kto neútočí, nemôže vyhrať.

Na druhú stranu, ak vložím celú svoju energiu do prvého úderu a netrafím, pravdepodobne môžem očakávať veľmi horúce chvíľky (rádovo desatiny sekundy). Buď netrafím vlastnou chybou, alebo je súper dostačne schopný a s prehľadom úderu vykryje, či inak eliminuje jeho účinnosť. Častejšie však nastáva prvá možnosť. Či už vdaka zlému

odhadu vzdialenosťi, nesprávnemu momentu útoku, ale hlavne kvôli nepresnej dráhe sekú a malej dôvere v úspešnosť prvého útoku.⁹

Ak vložím plnú energiu a dôveru do prvého útoku a netrafím, tak som minul svoju silu sám proti sebe a musím použiť aj posledné zbytky energie, lebo práve stojím pred súperom úplne odzbrojený. Tu radím, aby zapracovali nohy, ktoré treba mať natrénované práve pre takéto situácie. V tejto situácii sa tiež najlepšie ukáže, kto porušuje princípy Lichtenawerovej školy a nepoužíva kroky ako podporu svojho útoku, alebo kto seká po meči a nedrží svoj hrot stále nasmerovaný na súperovu hlavu a telo.

Ak naplno útočím a súper defenzívne vykryje, tak nesmiem váhať s obnovením svojho útoku a zasahujem ho *nachschlagom* do najblížšieho otvorenia.

V najhoršom prípade súper vycíti tempo môjho útoku a vpadne mi doňho *Indes* akciou. To je celkom problém. Ale v danej situácii je iste lepšie seknúť plnou rýchlosťou a dat mu minimálny priestor, ako iba nahodiť svoj hrot smerom na jeho hlavu. Opäť je výhodou správna podpora môjho útoku zodpovedajúcou prácou nôh, ktorá mi umožní lepšie sa z krízovej situácie zotaviť.

Lichtenawerove pravidlá a poučky sa veselo a vedome porušujú. Každý vie, že prvá poučka z *Zedlu* hovorí, že máš nasledovať svoj pravý sek pravou nohou. Nekonečne-krát omielané pravidlo. Prezrite si videá turnajov. Nikto si s tým tažkú hlavu nerobí. Vednie sme už žiadni začiatočníci!¹⁰ Na druhú stranu treba povedať, že ak prvý sek nie je mysený ako terminálny útok (zväčša smeruje

⁹Rady o dôvere v sek sú takmer ako z brakovej literatúry, ale ak neveríte že zasiahnete, radšej ani neútočte. Zo skúsenosti môžem povedať, že nastávajú okamihy, keď o úspešnosti svojho sekú viete pár sekúnd pred ním. Ten pocit vzniká z kombinácie vzdialenosťi, tempa a rozpoloženia vlastného i súperovho.

¹⁰Kiež by!

do zbrane, alebo je to nejaký druh *fehleru*), potom porušenie tohto pravidla až také problémy nevyrába.

3 Reakčný čas

Jedným z dôvodov prečo sa zamerať aj na tréning prvého útoku, okrem „nepodloženej dôvery“ anonyma z Hs. 3227a¹¹ je práve reakčný čas ľudského organizmu. Ak sa nám podarí priblížiť k hranici súperových reakcií, máme relativne veľký potenciál na víťazstvo.

Jednoduchý reakčný čas (SRT – simple reaction time) na vizuálny signál sa u človeka priemerne pohybuje okolo 200-220 ms. Pri zvukovom signále je tento čas kratší, ale pre potreby šermu je tento prípad irelevantný. V extrémnych prípadoch vedia niektorí jedinci dosahovať výsledky okolo 130-150 ms, ale všetky kratšie časy sú skôr spôsobené vpadnutím do signálu¹², a ľažko ich pripisovať schopnosti organizmu reagovať na podnet. Napríklad pri šprinte na 100 m sú všetky časy štartu od výstrelu pod 100 ms automaticky považované za neplatné.

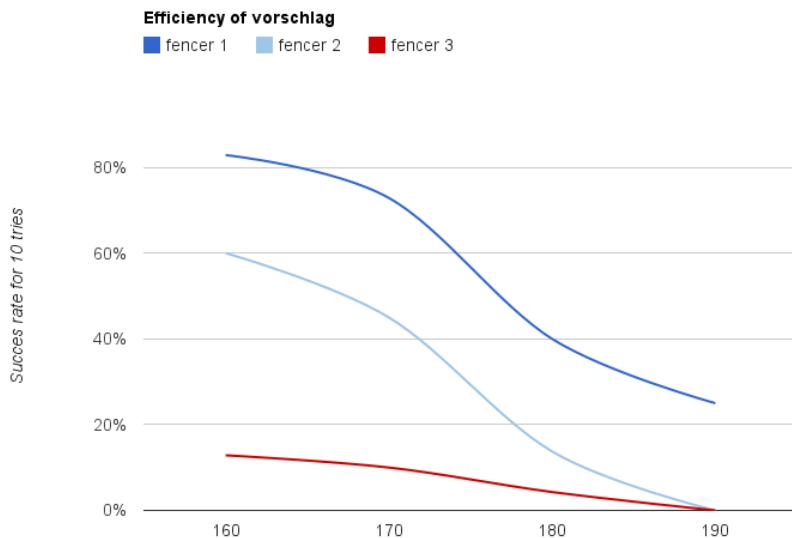
Výberový reakčný čas (CRT – choice reaction time) sa meria ak subjekt môže na rozličné podnety reagovať inými akciami. CRT je štatisticky výrazne dlhší ako jednoduchý reakčný čas. Priemerný reakčný čas s výberom 4 možností sa pohybuje okolo 382 ms. Ďalej sa predĺžuje logaritmicky od počtu možných reakcií.¹³

To čo nás pri šerme zaujíma, je schopnosť reagovať na súperov pohyb a zároveň vybrať aj vhodnú odvetu. Preto je pre nás dôležitejší CRT.

¹¹Maximálne tak jeho praktickou skúsenosťou v *Ernst kampff*, alebo štúdiom u majstrov šermu svojej doby.

¹²Aj pre správne *Indes* je ideálne mať schopnosť vytušiť a vpadnuť súperovi do tempa

¹³Podrobnejšie v prácach Laminga [5] a Kosinského [4]

Pri meraní jednoduchého sekú z ramena (*oberhaw*), sa nám podarilo skrátiť dobu od prvého náznaku sekú (signálu) po úder do hlavy na čas cca. 250 ms. Meranie bolo vykonané pri dodržaní presných, ale viacmenej nereálnych podmienok. Obaja šermiari stáli v stanovej vzdialenosťi 180cm a pohyb vykonávali zo statickej pozície bez akéhokoľvek úvodného pohybu.

Ak sa teda nachádzame v určitej vzdialnosti (aká bola použitá pri meraní), tak je takmer nemožné aby súper správne identifikoval náhodný sek z celej palety možných útokov a stihol ho včas vykryť. Vonkoncom už ani nemusíme uvažovať o tom, že by bol schopný ešte *Indes lámat zwerchom* či *absetzom*.

Z nasledujúceho grafu možno vycítať, že tréningom sa dá dosiahnuť viac ako 75 % úspešnosť pri vzdialenosťi predných nôh šermiarov okolo 170 cm a nie celkom zanedba-

telnú úspešnosť vo vzdialosti nad 180 cm. Uvedená štatistika bola vykonaná pri stovkách opakovania a pri tomto konkrétnom meraní sa uplatňoval SRT¹⁴, čiže pri reálnom nasadení by mala byť miera úspešnosti ešte vyššia.

Zaujímavý výsledok, ktorý má však jedno ale. Tým je práve spomínaná vhodná vzdialosť. 180 cm nie je veľa a priblížiť sa na takúto krátku vzdialosť vyžaduje guráz a dobrú prácu nôh v *zufechten*. Okrem toho, ak aj pracujem v *zufechten* dobre, ale na moment zaváham, celú moju prácu na priblíženie vie rovnako dobre zužitkovať môj oponent. Potom som to práve ja, kto sa dostal do zóny, kde je nutné reagovať rýchlejšie ako mi teoreticky umožňuje môj CRT. Prax je samozrejme naštastie trochu iná a omnoho rozmanitejšia. Celý šerm teda nemožno zredukovať na úkon priblíženia a jedného útoku.

¹⁴Jeden kryt na jednu akciu.

Potom by snáď stačilo prísť na turnaj so svojou štatistickou krivkou úspešnosti a porovnať si ich navzájom. Reálne sa rozdiel nachádza práve vo fáze priblíženia, kde obaja súperi pracujú celým telom na získaní psychickej, časovej alebo priestorovej výhody.

4 Výhody pri zufechten

Psychická výhoda sa dá získať po začatí duelu sebavedomým a istým nástupom do *zufechten*. Ďalej ju môžeme rozvinúť rôznymi zastrašujúcimi výkrikmi, pohybmi, náznakmi útokov. Psychická výhoda sa dá budovať už pred samotným duelom. A často už len povest šermiara môže výrazne ovplyvniť priebeh samotného duelu.

O psychologickom aspekte európskeho šermu sa zatial veľa nenapísalo. Každý šermiar používa svoje vlastné postupy. Viac rovinutú náuku majú v tomto smere ázijské bojové umenia. Nie každý človek vie pracovať s týmto prostriedkom aj preto, lebo je do istej miery daný povahou šermiara a niektorým je tento prejav cudzí. Takí šermiari sa naopak musia spoľahnúť na svoju technickosť a presnosť pri práci s tempom a vzdialenosťou, čo je zväčša mnohonásobne pracnejšie. Psychická výhoda a vyvolaný pocit neustáleho tlaku na súpera sú niekedy výrazne efektívnejšie ako rokmi nadribované techniky. Nátlak súpera okráda o reálne vnímanie vzdialnosti a tempa. Často si následne dovolí vkorčiť do kritickej zóny, kde už zručný oponent poľahky využije svoju prevahu.

Druhé dve výhody, časová a priestorová, sú oproti tomu technické záležitosti. Dajú sa ľahšie naučiť a drilovať, ako aj analyticky skúmať. Časová výhoda spočíva v princípe útku na súpera, ktorý nie je dostatočne pripravený odpovedať. Musíme zasiahnuť skôr ako sa súper pripraví, alebo skôr ako sa po akcii/pohybe spamäta.

Ako príklad môžu slúžiť situácie keď:

- Naznačím útok, čím súpera vylákam do reakcie, podľa ktorej následnej vyberiem reálny útok na iné najlepšie otvorenie.
- Ak súper mení polohu meča, (či už ako prípravu na útok alebo s iným zámerom) tak *nachraissujem* jeho pohyb skôr ako ho sám dokončí. Ak sa chce pred mojím útokom brániť, musí vyvinúť pohyb v opačnom smere ako pôvodne začal.
- Ak súper robí krok bez útku, je to pre mňa ideálne tempo na môj vlastný útok. Ideálne ak je aj jeho zbraň v pohybe niektorým smerom.

Ak chcem získať aj výhodu v priestore, musím pracovať na získaní výhodnej pozície, z ktorej útočím ľahšie ako súper. Tento stav viem docieliť napr. nelineárnym pohybom, kde pri pohybe získam kratšiu vzdialenosť k útku na časť súperovho tela, ako má k dispozícii na útok on.

Útočiť riadnym sekom na hlavné ciele nie je jednoduché. Aj preto ho tak málo vidieť. Jednoduchšia cesta je zvoliť si sek na predsednutí ruky, alebo začať nejakým fintením. Zväčša obaja šermiari zvolia jednoduchšiu cestu. Prečo sa ale púšťať vždy len ľahšou cestou? Odpoveď nie je jednoduchá. Zvládnutí útoky na primárne ciele vyžaduje dlhodobé trénovanie. Za investovanie viac do priamych útokov na primárne ciele sa prihováram aj z toho dôvodu, že neúspech pri útku na ruky môže znamenať darované tempo a situáciu súperovi. Ak však útočím na hlavu a nedochiahnem, či miniem, ešte stále viem ohrozit súperove ruky. Tiež bude pre súpera tažšie *nachraisať*, *durchwechslovať*, či využívať iné akcie, keď už moje tempo úplne prepadne.

5 Čím začínať?

5.1 Oberhaw

Zatiaľ sme hovorili o *vorschlagu* ako o všeobecnom útoku. Nemožno popriet, že nie každý typ útoku sa hodí na začatie stretu. Najprirodzenejší útok pre sek je *oberhaw* v dvoch alternatívach – kolmý a šikmý variant. Kolmý, ak je vykonaný z rovnakej polohy ako šikmý, t.j. z ramena, je rýchlejší. Ani nie vďaka tomu, že by mal kratšiu dráhu, ale súper kvôli uhlu neskôr vizuálne zaregistrouje ohrozenie. Šikmý sek je narozený od toho silnejší a odolnejší voči *nach* protitechnikám a väzbe. Kolmý sek ľahko odrazí ľubovolný iný sek. Šikmý sekom mierený na hlavu je zas ľahšie trafit, lebo aj malý pohyb súpera dostane trajektóriu sekú mimo tela.

Mechanika sekú

Pre nováčika patrí horný sek medzi najľahší útok, ktorého princíp chápe každý, kto niekedy rúbal drevo sekerou, alebo kopal krompáčom. Dlhý meč je obojručná zbraň istej váhy a rozmerov, preto by sekanie langscherwotom malo podliehať iným zákonitostiam ako napríklad sek športovou šablou, alebo 500 g shinaiom. Johannes Lichtenawer práve preto formuloval pári poučiek. Hned prvá je pre *vorschlag* a *nachsenschlag* takmer základná. Každý sek vedený sprava by mal byť nasledovaný krokom pravej nohy vpred. Koľkí ale súhlasia s vetou, že môj *oberhaw* sprava by mal dopadnúť do súpera v momente, alebo okolo momentu, keď moja pravá noha dopadá na zem?

Podľa našich skúseností si myslím, že to je nereálny postup a pri našich súčasných vedomostiach o mechanike pohybu sa nedá reálne dosiahnuť. Nedonútite človeka, ktorý bojuje o život, alebo len o body v turnaji, sekáť takto obmedzeným spôsobom.

V čom je asi problém? V hmotnosti. Hoc sú ruky výrazne slabšie ako nohy, rukám stačí rozpohybovať do sekú cca. 1,5 – 2 kg hmoty (prípadne max. 10 kg ak by sme počítali aj hmotu paží). Nohy nesú celé telo. Ak by som chcel zasahovať zároveň s dopodom nohy, musel by som synchronizovať rýchlosť sekú s rýchlosťou kroku. Krok nohou je prirodzene pomalší ako pohyb rukou. Narážame teda na rozpor s Lichtenawerovou poučkou? Ja myslím, že nie. Johannes Lichtenawer totiž nehovorí nič o súčasnom pohybe, ale o nasledovaní pravou nohou. A to sú dve odlišné veci. Pustme si spomalenú ukážku.

<http://www.youtube.com/watch?v=IWICkM7HN8>

Sek samotný po kontakt s hlavou trval cca. 25 ms (15 framov, 16.6 ms = 1 frame) a krok cca. 540 ms. Teda 2 krát toľko. Spomalili by ste svoj sek na polovicu kvôli predstave o ideálnom sekú s krokom? Ja nie. Krok, ktorý dokončím ihneď po doseknutí, mi umožní presne to o čo mi ide. Aby som bol pripravený odolávať väzbe a schopný pokračovať ďalej bez toho aby som si vlastným telom prekážal v pohybe. Tak by to bolo, ak by som vykročil napríklad lavou nohou, alebo sa nepohol vôbec.

Obr. 1: Začiatočná fáza: vzdialenosť 190 cm

Obr. 2: Fáza zásahu: 250 ms po fáze 1, ruky a meč netvoria jednu priamku

Obr. 4: Dopad pravej nohy: 500 ms po fáze 1

Obr. 3: Po zásahu: Zadná noha nasleduje sek

Jednou z výhod horného seku je jeho razantnosť, a preto nie je vhodné oberať sa o výhody *oberhawu* niektorými chybami.¹⁵ Úspešnosť každej akcie tkvie v kroku pred ňou. Na to treba myslieť vždy, keď nevychádza niečo tak ako by malo.

Vhodná počiatočná pozícia pre *vorschlag oberhawom* je *Vom tag* na rameni, či *zornhut*. V žiadnom prípade sa netreba obávať veľkého náprahu. Ak nevystavujeme svoje ruky príliš nebezpečne vpred, je väčší náprah lepší ako *Vom tag* držaný rukami v oblasti brucha. Ideálna pozícia v momente zásahu hlavy súpera je niekde okolo línie ramien, či mierne pod ňou. Ak by sme začínali sek z nízkej pozície *Vom tag*¹⁶, musia ruky vykonáť pohyb zdola nahor. Tento pohyb nie je pri sekú

žiaduci, nakoľko pracuje proti nášmu úsiliu. Ruky by pri *oberhawe* mali vždy vykonávať pohyb zhora nadol, alebo minimálne držať jednu horizontálnu líniu.

Ďalšia strata rýchlosťi a sily sekú býva spôsobená tým, že ruky a meč vytvárajú priamy uhol, alebo dokonca hrot prepadáva pod priamku ruky tesne pred dopadom do ciela. Ruky v priamke s mečom už negenerujú silu ani rýchlosť, a sek už vlastne letí iba svojou zotračnosťou, či pádom tela napred. Ideálne je aby v momente dopadu tvorila ruka s mečom tupý uhol.¹⁷ V našich tréningoch sa snažíme trénovať horný sek na základe dvoch impulzov. Jeden, ktorý začína v ľavej ruke, zaháji švih meča a stiahne za sebou aj pravú ruku. Druhý impulz zo špice zadnej nohy uvádzá do pohybu tažisko vpred. Nie je totiž možné spraviť krok bez toho, aby tažisko prešlo ponad prednú nohu. Až predná noha sama dodá energiu na dlhý krok či skok.

5.2 Unterhaw

Inou alternatívou pre *vorschlag* by mohol byť *unterhaw*. Ja by som ho neodporúčal z niekoľkých dôvodov.

- slabšia razancia
- dlhšia dráha letu

¹⁵Ktorými sme si prešli, či ich len postrehli.

¹⁶ruký na úrovni brucha

¹⁷Podobne ani pri kutí kováč neuvádzajú kladivo a zápästie v rovinu. Asi by to nebolo ani zdravé.

Obr. 5: *Ruky vo vom tagu vyzerajú zdanlivo nízko, ale priečka je len tesne pod ramenom, takže ruky netreba počas oberhawu zdviháť*

- anatómia tela aj gravitácia mu praje menej ako hornému sekú
- je lepšie byť naviazaný zhora ako naopak

Musím však priznať, že prekvapenie zo spodného sekú býva ďaleko väčšie ako zo sekú horného. Spodné seký sa u nás menej trénujú ako seký horné, a je možné že súper nebude dostatočne pohotovo reagovať na spodný sek. Preto môže byť výnimocné použitie spodného sekú zaujímavým taktickým krokom. Aj samotný spis Hs. 3227a, ktorý som citoval v úvode, výrazne preferuje horné otvorenia ako dolné. Iné spisy spomínajú spodné seký tiež len sporadicky.

5.3 Zwerchhaw

Často to nevidieť, ale veľmi pozoruhodným sekom pre otvorenie duelu je *zwerchhaw*. Akokoľvek má tento sek veľa nedostatkov (rychlosť, razancia, stabilita), tak po dlhšom trénovaní sa osvedčuje ako kvalitný kandidát pre *vorschlag*.¹⁸ Oproti *oberhawu*

možno rátať s menšou úspešnosťou fatálneho zásahu v prvom sekú, ale napriek tomu ho súper musí bráť nanajvýš vážne, a následne otvára mnohé možnosti rozvinutia ďalších útokov. U *oberhawu* platí pravidlo „vyšší berie“. Ak sa stretnú dva *oberhawy* smerujúce do hlavy (teda nie mimo tela), tak meč, ktorý je vyššie, prebíja meč pod sebou a presadzuje sa zásahom, alebo získa výhodu centrálnej línie (Toto samozrejme platí, ak sú oba seký porovnatelne razantné.). Na tomto princípe je čiastočne založená technika *zornhaw ortu*. Aj preto majú často vyšší šermiari výhodu nad nižšími a ich seký zhora sa súperom horšie lámu. Bolo by smutné, ak by Kunst des Fechtens nenašlo odpoved aj na tento problém v podobe *zwerchhawu*. Ten sám o sebe nesie v sebe defenzívnu výhodu. Podľa rady majstrov si počas *zwerchu* kryjeme hlavu priečkou. Zároveň *zwerchhaw* súpera takmer uzaviera v hornej polohe a obmedzuje jeho pracovný priestor. Samozrejme, ako som už spomenul, daňou za tieto výhody sú nižšia rýchlosť a razantnosť samotného sekú. Bez ohľadu na to, či súper zakryje defenzívne (statický kryt hrotom do strany, alebo dohora) alebo ofenzívne, otvára sa mi okamžitá možnosť na pokračovanie. Pri defenzívnom kryte a dlhej vzdialenosťi využívam ihneď *umschlagen*, pri kratšej *einlauffen* (prip. hlavica do tváre, *armringen*, *verkehrer*). Pri ofenzívnejšej súperovej zbrani pokračujem napríklad strhnutím za krk, alebo vytvorením tlaku s následným *duplieren*.

Zwerch ako *vorschlag* pri Ernst Kampff sa explicitne uvádzia aj v spomínanom diele Hs. 3227a. Autor pripomína použitie *zwerch mit stercke* a ak sa aj nepodarí vyhrať prvému sekom, okamžite treba prechádzať na opačnú stranu na najbližšie otvorenie. Takto

¹⁸Hs. 3227a, 27v: „Hie merke vnd wisse / das of dem ganczen / swerte / keyn haw / als redlich / zo heftik zo vertik vnd zo gut ist als der twerhaw“

V parafráze: Tu si všimni a vedz, že v celom šerme mecom nie je sekú, ktorý by bol tak dobrý, pevný, pohotový a správny ako *zwerchhaw*.

krížom vedené *zwerchy* bývajú podľa našich skúseností účinnejšie ako séria horných sekov. Treba však dodržať pár zásad:

1. Neustály kryt hlavy priečkou.
2. Neustály tlak na súpera – „*her ymmer in motu sey*“.
3. Nezabudnúť na *fühlen*.
4. Nútť súpera k širokým akciám.
5. Nesekať naširoko, minimalizovať možnosť súperovho *nachraissen*, rezov a sekov na ruky.

Ešte by som rád poznamenal, že ľudia majú zafixovanú jednu akciu v spojení s jedným krokom. (Súper spraví jeden krok s *oberhawom*, ja spravím jeden krok oproti s *zwerchom*) *Vorschlag zwerchom* si vyžaduje krátku vzdialenosť. Ak situácia vyžaduje, môj *zwerch* podporí dvoma či troma krokmi. Šermiari, ktorým chýba vzdialenosť, sa potom neadekvátnie natahujú vpred a vystierajú pri *zwerchu* ruky v laktoch. Toto zásadne neodporúčam a radím investovať radšej do riadnej prace nôh. Rukami sa toto zlyhanie na úrovni vzdialenosťi už nedá dohnáť, skôr sa tým iba oberám o silu, stabilitu a výhodu *zwerchovej* pozície.

Podrobnejšie informácie o mechanike zwerchhawu som rozobral v texte a obrázkoch v článku na blogu Trnavského šermiarskeho cechu¹⁹.

5.4 Stich

Medzi základné dve pozície šermu patria polohy *Ochs* a *Pflugh*. Spoznať ich a doceniť trvá dlhší čas, aj keď sú to takmer

¹⁹ Ako nepríst o prsty – Zwerchhau, časť I., Anton Kohutovič, 2011

<http://gesellschaft-lichtenawers.eu/tsc/sk/uvod/blog/95-ako-neprist-o-prsty-zwerchhau.html>

prvé pojmy, s ktorými sa začiatočníci pri štúdiu šermu stretnú. Pluh je sám o sebe jednoduchšia pozícia, preto z nej bodá každý úplne prirodzene. Podľa našich skúseností je pluh jednou z dobrých možností útoku (druhou je *schiller*) proti ľudom, ktorí nedržia žiadny konkrétny streh, ale len kmitajú hrotom v strednej výške tela. (viď. mnogé sparingy na videách)

Precízne vedeným bodom s tlakom si vynútim väzbu, čím sa nutne stabilizuje pozícia súperovho meča a mne sa otvárajú nové príležitosti na útok.

K interpretácií pozície pluh možno pristúpiť laxne a prehlásiť za pluh každú strednú pozíciu, kde mierime hrotom na súpera. Ak sa však chceme držať striktne historických zdrojov (aspoň teda niektorých), tak pluh je komplikovanejšia pozícia ako vyzerá na prvý pohľad. Hlavný rozdiel medzi bežným (laxným) *pflugom* je, že pri učebnicovom pluhu sa snažíme držať telo zarotované čo najviac, aby som dostal rukovať svojho meča vzad, k bedru svojej zadnej nohy.

Danú pozíciu veľmi názorne ilustrujú nasledujúce dva obrázky z notoricky známych spisov Ms. germ. quart 2020 a Cod. 44 A 8. Nejde o anatomicky zle zakreslenú pozíciu, ale zarotovanie tela šermiara, aby následne vedelo vyprodukovať energiu do bodu ako uvolnená pružina.

Moja ľavá strana ponúka súperovi otvorenie a zároveň takto zarotovaná pozícia stahuje hrot čo najbližšie k telu. Tým vzniká u súpera pocit relatívneho bezpečia, čo mi umožňuje priblížiť sa viac. Naopak, ak držíme pluh viac vpred, tak súper nadobúda pocit ohrozenia skôr, avšak náš potenciál útoku je menší. Telo pri držaní meča vpred už nemá odkaľ načerpať ani energiu ani dosah, ktorý je už na hranici a nemožno ho príliš predĺžiť. Rozdiel v dosahu medzi takýmto

pluhom a *langortom* už nie je veľký, a na tejto krátkej dráhe už bod nedokáže nadobudnúť dostatočnú razanciu.

Ak by som mal zhrnúť výhody a nevýhody tak pluh vpredu má kratšiu dráhu do ciela, môže byť prekvapivý, ale má slabú prieraznosť a veľmi ľahko sa odkláňa a láme. Pluh stiahnutý a zarotovaný vzad dokáže produkovať veľkú energiu podporenú rotáciou celého trupu a až prekvapivú rýchlosť. Vzdialenosť do ciela je sice výrazne dlhšia, ale pri väčšej rýchlosťi je prekonanie celkom krátke. Zároveň sa dá táto trajektória využiť na zmenu ciela (*durchwechseln*).

Obr. 6: Zarotovaný Pflugh

Tlak produkovanej bodom z rotácie môže byť využitý na získanie väzby, vzdialosti a tempa *vor*.

Nevýhodou pluhu a akéhokoľvek bodu, ktorý sa drží v strednej výške, je že odkrýva ako ciel hlavu. Preto v praxi často bod z pluhu ihneď prechádza do hornej pozície, *ochsa*.

Ochs je pozícia, ktorá v sebe zahŕňa defenzívnu výhodu *zwercha* pričom útočí bodom. Rovnako ako *zwerch*, kryje priečkou hlavu

a uzatvára súpera v hornej pozícii. *Ochs* sám o sebe je poloha, z ktorej sa fažsie útočí (hlavne *ochs* na prekrížené ruky), ale je ideálou pozíciou, do ktorej sa prechádza počas útoku. Tento druh útoku zatial v sparringoch moc často nevidieť, ale naše posledné skúsenosti nám ukazujú, že ide o veľmi perspektívny spôsob bodania. Pripravuje totiž nové situácie a dodáva do šermu viac väzby a umenia. Oproti bodu z pluhu lepšie odoláva pokusom o *absetzen* a ak sa podarí súperovi zablokovať *schwechu* tak aj lepšie preráža jednoduché kryty. Po prípadnom neúspechu bodu do *ochsa* sa nám otvára podobný strom možností ako pri *zwerchu* a súperovi je znemožnené pokračovať primitívnym *umbchlagom*.

6 Záver

Nemožno od *vorschlagu* očakávať zázrak, ale pravidelný tréning správneho úvodu stretu je príslušom rozvoja kvalitnejšieho šermu, ktorý bude obsahovať viac prvkov umenia našich predkov. Žiadne bojové umenie nemôže byť založené primárne na systéme reakcií v štýle: keď on mi urobí toto, tak ja mu spravím toto. Šermiar sám musí byť schopný k súboju pristúpiť kreatívne a vedieť určovať jeho priebeh aktívne. Ak totiž určujem priebeh akcií ja, nepustím súpera k vlastným kusom, a neurobím chybu, tak výhra je nutná. Na efektívne prevzatie iniciatívy je dôležité uvedomelé psychické rozpoloženie, kde som si istý svojim postupom. Ak zvolím správny postup ale nedôverujem mu, budem mať len malú šancu na úspech. A naopak. Ak aj nevyberiem ideálny druh *vorschlagu*, ale vložím sa do neho na plno a budem dostatočne razantný, mám vysoký potenciál vyťažiť aj z tejto situácie.

Najjednoduchšie je zvoliť za prvý sek *oberhaw*, ktorý je možné natrénovať do rýchlosťi väčšej ako je reakčná doba väčšiny súperov.

Nikdy by som však nemal zabudnúť, že súperov *vorschlag* môže byť aj o 20 % pomalší ako môj, ale keď pristane prvý na mojej hlave, nikoho už nebude zaujímať, akú mám štatistikú krievku rýchlosťi mojich sekov.

Ak súper počíta s oberhawom, je ideálne ho prekvapíť iným otvorením. *Zwerhaw* má vysoký útočný potenciál, otvára nové možnosti *nachschlagu* pričom hlavne kryje moju hlavu. Podobné atribúty má aj bod do *ochsa*. Ak si chcem vypýtať od súpera väzbu, môžem použiť bod z pluhu, kde tlak vygenerujem z rotácie svojho tela od zadnej nohy. A na záver len treba podotknúť, že šermiar, ktorý ostane zaskočený po tom ako mu súper vykryl geniálny *vorschlag* a zamrzne bez pokračovania (čo i len na zlomok sekundy), stratil ľažko vydretú výhodu. A pravdepodobne aj celý súboj.

V tomto článku som sa snažil pozrieť na tému *Vor* iba z jednoduchého pohľadu prostých sekov. Je zrejmé, že problematika má aj iné nespomenuté aspekty a úskalia. V článku som nezohľadňoval situácie, ktoré si vyžadujú špecifické riešenia. Hore uvedené myšlienky sa zväčša vzťahovali na okolnosti, keď mi súper otváral ciel a ja som mohol bez väčších rižík poňom útočiť. Ostatné prípady pokrýva už iná kapitola KdF (*Vier versetzen, etc.*), ktorá je už detailnejšie opísané v dobových textoch.

Poznámka k textu: Podrobnejšie informácie o mechanike spomínaných techník bolo vysvetlené v nadväzujúcom workshope Tyrnhaw 22.10. 2011.

Literatúra

- [1] ANONYMUS, *Cod. HS. 3227a*, (ca. 1389), Germanisches Nationalmuseum Nürnberg

- [2] DANZIG, Peter von, *Cod. 44 A 8*, (1452), Biblioteca dell'Academica Nazionale dei Lincei e Corsiniana
- [3] KOHUTOVIČ, Anton, *Ako nepríst o prsty – Zwerchhau, časť I.*, 2011, <http://gesellschaft-lichtenawers.eu/tsc/sk/uvod/blog/95-ako-neprist-o-prsty-zwerchhau.html>
- [4] KOSINSKY, J. Robert, *A Literature Review on Reaction Time.*, 2010, <http://biae.clemson.edu/bpc/bp/Lab/110/reaction.htm>
- [5] LAMING, D. R. J., *Information Theory of Choice-Reaction Times.*, Academic Press, London, 1968
- [6] PEARS, Steuart Adolphus, *The correspondence of Sir Philip Sidney and Hubert Languet*, W. Pickering, London, 1845
- [7] *The King's Mirror, ca. 1250*, preklad Laurence Marcellus Larson, 1917, <http://www.mediumaevum.com/75years/mirror/index.html>

Joachim Meyer

Martin Fabian

Bratislavský šermiarsky spolok

Magisterium Slovacum

<http://sermiari.sk/>

Abstract

This short article deals with the biography and works of the famous and influential fencing master of the 16th century – Joachim Meyer. Originally born in Basel, Meyer was a resident of Strasbourg who composed three original manuscripts dealing with various medieval and renaissance weapons. He is best known for his treatise „Grundtliche Beschreibung der freyen Ritterlichen und Adelichen kunst des Fechtens“ (A Thorough Description Of The Free Knightly And Noble Art Of Fencing) which was largely reprinted in the course of the Renaissance. Despite these facts Meyer today is a controversial figure because of some of his unorthodox views and techniques compared to the older treatises of the so-called German line.

1 Úvod

Vďaka zachovaniu niekoľkých tuctov traktátov, manuskriptov a printov má záujemca o štúdium pôvodných prameňov k dispozícii obrovskú databázu informácií a ukážok rôznych prístupov k šermu. Práce, z ktorých zväčša vychádzajú moderní šermiari boli vytvorené v rozpätí zhruba 200 rokov, pričom

prvé dielo, HS 3227a je datované na rok 1389. Popisuje skôr filozofické a taktické minimum ako konkrétnie cvičenia a slúži ako odrazový mostík paradigmy šermu v 14. storočí. Dve storočia je dlhá doba a je preto normálne, že diela dostupné v druhej polovici 16. storočia majú iný nádych a spracovanie. Kníhtlač a charakter doby posúvajú šerm bližšie k miasám a bežnému človeku.

Joachim Meyer, ktorého môžeme považovať za posledné živé ohnivko v tzv. Lichtenauerovej líni, kompiluje svoje traktáty a snaží sa o zachovanie šermu pre budúce generácie v komplexnej práci. Jeho traktáty nie sú kanonickým výkladom Kunst des Fechtens ako ho poznáme zo skôrších diel.

Sú originálne a doslova im obetoval život. Aby sme mohli lepšie pochopíť charakter jeho diela, odraz jeho osobnosti v jeho knihách a veci prináležiace, je potrebné oboznámiť sa s jeho životom. Vďaka niekoľkým zmienkam v archívoch mesta Strassburg a iným písomnostiam máme k dispozícii relatívne ucelený obraz o jeho živote. Cielom tejto krátkej práce je teda oboznámiť čitateľa s dostupnými reáliami v živote nevšedného majstra, slobodného šermiara, ktorého činnosť a život boli istým spôsobom podobné modernému šermiarovi. Článok je založený na preklade práce Oliviera Dupuis-a *Joachim Meyer, escrimeur libre, bourgeois de Strasbourg* (2006), ktorému zároveň ďakujem za poskytnutie originálneho textu a konzultácie.

2 Dielo a význam

V súčasnosti sú známe tri dochované originálne traktáty a viacero reprintov¹. Kedže sa Meyerovým dielam dostalo po jeho smrti veľkej popularity, rozšírili sa po celej Európe a dnes sú uložené v mnohých, aj blízkych archívoch (Viedeň). Meyerovo dielo bolo použité ako podklad (resp. môžeme hovoriť aj o plagiáte) pre Jacoba Sutora a jeho dielo *Neuues Kunstliches Fechtbuch* (1612) a takisto v roku 1672 pre taliana Theodora Verolinusa. Citácie nachádzame tiež v dielach Heinricha Gunterrodta (1579) a Luisa Pacheca de Narváez (1632). Giuseppe Morsicato Pallavicini (1670) ho vo svojom diele *La scherma Illustrata* spomína ako veľkého majstra.

Prvé dielo Joachim Meyer Fechtbuch MS A.4°.2 je datované do roku 1560 a momentálne sa nachádza v Univerzitnej knižnici mesta Lund². Jedná sa o rukopis s maľovanými ilustráciami, venovaný Ottovi zo Solms-Sonnewaldu. Kniha bola zhotovená ako dar

¹ Augsburg 1600 a 1660

² O tom, ako sa traktát ocitol vo Švédsku pojednáva Roger Norling v krátkom článku

[http://www.hroarr.com/
the-history-of-joachim-meyers-treatise](http://www.hroarr.com/the-history-of-joachim-meyers-treatise)

pre mladistvého šľachtica (v čase zhotovenia mal 10 rokov). Obsahovo je podobná tomu, čo neskôr v *Grundtliche beschreibung označuje ako Tretia kniha o šerme*.

Druhý manuskript, Rostock MSS.var.82 je datovaný do rokov 1570 – 1571 a je venovaný kniežaťu Heinrichovi z Eberstu. Zvláštnosťou tohto manuksriptu je to, že narozenie od iných Meyerových prác ide o zbierku traktátov od starších majstrov ako je napr. Sigismund Ringeck alebo Martin Syber a krátke pojednanie o šerme rapírom. Tento manuskript definitívne poukázal na fakt, že Meyer čerpal, resp. mal k dispozícii pôvodné písomné pramene „ortodoxnej“ Lichtenauerej línie.

Tretím, najrozšiahlejším a najznámejším dielom je *Grundtliche Beschreibung der freyen Ritterlichen und Adelichen kunst des Fechtens* (1570). Dielo je venované Johannovi Casimírovi, Dvornému palatínovi Rýnskemu. Na takmer 500 stranách rozoberá šerm a filozofiu boja s dlhým mečom, tesákom, rapírom, dýkami a rôznymi tyčovými zbraňami. Text je sprevádzaný desiatkami originálnych drevorytov, z ktorých doslova dýcha pohyb a atletickosť. Kedže, ako už bolo spomenuté vyššie, sa tomuto dielu dostalo po Meyerovej smrti nemalej popularity, je veľmi pravdepodobné, že začínajúci záujemca o cvičenie a štúdium starých bojových umení sa stretne s týmto dielom ako prvým. Dielo je vynikajúcim odrazovým mostíkom s pridanou didaktickou hodnotou a ponúka toho mnoho aj pre pokročilejších šermiarov.

3 Životopis

Informácie zozbierané z archívov magistrátu mesta Štrasburg podávajú podrobnejšiu výpoved' o živote autora, najmä v období medzi vydaním jeho knihy (po 24. februári

1570 – dátume, ktorý naznačuje v úvode jeho knihy) a jeho smrťou presne o rok neskôr, a síce 24. februára roku 1571.

Prvá zmienka o pobytu Joachima Meyera v Strassburgu je spojená s jeho svadhou, ktorá sa odohrala v kostole svätého Vilialma, 4. júna 1560. Jeho nevesta, Appolonia bola vdovou po Jacobovi Rülmanni Wickgawovi. V zápisinici sa uvádza, že Joachim pochádzal z mesta Bazilej³ a že jeho zamestnaním bolo nožiarstvo⁴. Záznamy v Bazileji hovoria o nejakom Joachimovi Meyerovi, ktorý sa narodil a bol pokrstený 16. Augusta 1537. S veľkou pravdepodobnosťou ide o osobu nášho záujmu. Oženil sa vo veku 23 rokov, čo bolo v tom čase bežné. Jeho otec bol podla záznamov papiernik, čo sa nevylučuje s gramotnosťou. Bazilej je veľké mesto, kde sa mohol mladý Joachim Meyer priučiť šermu a profesii nožiarstva, ak však nejestvoval nejaký iný šermiarsky majster, tiež nožiar z Bazileje podľa zápisov v Štrasburských archívoch z roku 1558. Túto pravdepodobnosť nemôžeme úplne vylúčiť. Existuje zmienka o občanovi Joachimovi Meyerovi z nedalekého Selestatu, ktorý žil v rovnakom čase ako nás majster. Je teda pravdepodobné, že Joachim tam mohol zavítať v rámci svojej tovarišskej cesty, ktorú podnikol práve do Štrasburgu. Podobne ako množstvu jeho súčasníkov mu svadba pomohla etablovať sa v profesii nožiara. A tak sa aj stalo, keďže 10. Júna 1560, krátko po svadbe, bolo Joachimovi udelené mešťianstvo. Je možné, že z tohto zväzku vzišlo dieťa, nemôžeme to však tvrdiť s určitosťou.

Všetky zdroje sa zhodujú, že povolanie nožiara vykonával do konca svojho života. Pravdepodobne táto činnosť ho zaviedla do Štras-

³Bazilej leží na hranici Švajčiarska, Nemecka a Francúzska a je tretím najväčším mestom Švajčiarska. Vďaka svojej unikátnej polohe tvorí nadnárodné súmestie.

⁴ein messerschmidt

Obr. 1: Kostol sv. Vilama, Štrasburg

burgu. Táto profesia bola tiež predkladaná v žiadosti o mešťianstvo Hansom Kuelom, tiež nožiarom, ktorý si neskôr vzal vdovu po Meyerovi, Appoloniu Rulmann. Vieme, že Joachim bol tiež neskôr zvolený na post účtovníka alebo kontrolóra účtovania (akýsi audítora) v roku 1570 vo vlastnom cechu.

Všetky tieto záznamy oňom nehovoria len ako o remeselníkovi, ale hlavne ako o šermiari, ktorý touto činnosťou zanechal v archívoch viacero stôp a zápisov. Viac ráz požadoval a v zápäti aj obdržal povolenie organizovať šermiarske školy (Fechtschule), prenejšie vo februári 1561, septembri 1563, júni 1566, februári 1567 a opäť v júni roku 1568. Tieto šermiarske školy, na rozdiel od toho čo naznačuje ich meno, boli istým typom verejného predstavenia. Súťažiaci zapolili v pároch o peniaze. Takéto verejné zápasy spo-

jené s finančnou odmenou boli vždy potenciálnym zdrojom nepriatelia, a tak štrasburské autority museli vydať žiadateľovi vyslovený súhlas s organizáciou.

Samotná žiadosť zrejme prebehla v ústnom procese (či dohovore), ako napríklad uvádza záznam zo soboty 4. septembra 1563: „*Joachim Meyer, meštan a nožiar požaduje o dovolenie organizovať verejné stretnutie šermiarov. Rozhodnutie: Schválené*“⁵.

Nanešťastie tieto zápisu neobsahujú podrobnejšie záznamy. Jestvujú však 2 záznamy, ktoré je vhodné spomenúť. Dozvedáme sa, že v roku 1561 nejaký Christoff Elias tiež žiadal o povolenie organizovať šermiarsku školu a bol žiakom Meyera („*Joachim meiern gelert*“). Onedlho, v roku 1561 vyučoval Joachim Meyer v Štrasburgu. Ďalší zaujímavý prípad sa odohral neskôr, a sice v roku 1568. V tomto roku náš šermiar opakovane žiadal o možnosť organizovať školu o týždeň neskôr, pretože nenašiel náhradné miesto pre organizovanie školy vzhľadom na zákaz organizovať takúto udalosť v blízkosti katedrály. Z rozhodnutia rady XXI z 27. augusta 1567 bolo zakázané organizovať šermiarske stretnutia pri týchto miestach. Napokon koncil XXI ustúpil jeho požiadavke výnimkou z lúnosti, nakoľko plagáty s oznamom o mieste konania boli už nejaký čas vyvesené⁶.

Ťažko odhadnúť kedy začal Joachim Meyer dávať dokopy svoj tláčený šermiarsky traktát, ktorý venoval Jánovi Casimírovi, grófovi a palatínovi Rýnskemu, vojvodovi Bavarskému. Tlač bola vykonaná v tlačiarni Thiebolta Bergera v Štrasburgu v roku 1570 a prológ je datovaný na 24. februára toho istého roku. Dielo tohto rozsahu bolo do-

⁵ Joachim meyer bürger und messerschmid pitt Jme ein fechtschuhl zúhalten, Züberlaubenn. Erkandt Jme Zülassenn.

⁶ o výnimku nežiadal len Meyer, ale aj jeho „kolega“ Wygand Brack. Argumentovali tým, že všetky možné taverny alebo cehovné priestranstvá sú obsadené a obaja už vyvesili plagáty (Dupuis).

zaista tvorené niekoľko mesiacov dozadu. Meyer zaobstaral prostriedky pre dosiahnutie diela výnimočnej kvality, vylepšené o farebné kresby perom a tušom. Kresby sú prisudzované Stimmerovi Tobiasovi, známemu švajčiarskemu umelcovi, ktorý sa usadil v Štrasburgu v roku 1570. Cena tlače a zaobstaranie drevorezov prinútila Joachima Meyera ľahko sa zadlžiť. Podujal sa vrátiť 300 korún pred vianocami 1571.

V priebehu roku 1570 nadviazal kontakt s duchovným vojvodom Jána Alberta I. z Mecklenburgu, skrz ktorého si ho najali ako šermiarskeho majstra. Joachim Meyer veril, že bude môcť svoje knihy predať za vyššiu cenu práve na vojvodovom dvore v Schwerine. Možno sa o to pokúsil tiež na Rišskom sneme v Speyeri, ktorý sa uskutočnil v júni roku 1570 agitáciou u rôznych kniežat. Neskôr požiadal štrasburské autority o povolenie odísť, pravdepodobne z dôvodu aby nestratil svoj štatút meštana. Svoje knihy poslal vopred do Schwerinu. Po tom, čo obdržal od vojvodu potvrdenie o ceste, opustil Štrasburg vo štvrtok, ktorý nasledoval „dňu vernosti“ (schwortag), ktorý sa vždy konal prvý utorok v roku, a to v januári 1571. Na dvor vojvodu dorazil 10. februára roku a zomrel zákratko, 24. februára. „*Boh všemohúci ho povolal a prikázal mu opustiť toto údolie súz a pridať sa k nemu vo večnom živote*“. Príčina smrti nie je špecifikovaná v žiadnom z dostupných zdrojov, z výpovede jeho brata však môžeme predpokladať, že cesta dlhá 800 km v tažkej zime sa podielala na príčine. Antoni Rülmann:

„*Vo štvrtok, ktorý nasledoval Schwortag-u, pobral sa Joachim Meyer na cestu do Schwerinu v najchladnejšom období roka. Do Schwerinu ho pozval sám vojvoda, aby učil šerm. Joachim Meyer však zomrel 14 dní po príchode do Schwerinu. V mene*

mojej sestry, ktorej som poručníkom, nemôžem tajiť či skrývať že rok dozadu, poslal (Meyer) do tlače prenádhernú knihu, ktorá mala množstvo obrázkov a vysvetlovala umenie šermu s nemalou odbornosťou; natol'ko, že niektorí ľudia dokonca povedali, že kniha bola tak kvalitná, že mállokedy sa s podobnou dá stretnúť. Tlač a väzba bola uhradená ním. Takisto pripravil drevoryty na ilustrácie a nechal vytlačiť mnoho kusov. Bohužiaľ dostal sa tým do obrovských dlhov, ktoré musí teraz jeho vdova zaplatiť. Slúbil, že 300 korún vráti do vianoc. Veril, že na vojvodovom dvore za ne obdrží viac peňazí, aspoň 30 florinov. Všetky tieto knihy poslal do Schwerinu v tejto viere, no zomrel skôr, než tak mohol učiniť. Chcel by som teda požiadať o navrátenie kníh a jeho šiat, keďže ma to bude stáť nemalý obnos peňazí. Žiadam Vás teda, aby ste sa zamysleli nad jeho vdovou a poslali ich naspať. Samozrejme ak vás knihy oslovili a máte o pári kusov záujem, neváhajte si ich pári kúpiť. Boli by sme Vám naozaj vďační, ak tak učiníte⁷

4 Epilóg

Ako sme mohli vidieť vyššie, vojvoda informoval pozostalých o smrti. Antoni Rülmann, Joachimov švagor sa stal legálnym opatrovníkom jeho sestry, Appolonie, a zároveň bola naňho prenesená tarcha dlhu. Dňa 14. mája 1571 oslovil štrasburskú radnicu o asistenciu v jednaní s vojvodom ohľadom navrátenia majetku Joachima Meyera, hlavne kníh. Vtedajší sekretár mesta napísal 15. mája list v tejto záležitosti, zároveň vyzývajúc vojvodu aby si knihy kúpil ak o ne má záujem. 1. júla

⁷napísané 15. mája 1571.

Vojvoda odpísal, že otvoril truhlicu, ktorá ukrývala knihy, voda však poškodila všetky kópie. Naznačil, že sa podujme zaplatiť kuriérov a postaral sa o dopravenie šiat Joachima Meyera za 15 a $\frac{1}{2}$ tolára. 50 toliarov poukázal v dove po šermiarskom majstrovi. List bol prečítaný nahlas 1. augusta 1571 pred mestskou radou, aby sa postarali o dobré prijatie správy vdovou. Tieto dva listy Antona Rülmanna a odpoved vojvodu sú zachované v mestských archívoch Štrasburgu a vďaka nim vieme aka bola cena vydania, aký bol záväzok Vojvodu a aký bol dátum smrti Joachima Meyera.

Appolonia Meyerová, narodená Rümannová sa vydala po tretí krát 14. apríla 1572 za Hansa Kueleho.

Drevoryty a originálne kresby z knihy Joachima Meyera boli pravdepodobne predané kvôli vyplateniu dlhov. Nachádzajú sa v Augsburgu, v dôležitom šermiarskom centre Nemecka 16. storočia. Budú použité na dve ďalšie vydania.

5 Kniežatá a náboženské nepokoje

V roku 1570, mesto Štrasburg, velkovojvodstvo Mecklenburg-Schwerin a Ján Casimír, gróf palatín Rýnsky boli rezolútne Protestantského vyznania, je preto dosť pravdepobné, že to bola aj viera Joachima Meyera. Vojvodov výber šermiarskeho majstra s rozdielnou vierou bol pravdepodobne nemôžny v tomto období náboženských nepokojo. Vplyv náboženských vojen na renesančný šerm však nie je témou tohto článku.

Vojvodstvo Mecklenburské bolo prífažlivé pre Joachima Meyera aj z iného dôvodu. Odkedy cisár Fridrich III. udelil exkluzívne práva cechu Markusákov vyučovať šerm od roku 1487, všetky osoby, ktoré chceli učiť šerm sa ocitli na horúcom kresle ak neboli

s týmto cechom spojené. Toto bol sám vojvoda Mecklenburský, ktorý ako prvý reagoval a udelil rovnaké privilegium inému cechu, Federfechterom. Gunterrodt, prvý autor, ktorý cituje Meyera v svojom traktáte z roku 1579, venuje svoju knihu vojvodovi Mecklenburskému. Pravdepodobne sa jedná o syna muža, ktorý najal Joachima Meyera a zomrel v roku 1576. Vojvodstvo a kniežacie dvor v Schwerine určite poskytovali viac možností predaj šermiarske dielo ako iné kniežacie dvory v ríši.

6 Majster šermu alebo slobodný šermiar?

Prípad Joachima Meyera vyvoláva rôzne otázky a používaní dvoch menovateľov a sice slobodný šermiar (Freyfechter) alebo šermiarsky majster (fechtmeister). Meyer prišiel do mesta s týmto dvoma titulmi v roku 1566 ako slobodný šermiar a v roku 1568 ako šermiarsky majster. V úvode k svojmu traktátu sa sám označuje za slobodného šermiara. Je to taktiež kvalifikácia, ktorá je používaná jeho švagrom v liste vojvodovi Mecklenburskému. Na druhej strane, záznamy stretnutia Rady XXI hovoria o odpovedi na požiadavku jeho švagra vyzvať vojvodu k vráteniu vecí o Joachimovi ako o šermiarskom majstrovi. V odpovedi ho však vojvoda tituluje ako slobodného šermiara. V Svätej Rímskej ríši bol titul udeľovaný pod niekoľkými podmienkami. Joachim Meyer určite nespírial všetky podmienky – ak áno, jeho švagor by ich iste spomenul v liste. A to nie je náspríklad. V tejto veci musíme doplniť, že podla dosťupných znalostí nie sú v archívoch mesta Štrasburg žiadne dôkazy o tom, že by Joachim Meyer patril k Bratstvu šermiarskych majstrov sv. Marka (Sanct Bruderschaft Marx), aj keď to píšu ľudia na rôznych internetových stránkach venujúcich sa autorovi.

Termín „slobodný“ je ambivalentný. Môže rovnako hovoriť o kompetencii, o práve používať daný titul alebo vyjadrovať profesnú zameranosť. Joachim Meyer pravdepodobne musel pred štrasburskými autoritami obhajovať svoje skúsenosti a schopnosti so zbraňou než bol uznaný za majstra po svojom príchode do mesta. Rovnako mu tento titul umožnil zamestnať sa u Vojvodu. Záležitosť tohto prílastku by si vyžadovala podrobnejšíu štúdiu. Je možné, že šlo iba o všeobecné pomenovanie šermiarov, ktorí neboli spojení s cechom, respektívne v bratstvom Markušákov. Hans-Peter Hils v tom vidí výzvu, odmietnutie privilegovaného statusu ríšskeho šermiara, aj keď to Joachim Meyer nijak viac nerozoberá.

7 Štrasburg ako centrum šermu

Dosiaľ nejestvuje podrobnejšia štúdia o tejto záležitosti. Mestská rada pri XXI mala právomoc autorizovať šermiarske udalosti v Štrasburgu a podľa záznamov z roku 1570 niekoľko meštanov takéto podujatia organizovalo, pred aj po Joachimovi Meyerovi. Z týchto všetkých ani jeden sa však neprezenoval ako šermiarsky majster. Z tohto hľadiska môžeme pozerať na Joachima Meyera ako na súčasť lokálnej elity, najmä keď vieme, že učil už od roku 1561. V období od 1561 do 1570 sa nám podarilo vystopovať päť šermiarskych stretnutí organizovaných Meyerom. Iba Wygand Brack, ďalší štrasburský šermiarsky majster zorganizoval týchto škôl viac ako Meyer. Ďalší výskum by mohol objasniť jeho úlohu a vplyv na lokálnej úrovni.⁸

⁸Olivier Dupuis neskôr uskutočnil viac výskumov ohľadom zmienok o usporadúvaní šermiarskych škôl v Štrasburgu medzi rokmi 1540 – 1610. Podarilo sa mu nájsť zhruba 800 zmienok, ktoré obsahovali viac ako 200 mien rôznych majstrov. Joachim sa v tomto smere trochu stráca a ako veľmi zaujímavý sa ukazuje fakt, že jeden z jeho spomínaných „kolegov“, Wygand Brack zorganizoval v rokoch 1563 – 1581 až

8 Meyer a kontroverzia

Napriek mnohým veciam a historickému významu Joachima Meyera a jeho diela, je jeho postavenie v šermiarskej obci relatívne kontroverzné. Pod týmto slovom máme na mysli jeho vyčleňovanie z Lichtenauerovej línie, resp. jeho cieľené odmietanie, nakoľko vo svojom učení „odbočil“ od pravého učenia. Odbočením od pravého učenia rozumieme netradičný pohľad na cvičenie, svojvoľné používanie názvoslovia v porovnaní s Zedlom, absenciou bodov a v neposlednom rade zoštavenie vlastného, „vylepšeného Zedlu“. Joachim nám však vo svojom veľdiele poskytuje jedinečný a unikátny pohľad na šerm od renesančného človeka, odvodený a založený na nemeckej tradícii. Žiadne ďalšie dielo podobnej filozofickej či didaktickej kvality sa šermom mečom a inými (nazvime ich) nemeckými zbraňami neobjavuje. Naroďiel od básnicky poňatých, kryptických a veľmi lakonicky vykladaných Lichtenauerových veršov, nám poskytuje menej priestoru na volnú a „filozofickú“ interpretáciu a vyjadruje sa dopodrobna o každom aspekte „svojho“ šermu. V tomto prípade a zároveň pri množstve použitých argumentov vzniká situácia, kedy s ním môžeme jednoducho nesúhlasiť, lebo element ďiršej interpretácie je minimalizovaný, a „na stôl“ sú položené viac-menej jasné situácie. Absencia bodov (čo je pre skalných fanúšikov ranejších manuskriptov ba priam až tragická situácia) môže byť zapríčinená niekoľkými jednoduchými dôvodmi. Po prvé, jedným z bežných a striktných pravidiel verejných šermiarskych škôl (mečom) bol jednoznačný zakaz bodania. Body sú v šerme nebezpečné a môžu veľmi ľahko privodiť zranenie. Me-

34(!) šermiarskych škôl (resp. toľko krát sa objavuje v záznamoch). Stále však nemá prvenstvo, ale „len“ tretie miesto. Víťaz má v archívoch viac ako 90(!) zmienok.

yer ako šermiar organizujúci verejné školy sa musel tomuto faktu prispôsobiť. Zároveň, ako jeden z prvých majstrov vydávajúcich tlačenú učebnicu, ktorá sa môže šíriť jednoduchým a menej nákladným spôsobom, si pravdepodobne nemohol dovoliť v diele dostupnom „širokej verejnosti“ propagáciu útokov so smrteľným účinkom. Sám sa v predhovore k meču zmieňuje o starých Nemcoch, ktorí „ostro a mocno šermovali jak sekmi, tak bodmi“ a naznačuje, že v jeho čase to je iné. Oveľa zaujímavejšiu a výpovednejšiu zmienku môžeme nájsť v úvode časti šermu s rapírom, nuž nechajme ju prehovoriť samú:

„... nakoľko je dnes šerm rapírom potrebné a dôležité cvičenie, niet žiadneho divu že sa k nám Nemcom od iných národov dostalo. Aj napriek tomu, že u našich predkov bolo v reálnom boji proti spoločnému nepriateľovi bodanie bežne prípustné, nebolo to však v bežnom nácviku povolené, a to ani v žiadnom prípade voči vojakom-spojencom alebo hocikomu inému pomimo spoločného nepriatela... Táto vec do dnešného dňa je dodržiavaná ctihodnými bojovníkmi a inými šľachtínymi (stav) Nemcami... z tohto dôvodu bol šerm rapírom (a jeho uvedenie, pozn. autor) vcelku neprirodené... Kedže sa však deň odo dňa viac a viac šíri... je nám teda povinnosťou sa s ním oboznámiť.“

Takéto prehlásenia nás môžu nabádať k mnohej polemike o podstate „tajnosti“ a „skrytosťi“ šermiarských náuk, nie je to však cielom tejto práce.

9 Záver

Pravdepodobne narodený v roku 1537, Joachim Meyer zomrel rok po napísaní svojej šermiarskej knihy vo veku 34 rokov. Táto

predčasná smrť je zrejme dôvodom, prečo bolo zhromaždených len toľko málo informácií o tvorcovi knihy, ktorá sa neskôr stala veľmi slávnou. Jestvuje ešte mnoho neznámych udalostí z jeho života a vieme len veľmi málo o tom, ako sa učil šermovať. K dispozícii máme iba to, čo hovorí v predhovore ku kapitole o rapíre, a síce že sa túto zbraň naučil používať od cudzincov. Nevieme však, či sa mu podarilo vycestovať mimo územie ríše, alebo či sa umeniu priučil od cudzincov prítomných v Bazileji či Štrasburgu. Vieme len, že povolenie nožiara zastával už počas svojej svadby. Možno sú nejaké informácie ukryté v bazilejských archívoch. Podobne, Meyerova prítomnosť v Schwerine mohla zanechať nejaké záznamy a vojvodov archív by tiež mohol bližšie objasniť posledné týždne jeho života. Dôvody jeho smrti totiž nie sú explícitne zmienené ani v jednom z dostupných listov a nechávajú pootvorené vráta mnohým domnienkam.

Literatúra

- [1] DUPUIS, Olivier, *Joachim Meyer, escrimeur libre, bourgeois de Strasbourg (1537 ? – 1571)*. In *Maitres et techniques de combat.*, Dijon : AEDEH, 2006
- [2] ANONYMUS, *Cod. HS. 3227a*, (ca. 1389), Germanisches Nationalmuseum Nürnberg
- [3] MEYER, Joachim, *Grundtliche Beschreibung der freyen Ritterlichen und Adelichen kunst des Fechtens*, 1570, 1600
- [4] MEYER, Joachim, *Fechtbuch MS A.4°.2*, Lund, 1560
- [5] MEYER, Joachim, *Rostock MSS.var.82*, Rostock, ca 1570
- [6] http://freifechter.com/joachim_meyer.cfm
- [7] <http://wiktenauer.com>
- [8] <http://www.hauppage.de/~freifechter/meyer.html>

Taliánsky šerm dlhým mečom

Martin Janičina

SHŠ Žoldnieri

Magisterium Slovacum

<http://zoldnieri.sk>

Abstract

On the field of fencing with longsword, medieval German masters hold a dominant position with dozens of manuscripts produced – and preserved until present day – between the years 1350-1550. Still it is somewhat odd that from the same period the only surviving Italian manuscripts were compiled by just two masters, namely Phillipo Vadi (ca. 1482) and Fiore dei Liberi (1409). In this article we present known facts about their lives and take a look at their views on strategy and tactics, along with some of the techniques presented in their works. In the end we discuss some particular differences between German and Italian fencing heritage.

1 Úvod

Štúdium šermu dlhým mečom podľa nemecky písaných prameňov sa dnes v našich končinách stáva čoraz populárnejším. Majú však k téme čo povedať aj majstri z územia dnešného Taliánska? Čo vieme o ich živote a odkaze? Existujú podobnosti medzi ich učením a učením Kunst des Fechtens? Aj tieto otázky budú témou prednášky, ktorá ma za cieľ oboznámiť poslucháčov s informáciami

ktoré dnes o týchto majstroch máme. Mojim cieľom v tejto prednáške nebude podať poslucháčovi komplexný ucelený a hlavne hotový systém boja dlhým mečom podľa taliánskych majstrov. Táto disciplína, aspoň u nás si bude vyžadovať ešte dlhý výskum a vela neúspechov kým si budeme môcť povedať, že sme si v pravdách tohto systému istí aspoň v takej miere ako si to dnes myslíme o učení majstra Lichtenawera. Pokúsim sa podať mne známe informácie o živote taliánskych majstrov a ukážem interpretácie niektorých kusov ich učenia. Nebudem prezentovať všeobecne platné pravdy, pretože k tomu so všetkou úprimnosťou nemám dostatočnú istou. Všetko čo poviem a ukážem je môj názor a moja interpretácia súčasti tohto šermiarskeho umenia. Nevýhodou pri práci na odkrývaní tajomstiev taliánskeho šermu dlhým mečom a jeho systematizácii je žalostný nedostatok zdrojov z ktorých by sme mohli čerpať. Pri desiatkach nemeckých manuskriptov a tlačených kníh máme zatiaľ k dispozícii knihy len od dvoch taliánskych majstrov a niekoľko kníh z obdobia, kedy dlhý meč už nehral prím. Toto sa v týchto dielach odráža aj na objeme a kvalite látky o šerme dlhým mečom. Natínska sa otázka, čím to je, že existuje taký nepomer v počtoch nemecky a taliánsky písaných učebníč. Myslím si, že dominancia Nemcov v tomto období určite zohráva svoju úlohu, no bolo by za vlasys pritiahanuté myslieť si, že v rozmedzí zhruba

200¹ rokov boli spísané len dve diela venujúce sa vo väčšom meradle dlhému meču. Presne toľko totiž máme dnes k dispozícii.

Ak budeme hľadať v slovách nemeckých autorov, nájdeme dôkazy existencie a rozšírenosti školeného šermu dlhým mečom aj inde ako v nemeckých krajinách. V manuskripte Hansa von Speyer (M I 29) z roku 1491 ktorý obsahuje učenie viacerých majstrov sa v krátkej časti spísanej istým Martinom Siberom píše o krajoch z ktorých jeho učenie pochádza. V poradí tak ako ich Siber menuje sú to Uhorsko, Česko, Taliánsko, Francúzsko, Anglicko, Nemecko, Rusko, Prusko, Grécko, Holandsko, či Švédsko². Veľmi zaujímavé je, že Uhorsko na nachádza na prvom mieste tohto zoznamu, no taktiež to, že Taliánsko na treťom.

V diele ktoré zhruba v roku 1500 spísal istý Ludwig VI. von Eyb³ nájdeme jednoznačnú podobnosť niektorých zobrazených kusov s Taliánskymi kolegami. Mimo kópie známeho diela Bellifortis od Konrada Keysera tu nájdeme mnoho ilustrovaných kusov ktoré sú pravdepodobne kópiu rôznych iných pôvodných diel. Pre nás je zaujímavé, že niektoré sú takmer presnou kópiou kusov z diela majstra Fioreho dei Liberi, pričom najvýraznejšie je to vidieť na časti ktorá hovorí o boji dýkou proti meču. Toto nás nabáda k záveru, že učenie taliánskych majstrov bolo určite rozšírené aj za hranice taliánskych krajín.

¹ Obdobie medzi rokmi 1350 až 1550 budeme považovať za najzásadnejšie v súvislosti s možným vznikom zdrojov, ktoré by mali slúžiť pre výskum.

² „Dy sechß gennig halt in huott die sintt gar prißlich gutt, in den woll begriffen ist vil manges gutten meinsters list auß Ungern, Behem, Ytalia, auß Franckrich, Engellant und Almania, auß Rewßen, Prewßen, Gretia, Hollant, Profant und Swevia.“ – Martin Siber / Hans von Speyer (M I 29), 1491.

³ MS B26 – Ludwig (VI.) von Eyb (1450 – 1521)

Majster Fiore dei Liberi tvrdí, že sa učil u mnohých nemeckých a taliánskych majstrov. To žiadnen z taliánskych učiteľov nezanechal knihu ktorá by mohla jeho učenie prezentovať ďalším generáciám?

Vieme, že v pätnástom storočí vyšla učebnica šermu od majstra Dardiho⁴ z Bologne, ktorý bol súčasníkom známeho Fioreho dei Liberi. Bohužiaľ, dnes je táto kniha evidovaná ako stratená. Kolko podobných diel bolo zničených alebo ležia niekde v prachu a čakajú kým budú objavené? Dúfam, že časom uzrú svetlo sveta pretože môžu priniesť mnohé dôležité informácie ktoré dnes chýbajú.

Aby sme mali aspoň akú takú predstavu o existujúcich taliánskych menách v profesií šermu, pokúsim sa ich zhrnúť na jedno miesto. Ide o mená, kde môžeme jednoznačne povedať že požívali štatút učiteľa šermu a pôsobili v období, ktoré je pre nás vzhľadom k téme prednášky zaujímavé.

1. (1259) Goffredo - Vieme, že okolo roku 1259 v meste Cividale del Friuli domovskom meste veľkého majstra Fioreho dei Liberiho ktorý sa mal ešte len narodiť vyučoval majster Goffredo. Uvádzam ho zo zaujímavosti, pretože ide o prvé mne známe meno taliánskeho majstra o ktorom máme záznam.
2. (1292) V tomto roku boli v Paríži aktívni traja taliánski majstri – Tomasso, Nicoló a Filippo.

⁴ Fillipo Bartolomeo Dardi — začiatkom 15. stor. získal titul majstra šermu a otvoril v Bologni šermiaršku školu. Pôsobil na univerzite v Boloni ako profesor geometrie. Napísal knihu o súvzťažnosti šermu a geometrie. Zomrel v roku 1464 no zanechal po sebe pokračovateľa jeho línie, ktorým bol Guido Antonio di Luca. Di Luca bol priamym učiteľom známeho Achilla Marozza ktorý oňom vo svojom diele napísal, že z jeho školy vyšlo viac bojovníkov ako z trójskeho koňa.

3. (1300) V Cividale del Friuli bolo medzi rokmi 1300 a 1307 aj súdne konanie, ktorého aktérom bol majster Arnoldo „scharmitor“ (šermiar).
 4. (1338) Rosolino – Boloňa
 5. (1354) Francesco – Boloňa
 6. (1385) Nerio – Boloňa
 7. (1409) Fiore dei Liberi
 8. (14??) Fillipo Bartolomeo Dardi
 9. (14??) Guido Antonio di Luca.
 10. (1482 až 1487) Philippo Vadi.
 11. (1474) Giaime Ponz di Perpignano di Maiorica – Toto meno uvádzá majster Pallavicini vo svojej učebnici z druhej polovice 17 storočia ako prvého talianskeho majstra o ktorom je možné tvrdiť, že šerm bol jeho profesiou.
 12. (1509) Pietro Monte–majster ktorý pôsobil na dvore v Miláne a vyučoval tiež v meste Urbino ktoré bolo pôsobiskom aj Philippa Vadiho. Jeho pôvod zatiaľ ostáva neznámy, je pravdepodobné že bol talian alebo španiel. Išlo o veľmi uznávanú osobu, pretože zmienky o ňom nájdeme v mnohých dobových textoch (napríklad v knihe *Libro del Cortegiano*⁵ ktorú napísal Baldassarre Castiglione). Dokonca sa hovorí o tom, že Leonardo da Vinci si pre seba zapísal poznámku, že musí s Montem skonzultovať svoj pokus vypočítať trajektoriu strely z praku⁶. Monte napísal niekoľko kníh, pričom tá o šerme je písaná latinsky.
 13. (1532) Francesco Romano Spagnolo – menuje ho Antonio Marcelli vo svojom diele z roku 1686, taktiež už spomínany Pallavicini. Zaujímavé je, že ani jeden sa o Deil Liberim, či Vadim sa nezmieňuje.
 14. (1536) Achile Marozzo
 15. (1550) Anonym z Raveny
 16. (1570) Giacomo di Grassi
- Táto prednáška sa bude zaoberať detailnejšie prácou dvoch mien ktoré sú zatiaľ pre taliansky šerm zásadné. Ide o majstra Fioreho dei Liberi a majstra Philippa Vadi.

2 Fiore dei Liberi

Toto meno je určite mnohým priaznivcom historického šermu dobre známe. Bolo už o ňom mnohé popísané, nie každý však môže povedať, že jeho učenie pozná čo i len z nadhľadu. Snáď je to dominanciou a populárnosťou nemecky písaných diel o šerme, obtiažnosťou interpretovania toho čo sa v tomto diele plnom metafor píše, alebo všeobecných nezáujmom púšťať sa do niečoho čo je už na prvý pohľad tvrdým orieškom. Pre taliansky šerm mečom znamená meno Fiore to, čo pre Nemcov Lichtenawer. Ide o prvé známe „Talianske“ meno majstra, od ktorého sa nám zachovalo spisane dielo o šerme. Vo všeobecnosti by toto meno malo byť v šermiarskej obci vážené, pretože Fioreho dielo je treťou najstaršou učebnicou (po M.S. I.33 datovanej cca. 1320 a Cod. HS. 3227A z konca 14. storočia) ktorú máme k dispozícii vôbec.

2.1 Čo vieme o Fiorem ako osobe?

Fiore bol profesionálnym majstrom šermu ktorý vyučoval mnohých šľachticov, kondotiérov a vojakov. Veď len v úvode svojho diela

⁵Vydané v Benátkach v roku 1528, len rok pred autorovou smrťou.

⁶Anglo, Sydney. The man who taught Leonardo darts. Pietro Monte and his lost fencing book. Antiquaries Journal LXIX, 1989

menuje veľké množstvo mien, ktoré pripravoval na súboje konané v rôznych krajoch. Pochádzal zo severovýchodu dnešného Talianska, z malého mestečka Premariacco, z vovodstva Friuli. Máme len veľmi málo informácií o noms ako osobe, pričom väčšina pochádza práve z úvodu jeho diela. Majster bol stavom nižší šľachtic, pretože ako sám píše, bol synom pána Benedetta zo vznešenej rodiny dei Liberi. Pôvod tohto majstra aj napriek vysokému predpokladu že bol Talian nám zostáva neznámy. Keďže sa jeho rodisko nachádza na absolútnom severovýchode hraníc kde je vysoký predpoklad vzájomného ovplyvňovania a miešania národností (Nemci, Taliani, Slovinci) a dané územie bolo dlho pod nadvládou nemeckých krajín, hlavne Bavorska a Tirolska je možné, že nebola pôvodom talian.

Najpravdepodobnejšie, navzájom si konkurujúce teórie o Fioreho pôvode sú, že bol Talian, alebo Nemec. Jeho dielo je písane po taliansky čo by mohlo podporovať jeho taliansky pôvod, no podľa niekoľkých analýz vykazuje text jeho knihy chyby a celkovo podpriemernosť z pohľadu gramatiky a schopnosti písomného prejavu. Mohlo by to znamenať, že taliančina nebola Fioreho rodným jazykom? Kniha bola venovaná jeho talianskemu patrónovi mladému markízovi d'Este III. z Ferarry, teda je logické že bola písaná v taliančine. Teóriu, že majster bol pôvodom nemec na druhú stranu podporuje dlhé obdobie germánskej nadvlády nad územím kde sa narodil ako aj fakt, že podľa vlastných slov študoval u mnohých nemetských a talianskych majstrov, teda určite musel ovládať nemecký jazyk. Tak či tak, dnes nemáme dôkaz ktorý by jednoznačne určil jeho pôvod a on sám o tomto vo svojom diele mlčí.

Je pravdepodobné, že sa narodil niekedy okolo roku 1350. Vo vydaní Pissani-Dossi majster píše, že sa štúdiu bojových umení ve-

nuje už viac ako 50 rokov . Ak toto číslo dáme do pomeru s rokom 1409 kedy bolo dielo napísané⁷, môžeme sa nazdávať, že sa narodil niekedy okolo spomínaného roku. Podľa svojich slov počas svojho života cestoval mnohými krajmi a učil sa od mnohých talianskych aj nemeckých majstrov aby mohol zdokonaliť svoj vlastný systém. V spomenutom vydaní Pissani-Dossi menuje aj svojho hlavného majstra ktorým bol istý nemec, Johane(s) Suueno (zo Švábska), ktorý bol žiakom majstra menom Nicholai de Toblem. Meno Johannes zo Švábska a hlavne obdobie v ktorom Fiore žil okamžite vyvolalo senzačné vyhlásenia, že šlo určite o majstra Lichtenawera, my však toto budeme považovať za nepodložené, keďže momentálne na takéto tvrdenie okrem toho čo je napísané vo Fioreho diele neexistuje žiadny dôkaz. Fiore tvrdí, že sa učil pri veľkých finančných výdavkoch, čo naznačuje určitú finančnú kondíciu jeho rodiny. Zo žiaka sa časom stal učiteľ ktorý bol úspešný, ako píše učil mnohých cti-hodných páнов ktorí vždy v súboji obstáli so ctou a vždy ho dobre odmenili. Kvôli svojej úspešnosti bol trínom v oku u konkurencie. Píše o tom nasledovné:

„Najviac zo všetkého som musel dávať pozor na ostatných majstrov a ich žiakov. A kvôli žiarlivosti ma títo majstri vyzývali aby som s nimi bojoval s ostrými mečmi v dubletoch bez akéhokoľvek ďalšieho brnenia, len v páre rukavíc zo srncej kože. A toto všetko sa dialo, pretože som s nimi nechcel cvičiť ani naučiť ich nič z môjho umenia. A pätkrát som musel kvôli vlastnej cti podstúpiť tento boj. Musel som bojovať na neznámych miestach bez rodiny, bez priateľov a bez nádeje v nič

⁷Túto informáciu nájdeme konkrétnie v druhom úvode vydania MS Pissani-Dossi, ide o dátum, kedy majster začal prácu na knihe (10. Februára 1409).

iné, než v Bohu, umenie, mňa Fioreho a môj meč. A v Božej milosti som ja, Fiore vždy vyšiel so člou a bez poranenia môjho tela.“

Podľa historika G. Zanutta⁸ bol Fiore vo vojenskej službe počas civilnej vojny v Udine (cca. 1383) kde mal veliť strelcom z kuší, delostrelcom a balistám a bol zodpovedný za zásobovanie zbraňami a pušným prachom na obranu miest ktoré boli spojencami Udine. V dedine Premariacco bola dokonca jeho počest pomenovaná ulica — „Via Fiore dei Liberi“.

2.2 Čo vieme o diele Fioreho dei Liberi?

Dnes máme k dispozícii štyri vydania jeho diela, ktoré sú vo všeobecnosti zhodné no v drobnostiach sa odlišujú. Nie je jasné ktoré z vydanií vzniklo ako prvé, ani to, ktoré je pôvodné autorské, či ostatné boli prepísané inou osobou alebo priamo Fiorem. Vydanie Pissani-Dossi je v porovnaní s ostatnými omnoho stručnejšie čo sa týka popisov jednotlivých kusov. Napriek tomu je pre nás dôležité, pretože práve v úvode tohto vydania sa spomína dátum kedy vyšlo ako aj meno Fioreho učiteľa. Poznáme tieto vydania jeho knihy:

1. M.S. Ludwig XV (Fior di Battaglia) uložené v múzeu Getty v Kalifornii. Ide o vydanie, ktoré je považované za najobsiahlejšie.
2. M.S. M.383 (Fior di Battaglia) uložené v knižnici Pierpoint Morgan v New Yorku.
3. tzv. Pissani-Dossi MS (Floss Duellatorum), ktorý je majetkom istej talianskej rodiny. Toto vydanie je jediné zo štyroch kde je spomenutý dátum 1409 ako dátum

⁸G. Zanutto, „Fiore dei Liberi da Premariacco e i ludi e le fest marziali in Friuli.“, 1907

vydania, preto je tento rok alebo úzky časový rozptyl považovaný za dátum vydania všetkých štyroch kópií.

4. M.S. Latin 11269 (Florius de Arte Lucrandi) uložené vo Francúzskej národnej knižnici. Toto vydanie bolo objavené len nedávno, v roku 2008. Dielo je písané celé v latinčine

Majster píše, že bez knihy nemôže byť človek dobrým žiakom, pretože nie je možné všetko si zapamätať. Sám sa hrdí tým, že vlastní knihu o šermu, akú však nespomína. Taktiež píše, že mimo šermu sa vzdelával aj v iných disciplínach, vie písat, čítať aj kresliť.

Kniha sa zaoberá bojom jednoručným mečom, dlhým mečom, kopijou, boju dýkou, zápasom, boju dlhým mečom v brnení, sekerou a boju na koni. Podľa objemu látky sa však dá usúdiť, že zápas a dlhý meč boli majstrovi najbližšie. Kniha je štruktúrovaná tak, že po úvode začínajú ihned jednotlivé ilustrované kusy. Kedže dlhý meč bude predmetom nášho záujmu budeme sa venovať práve jemu. Majster usporiadal jednotlivé kusy tak, že na seba navzájom nadvážujú, pričom po jednom kuse nasleduje kontra, potom reakcia na danú kontru atď. Aby bolo jasné ktorá akcia je v ktorom poradí, používa sa systém ktorý môžeme nazvať králi a žiaci. Postava s korunou, teda kráľ je ten, ktorý vždy konkrétny kus začína (neskôr ho talianski majstri nazvú „agente“). Pokračovanie akcie vykonáva žiak ktorý nemá korunu ale zlatý pásiak pod kolennom. Ak nasleduje protiakcia na toto pokračovanie, je vykonaná postavou ktorá má korunu aj znamenie na nohe. Vydanie Morgan uložené v New Yorku má v tejto súvislosti ešte jedno špecifikum. Postava, ktorá vykonáva konkrétny kus je znázornená s výrazne tmavšou zbraňou.

2.3 Taktické zásady a jednotlivé kusy

Majster začína praktickú časť zápasom (*Abrazzare*) a tvrdí, že zápas je základom akéhokolvek ďalšieho šermu. Tu môžeme viďieť istú paralelu s nemeckými kolegami, ktorí zväčša rozdeľovali zápas na bojový a športový pre potešenie. Fiore sa vo svojej knihe venuje len bojovému zápasu, tvrdí, že je potrebné dobre odhadnúť protivníka a mimo iného aj vedieť kedy správne zatlačiť a kedy povoliť ako aj poznať miesta, kam je treba udrieť (krk, oči, ušná jamka, rozkrok, atď.). Po časti venovanej dýke sa dostávame k meču, ktorý nás v súvislosti s touto prednáškou zaujíma. Treba otvorene povedať, že v porovnaní s nemeckými združeniami tu chýba jednoznačné vymedzenie a popis základných taktických a mechanických princípov. Opačované bazírovanie na princípoch ako *vorschlag*, *fühlen* či *indes* by sme v jeho diele hľadali márne. Naopak, majster sa vyjadruje nejednoznačne, používa veľa metafor a existenciu taktických a mechanických poučiek si musíme vyvodzovať sami z porovnávania a opačovania praktických kusov. Príklad reči ktorú majster používa:

„Spada son contro ogni arma mortale, né lanza né azza né daga mi vale. Longa o curta me posso fare e me strengo e vegno allo zogho stretto, e vegno allo tor d' spada e allo abrazare, mia arte si è rotare e ligadure so ben fare de coverte e ferire sempre in quelle voglio finire.“

„Som meč a čelím všetkým smrtiacim zbraniam, ani kopija, ani sekera, ani dýka sa mi nevyrovňa. Môžem sa stať krátkym či dlhým, používam hrot a prichádzam do hry z blízka, odobratiu meča a zápasu, mojím umením je točenie a viazanie, viem dobre ako kryť a ako vždy útočiť na tých s ktorými chcem skoncovať.“

Mimo v zásade štandardných zbraní v tomto diele nájdeme aj kurióznejšie bojové situácie ktoré majster popisuje. Napríklad ako sa ubrániť palicou v sede na lavičke proti útoku dýkou, alebo ako sa ubrániť mečom v pošve proti útoku dýkou z blízka. V náuке o dlhom meči majster začína vymenovaním jednotlivých strehov. Celkovo pri dlhom meči uvádza 12 strehov ktoré majú meč v rôznych polohách. Dá sa povedať, že väčšina z nich je nám viac či menej známa zo strehov *Kunst des Fechtens*. V sústave strehov sa nachádzajú polohy kde je hrot namierený na súpera a aj také kde hrot mieri mimo. Pri jednotlivých strehoch nájdeme krátky popis čo je z nich možné vykonať, no ide v skutku o stručný popis. Aby sme zostali čo najbližšie nemeckým združeniam, ukážme si prvý zo strehov, ktorým je *Posta di donna*⁹. Ide o streh podobný *Meyerovmu*¹⁰ Zornhutu, alebo významom Lichtenawerovskému *Vom Tag s mečom na ramene*. Tento streh ľavou nohou vred má dve varianty podľa toho, či je váha tela vpred, alebo prenesená vzad. Pohyb ktorým prenášame váhu tela sa nazýva *Volta Stabile*¹¹. Aj keď sa dá povedať, že jednotlivé strehy majú svoje špecifické funkcie ktoré sa môžu u niektorých prelínati, *Posta di Donna* je veľmi univerzálna nakoľko ako majster píše je možné z nej:

- Vykonáť všetkých 7 útokov
- Vykryť všetky útoky
- Láme iné strehy svojimi silnými údermi

⁹ „Poloha ženy“.

¹⁰ Joachim Meyer -- Majster šermu pôsobiaci v 16. Storočí. Meštan, povolaním nožiar, vydal niekoľko diel o šermu dlhým mečom a inými zbraňami ktoré sa prelínajú s pôvodným učením *Kunst des Fechtens* i keď je modifikované.

¹¹ Mimo *Volta stabile* existuje ešte tzv. *Mezza volta* a *Tutta volta*. Tieto tri volty, alebo otočenia sa používajú v strehoch pri chodení ale aj v popise pohybu meča.

- Je vhodná k Rompere de punta (technika kde sa zosekáva súperov bod k zemi).

Druhým dôležitým strehom ktorý si ukážeme je tzv. *Porta di ferro*, čo v preklade znamená železná brána. Streh je vhodný na čakanie, pretože dobre čelí sekom aj bodom, je z neho možné dobre sekáť, bodať a po väzbe sa ľahko dostaneme do *Gioco stretto* (teda do šermu zblízka).

Majster nešpecifikuje ktorou nohou je potrebné stáť vpredu ak sa boj začína, chýba nám rada podobná: „*Wiltu kunst schauwen / Sicht linck ganck recht mit hauwen / Und linck mit rechten / Ob du gerest starck ze vechten*“ , alebo „*Hoer was do schlecht ist Vicht nit linck ob du recht bist*“ . Istou pomocou nám v tomto môže byť dielo majstra Philippa Vadiho ktorý je k tejto téme konkrétnejší. Ďalšie problémy nám robí otázka, čo sa stalo pred tým než sa šermiari dostali do zobrazenej polohy. Majster neuvádza z akého strehu daná akcia vychádza, prípadne ktorá noha bola vpredu či ktorá v útoku vykročila. Taktiež chýba informácia o tom, kto celú akciu začal. Skôr než prejdeme ďalej, povieme si o základných útokoch ktoré Fiore dei Liberi pozná.

Tak ako aj jeho nasledovník Philippo Vadi, aj Dei Liberi pozná 4 základné **útoky**, ktoré majú následne alternatívy podľa smeru alebo strany odkiaľ sú vedené. Správny úchop meča môžeme len dedukovať. Ak sa však pozrieme na vyobrazenia a spomenieme si na radu Vadiho o potrebe okrúhlého tvaru hlavice aby dobre sedela v ruke, javí sa nám logickým prehlásenie, že ľavá ruka má uchopiť meč za hlavicu a nie nad ako je to spomenuté napríklad v Cod. HS. 3227A. Položenie palca pravej ruky na čepel sa nikde nespomína, nevidíme to ani na ilustráciach, preto zatiaľ ostáva otázkou či majster túto oporu pou-

žíval. Absencia techník pretáčania nás však vedie k domnieke, že táto opora nebola používaná. Fiore menuje tieto hlavné útoky:

Fendente – ide o sek zhora dole, ktorý je poísaný ako diagonálny. Priamy sek zhora je tiež považovaný za fendente. Majster o nich píše, že sa používajú na krytie, na zraňovanie a na lámanie strehov.

Sottano – ide o spodné seký sekáné smerom hore, ktoré majú taktiež diagonálny smer. Mali by sme sa snažiť nimi zasahovať hlavne ruky. Vrátime sa späť cez fendente, alebo zostaneme v Posta longa¹².

Mezano – ide o stredné, priečne seký ktoré majú horizontálnu trajektóriu, podľa zobrazenia majú byť sekáné na úroveň hrude až krku. Sprava majú byť vždy vedené dlhým ostrím a zlava vždy krátkym.

Punta – sú body, ktorých môže byť päť. Dva horné, dva spodné a jeden v strede.

Na mnohých miestach Fiore spomína nutnosť kombinovať útoky, miast súpera tak aby sa otvoril a zasiahnúť na druhej strane. Ak sa pozrieme bližšie na niektoré rady a konkrétny kusy zistíme, že v systéme Fioreho dei Liberi je iniciatíva rovnako dôležitá ako v Kunst des Fechtens. Bud ju získame prvým útokom k čomu nás majster nabáda radou, že seký nebudú dlho otálať aby lámali súperov streh, alebo reakciou naviazaním sa na súperovu čepel kde podľa vzdialenosť volíme ďalšiu taktiku.

K obrane a odstráneniu súperových útokov sa používajú seký fendente. Fiore často rieši útočnú akciu súpera vlastnou kontra akciou (napríklad scambiar de punta, teda výmena bodu/záraz) alebo blokováním kde často dochádza k vyseknutiu súperovej čepeľi podobne ako v Kunst des Fechtens. Tak

¹²Streh podobný nemeckému dlhému hrotu.

ako aj jeho kolega Philippo Vadi tvrdí, že vo **väzbe** ktorú nazýva incrosada spočíva podsta šermu. O intenzite väzby mluví, preto si v tomto prípade musíme znova pomôcť náukou Vadiho. Ten hovorí, že by sme mali viazať rezolútne, často sekom tak, aby sme hrotom stále ohrozenovali súpera.

Rozdelenie šermu podľa vzdialenosťi je snáď najočividnejší koncept podľa ktorého majster šerm rozdeľuje podľa vzdialenosťi vo väzbe, z ktorej je možné vykonávať iné akcie. Dei Liberi pozná dve základné hry (Gioco) podľa vzdialenosťi:

Gioco largo – (šerm z väčzej vzdialenosťi) ktorý v sebe zahŕňa útoky z jednotlivých strehov, viazanie, kontra útoky, chytenie súperovej čepele, koncept ktorý Nemci volajú Überlaufen, finty a narúšanie súperových bodov, atď.,

Gioco stretto – (šerm v tesnej vzdialenosťi), ktorý znamená páky, zápas, údery hlavicou, znehýbnenia súpera či povaly

(Praktické ukážky:
scambiar de punta, rompere de punta, chytenie čepele, colpo di villano)

3 Philippo Vadi

Druhým hlavným menom talianskeho šermu dlhým mečom je Philippo Vadi. Rodák z mesta Pisa, sa učil šermu u mnohých majstrov v mnohých krajoch. Koncom 15 stočia napísal malú knihu o šerme, ktorú venoval vtedajšiemu mladému vojvodovi z Urbina. Aj napriek tomuto venovaniu nemáme žiadny iný dôkaz o tom, či na dvore pôsobil ako šermiarsky inštruktor alebo nie. Kniha je napísaná na pergamen s rozmermi 15 cm x 25 cm a je farebne ilustrovaná. Vieme, že bola napísaná niekedy medzi rokmi 1482 až 1487. Dátum 1482 udáva rok, kedy sa Guidobaldo ktorému Vadi knihu venoval stal vojvo-

dom z Urbina, takže kniha nemôže byť staršia. Kedže bola kniha evidovaná pod číslom 654 v katalógu vojvodskej knižnice ktorý bol vypracovaný na obdobie do 1487, nemôže byť kniha ani mladšia ako tento dátum. Dnes je uložená v národnej knižnici v Ríme pod označením Codice 1324. Už po prvom preštudovaní nadobúdame pocit, že Vadi sa musel priamo stretnúť s učením Fioreho dei Liberi alebo musel vidieť niektorú z jeho štyroch kníh. Používa takmer totožnú sústavu strehov a niektoré ich popisy sú takmer identické (Príklad popisu k strehu Porta di ferro):

Vadi: „*Son mezzana porta di ferro forte / per dare con punte e fendente la morte*“

Liberi: „*Mezzana porta de ferro son la forte / per dare cum punta e fendente la morte*“

V tom ako stáť proti súperovi sa Vadi líší tým, že vyslovene nabáda ukázať súperovi bok, teda nestáť čelne ale mať telo vytočené do strany aby sme súperovi ponúkli čo najmenší terč. Tento koncept sa neskôr stane v šermiarskych školách úplne bežným. Aj napriek tomu, že niektorí Vadiho dielo označujú za kopírovanie staršieho kolegu, vieme, že v učení oboch sú rozdiely. Jedným z hlavných rozdielov z pohľadu metódy pedagogiky je Vadiho 16 kapitol písaného textu šermiarskej teórie, zatiaľ čo Liberi po krátkom úvode prechádza bez akýchkoľvek taktických súvislostí hned na jednotlivé ilustrované kusy s krátkym popisom. Vadi ponúka dosť obsiahlu teoretickú časť a až potom sa venuje ilustrovaných bojovým situáciám. Na tomto mieste je potrebné poznamenať, že v teoretickej časti je popísaný hlavne šerm z väčšej vzdialenosťi, teda *Gioco largo* a obrazová časť je zväčša venovaná šermu na blízko, teda *Gioco stretto*. Vadi podobne ako Dei Liberi tvrdí, že celé šermiarske umenie má svoje kořene a vychádza zo zápasenia, i napriek tomu

sa zápasu vo svojej knihe veľmi nevenuje. Naopak Liberi zápasom začína a tento typ boja zaberá podstatnú časť jeho učebnice. Ďalšou zaujímavostou je Vadiho prehlásenie, že šerm má úzku súvislosť s matematikou a geometriou, no nikde vo svojej knihe toto neuvádza do praxe (súvislosť geometrie a šermu hlásal aj Fillipo Dardi, ktorý bol súčasníkom dei Liberiho). Kvôli tejto súvislosti je teda podľa neho šerm vedou a nie umením a je určený urodzeným ľuďom akými sú králi, princovia, baróni a rytieri a nie „zvieratám“ akými je prostý ľud. V nasledujúcim texte zhrnieme najhlavnejšie pravdy Vadiho traktátu podľa jednotlivých kapitol.

3.1 Kapitola II – Miery dlhého meča

Vadi hovorí, že meč by mal siaháť až po podpazušie, mal by mať priečky rovnako dlhé ako je rúčka a hlavica by mala byť guľatá aby sa s ňou dobre manipulovalo. V súboji by meče mali byť sestrami (spada – ženský rod), teda mali by mať rovnaké proporcie. Taktiež hovorí, že ak je meč používaný na boj v brnení, mal by byť nabrúsený len štyri prsty od hrotu.

3.2 Kapitola III – náuka o meči

Ide o pravdepodobne najdôležitejšiu zo šestnástich kapitol tohto diela. Hned na začiatku hovorí, že celé umenie šermu spočíva vo väzbe (*crociare*). Následne popisuje ako začať stretnutie so súperom. Mali by sme zaujať streh, približovať sa k súperovi a dobre sledovať tempo a menzúru. V pravú chvíľu by sme mali namieriť hrot na súpera a byť pripravení na rýchly útok aby sme neprepásli šancu. Je toto náznak princípu „Vorschlag“? Ak zaútočí on, mal by som skrižiť (*crociar*) jeho meč tak aby môj streh nikdy „nešiel“ mimo, teda tak aby som súpera ohrozoval hrotom a následne môžem útočiť. O tom ako sa naviazat a kryť pojednáva IX a X kapitola. Ak sú-

per viaže naširoko, hned treba bodat. Ak sa dostanete do väzby *mezza spada*¹³ treba sa hned priblížiť a bojovať v *gioco stretto*. Vadi ďalej radí aby sme meč viazali rezolútne. Ďalšia taktická rada hovorí o tom, čo je správne robiť keď sa súper začne hýbať telom, mečom, alebo ak zaútočí. Vadi radí buď cívnutie, alebo vykročiť vpred aby nás súper našiel blízko.

3.3 Kapitoly V, VI, VII a VIII – o sekoch a bodoch

Vadi pozná rovnaké sekky a body ako jeho predchodca. Rozdiel je len v pomenovaní, zatiaľ čo pre horné sekky používa taktiež názov *fendente*, pre spodné používa *rota* a pre stredné horizontálne *volante*. Taktiež menuje pravidlo, že každý sek vedený sprava, teda dritto bude sekaný dlhým ostrím a každý sek vedený zľava, teda *riverso* (okrem *fendente*) bude sekaný rubom. Úloha sekov je totožná s ich významom u Liberiho, Vadi ale kládzie dôraz na kombinovanie spodných sekov s *Fendente* čo považuje za smrteľnú kombináciu. *Volante* sú priečne sekky (*traversado*) a majú čeliť horným sekom alebo bodom. Vadi radí aby sekky boli vedené s rotáciou (*stramazzone*) len ak sú veľmi rýchle a krátke a ak je hrot meča namierený na súpera (začiatočná poloha), meč pri tom nesmie ísť príliš naširoko od tela. Dôležitá je aj informácie, že sekky dritto majú viac obranný charakter a sekky *riverso* útočný.

V ôsmej kapitole sa Vadi zaoberá porovnaním sekky a bodu. Jednoznačne preferuje sek pred bodom, pretože hovorí, že ak je bod vykrytý, ľahko stratí svoj smer a je problém znova nájsť terč. Naviac ak niekto dobre točí sekky pred sebou, býva proti nemu bod málo

¹³Termín *mezza spada* teda polovičný meč neznamená to isté čo pojem *Halb schwert* v *Kunst des Fechtens*. *Mezza spada* u talianov znamená vzájomnú polohu mečov teda väzbu, kde sú naviazané v strede čepeli.

účinný. Aj napriek tomu píše, že v boji proti jednému má bod dobrého užitia, no v boji proti mnohým je zbytočný.

3.4 Kapitoly IX a X – o viazaní

Väzba by mala byť taká silná, že slovami majstra ona sama nestratí svoj smer ak narazí na inú čepel. Toto znamená, že vždy či viažeme statickú čepel súpera, alebo sa naviažeme do jeho bodu či seku musíme konáť tak aby sme odolali energii súperovho meča (pri naviazaní sa do seku je nás vlastný sek žiaduci). Šerm z väzby, teda *Gioco di mezza spada* je možné považovať za súčasť alebo podstupeň *Gioco largo*. Znova nám však tak ako pri Liberim chýba rada čo robiť v prípade silného či slabého tlaku súpera na meč. Väzbou alebo naviazaním sa chápeme aj situáciu, kedy čelíme súperovmu útoku. Toto konáme vlastným sekom. Vadi menuje tri možnosti ako sa takto kryť:

- Cez horné sekly – takto je možné kryť všetky útoky
- Cez spodné sekly – takto je možné kryť body a horné sekly
- Cez priečne sekly – takto môžeme kryť body a horné sekly

3.5 Kapitola XI a XII a XIII – princípy šermu z väzby a finty

Hned na začiatku majster radí, že ak sme sa sekom dostali do väzby (mezza spada) je potrebné rýchlo svižne naznačiť fintou útok bodom tak aby nás meč nešiel príliš ďaleko a bol stále pripravený chrániť nás. Dôležitý bod tejto kapitoly hovorí o tom, že by sme mali vždy kryť proti nohe. Ak je na nás vedený útok zo súperovej pravej strany, mali by sme v momente čelenia tomuto útoku mať vpredu lavú nohu (ten istý princíp platí aj

pre opačnú stranu). Tak sa dostaneme k súperovi bližšie a následné odveta ktorá často splýva do jedného tempa je rýchlejšia.

Vadi jednoznačne obhajuje konanie v ktorom skrz finty (*viste*) zmätieme súpera aby nevedel odkiaľ príde reálny útok. V Kapitole XIII nachádzame veľmi zaujímavú techniku, ktorá je veľmi podobná nemeckému **winden** na čepeli.

Majster hovorí, že ak seknem reverso fendente, mal by som pretočiť a rubom mu zasadíť hrot do tváre. Nemal by som sa pri to od neho odpútať. Táto technika je znova spomenutá v nasledujúcej kapitole.

Potom majster hovorí aby som vstupoval vždy bodom ktorý zasadzujem nahor do jeho tváre a keď je správny čas mám použiť sek, teda vtedy keď sa odkryje po mojom bode.

3.6 Kapitola XIV – mezzo tempo

V tejto kapitole sa majster zaoberá polovičným tempom a šermom, o ktorom tvrdí, že ide o rýchly pohyb zápästia, čo trvá kratšie ako celé tempo. Znova sa tu spomína stáčanie, teda táto technika má byť jednoznačne vykonaná v polovičnom čase. Majster kladie hlavný dôraz na techniku *Volaricha* o ktorej hovorí toto:

„Tažko pochopí ten čo to nikdy nerobil / často *Volaricha* / so svojou dobrou hranou láme druhému hlavu / z celého umenia je ona klenotom“

Po prečítaní tohto verša sa natíska otázka: „A?“. Majster píše, že technika „*Volaricha*“ je klenotom, šermu. Ale to je všetko. Nepíše o tom ako sa táto technika vykonáva, aké sú jej taktické a mechanické pravidlá, preto si o nej predstavu musíme urobiť sami. Je v časti o mezzo tempe, teda bude vykonaná rýchlym pohybom zápästia a zasahovať bude hranou.

Určite ide o sek do hlavy, keďže majster spomína, že *volaricha* láme hlavu. Taktiež dodáva, že je výborná, pretože v jednom tempe zároveň kryje a zasahuje. Ale z tohto ľahko určíme ako sa presne vykonáva.

3.7 Kapitola XVI

Tu majster zdôrazňuje, že by sme mali šermovať úsporne, bez veľkých pohybov pri sekani či obrane. Mali by sme stále hrotom ohrozovať súpera či v strehu alebo v útoku tak aby stratil svoju odvahu. Násmeč by vždy mal konáť krátku, teda úspornú a rýchlu dráhu. Šermovať by sme mali vždy pred sebou, teda nemali by sme súperovi ukazovať terč rozľahanými pohybmi na stranách.

Jednou z prvých ilustrácií po teoretickej časti je postava muža na ktorej sú prostredníctvom rôznych symbolov znázornené základné princípy. Prejdime si teda aspoň niektoré z nich. Na hlave vidíme akúsi hviezdicu ktorá podľa textu znázorňuje úsudok ktorý by mal skrz správne zhodnotenie tempa a menzúry riadiť každé naše rozhodnutie. Na úrovni kolien vidíme znázornené klúče, pretože podľa Vadiho nohy, teda správna práca nôh je klúčom a podstatou umenia. K ľavej nohe priradil vežu, pretože tá v strehu má stát pevne, k pravej nohe priradil slnko. Jeho symbolika Vadiho slovami značí, že tak ako slnko robí veľké okruhy a vracia sa späť tam kde sa zrodilo, aj pravá noha by sa mala vrátiť späť. Inými slovami ak stojíme ľavou nohou vpred a vedieme útok vykročením pravej nohy, mali by sme sa potom znova vrátiť späť aby sme neboli zasiahanutí. Pod nohami znázornenej postavy vidíme mlynské koleso. Týmto majster naznačuje, že v prípade potreby by sa mali nohy rýchlo meniť¹⁴ alebo otočiť tak ako koleso. Keďže v časti o strechoch vidíme, že každý má svoju konkrétnu úlohu, je toto možné chápať aj tak, že proti

súperovmu strehu by sme mali zaujať vlastnú vhodnú pozíciu čo sa týka aj toho ktorá noha je vpred.

Ďalšia ilustrácia znázorňuje schému jednotlivých útokov. Mnoho talianskych majstrov ktorí prišli po Vadim tento pedagogický systém prevzalo a používali ho úplne bežne ešte aj koncom 17. storočia. Na ilustrácii vidíme, že sú buď chybne naznačené horné a spodné seký ktoré sú navzájom vymenené, alebo že obrázok znázorňuje konečné polohy meča v danom sekú.

Aj keď Filippo Vadi tvrdí, že starý spôsob šermu necháva svojim predchodcom a to čo vo svojom diele učí je nový spôsob boja ktorý sám vynášiel, musíme konštatovať, že pravdepodobne ide skôr o prehlásenie vychádzajúce z jeho talianskeho temperamentu ako o skutočnosť. Naviac si sám trocha protirečí, pretože píše, že to čo v knihe nájdeme sú veci ktoré sám videl a odskúšal. Hlavné princípy sa držia v línií s náukou jeho predchodcu, aj keď určité veci ktoré vidíme prvý krát práve uňho mu nemôžeme uprieť: *rotare, mezzo tempo*, či vyžadovanie vytočenia tela v strehu tak ako to používali majstri neskôr až dodnes. Existencia písanej teórie v prvej polovici knihy nám ponúka dostatok informácií na to, aby sme si vytvorili aký taký úsudok. Ak ich objem a podrobnosť porovnáme s nemeckými kníhmi, je to stále žalostne málo, no dobré je, že aj tá trocha niektoré veci dokáže priblížiť a hlavne môže slúžiť na premostenie späť do učenia majstra Liberiho ktorý nám mnoho súvislostí zamlčal.

(Praktické ukážky)

4 Záver

Je jasné, že Fiore dei Liberi a Filippo Vadi boli vo svojej dobe váženými a úspešnými majstrami. Je to zatiaľ to najobsiahlejšie čo

¹⁴Dopredu by sa mala dostať zadná noha.

k téme talianskeho meča máme. Podľa môjho názoru je to však zatiaľ stále príliš málo na to, aby sme o tomto systéme mohli povedať, že ho z väčšej časti poznáme. Máme informácie o základných útokoch, vieme, že iniciatíva je tu rovnako dôležitá ako sme na to zvyknutí v KdF, je potrebné opakovat útoky, miest súpera fintami, existujú súčasné kontra útoky, dva druhy vzdialenosť pričom radi vchádzajú do tesnej hry atď. Mlčia však o koncepte cítenia ktorý je určite dôležitým aspektom, až na krátku zmienku o jednej technike vo Vadiho knihe nenabádajú používať techniky pretáčania, a chýbajú ďalšie veci. Ako to? Môžeme predpokladať niekoľko dôvodov:

1. Veci ktoré nám chýbajú a poznáme ich ako fundamentálne z KdF nepoznali.
2. Poznali tieto princípy, ale náročky ich vo svojom diele neuviedli, pretože sa riadili inými princípmi..
3. Poznali tieto princípy, ale neuviedli ich aby si ochránili svoje živobytie.
4. Jednoducho napísali knihu oproti nemeckým kolegom menej koncepcne.

Urobiť si názor na prvý bod nie je také ľahké. Fiore sám hovorí, že sa učil o mnohých nemeckých majstrov, aj jeho hlavným majstrom bol nemec. Žeby sa žiadny z jeho učiteľom ani Fiore sám nestretli s tým čo si predávali majstri v Gesellschaft Lichtenawers? To sa mi zdá málo pravdepodobné. Druhý bod je možný, predošlé riadky ho však z časti po pierajú, naviac v oboch dielach isté prieniky s KdF vidíme. Tretí a štvrtý bod sú tak isto možné a my sa dnes môžeme len rozhodnúť ako budeme pri akej takej interpretácii jeho učenia postupovať.

1. Chýbajúce čriepky mozaiky ako napríklad koncept fühlens, prevezme od Nemcov a do času kým sa nenájdú ďalšie diela ktoré by nám povedali viac budeme používať „nemecké barle“.
2. Zostaneme „čistí“ a na otázky ktorých je dnes ešte naozaj dosť si odpovieme sami za cenu, že môžeme ísť slepou uličkou, alebo budeme zatiaľ praktikovať len to, čo je jednoznačné .

4.1 Giacomo di Grassi

Benátčan Gacomo di Grassi je dôležitou postavou rapírového šermu, no vo svojej učebnici ktorú vydal v roku 1570 popisuje mimo iného aj ako bojovať mečom. Kedže je očividné, že dlhý meč neboli jeho hlavným oborom, naviac sa mu venuje len minimálne, budeme nasledovné považovať skôr za odľahčenie témy a doplnkovú zaujímavosť. Určite nejde o plnohodnotný zdroj pre štúdium talianskeho dlhého meča, no niektoré veci ktoré tu o tejto zbrani nachádzame sú zaujímavé.

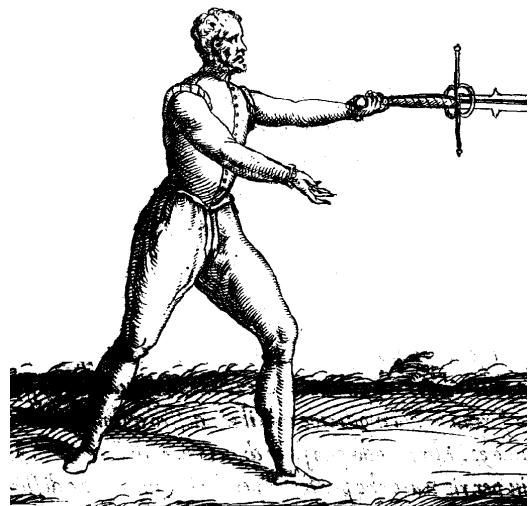
Tému dlhého meča začína zamyslením sa nad jeho výhodami v prípade, že je potrebné čeliť viacerým protivníkom. Tvrdí, že táto zbraň má v tomto prípade veľké uplatnenie rovnako ako aj v prípade vojenského využitia. Kedže meč má výraznú dĺžku, dostatočne široké priečky a rúčku na štyri päste, dokáže podľa neho sekom zahnáť aj viacerých protivníkov. Pri boji proti viac nepriateľom by podľa Di Grassiho malo byť bodanie úplne vylúčené, malo by sa šermovať sekmi ktoré by mali byť točené a opakované s veľkou rýchlosťou a nasadením. Často vraj pri tom treba skočiť z jednej nohy na druhú, pretože takéto agresívne správanie prekvapí protivníkov a nebudú sa chcieť priblížiť. Samozrejme takéto tvrdenia u mnohých môžu vyslovať úsmev na tvári, no určítu logiku takéto správanie v boji proti presile môže mať. Bod je ľahko krytý a je možné sa na čepeľ ľahko

naviazať čo by pre nás mohlo byť v boji proti presile fatálne. Podobné počinanie obhajujú aj iní, mladší majstri v rapírovom šerme, napríklad Capoferro. Di Grassi na druhej strane hovorí aj o tom, ako je možné čeliť takémuto agresívnomu šermu sekom:

- Uskočiť vzad a nechať prepadnúť čepel meča bez zásahu s následným okamžitým zasadnením bodu.
- Dobre sledovať pohyb súperových rúk a skočiť vpred v momente náprahu tak, aby sa čepele stretli na forte, teda silnej časti čepele tam, kde má súperov meč menšiu energiu a takto vykonat záraz alebo odvetu po kryte.

Pre súboj jedného proti jednému je v menovaní techník stručný. Začína radou ako držať meč pri zasadnení bodu. Tvrdí, že všetci sú zvyknutí držať meč pri sekoch aj bodoch dvoma rukami, ale podľa neho pri bodoch je to nebezpečné, pretože ich to príliš skráti. Podľa neho je lepšie začať bodaať zo spodného strehu¹⁵ oboma rukami, no potom rukou ktorá drží meč pod priečkami pustiť a bodnúť držiac ho len za hlavicu na celú dĺžku paže, nohy aj tela, ako sa len dokážu natiahnuť. Útočiť je takto lepšie z vonka, z vnútra by sme sa mali radšej najprv zakryť a až potom zasadzovať bod spomenutým spôsobom (začíname oboma rukami aby sme zatlačili na súperovu čepel). Čeliť útoku zo spodného strehu máme taktiež zo spodného strehu zárazom. Ak bod minie, je treba hned meč stiahnuť k telu, znova ho uchopiť aj druhou rukou, stiahnuť aj nohu a vrátiť sa späť do nízkeho strehu.

Vysoký streh je podľa neho treba zaujať tak, že ruky sú hore ale hrot je mierne sklopený sa čepel vychýlená do strany tak, aby meč čiastočne kryl telo. Z tohto strehu je

možné zasadniť bod, alebo rýchly sek ostrím sprava. Bod je možné zasadniť ak útočím ako prvý, alebo okamžite po kontakte čepeli spôsobom aký som popísal. Di Grassi radí nezačínať sekom, pretože tu hrozí riziko zásahu popod sek. Radšej by sme mali začať bodom ktorý náhle zmeníme na sek. Ak sa súper pokúsi sek zakryť je potrebné pustiť ruku pod priečkou, zmeniť sek v bod, čo najviac ho natiahnuť a vytlačiť hlavicu hore tak, aby sa bod dostal za súperovu čepel. Princíp obídenia súperovej čepele nám svojim významom môže pripomínať nemecké winden, no tu skôr ide o paralelu s útokom punta riversa či punta dritta s využitím uhla aby sme sa tak dostali za súperovu čepel bez zastavenia nášho konania. Aspekt hart tu teda nehrá rolu.

Pojednanie o dlhom meči Di Grassi zakončuje tým, že by sme sa nemali báť či prepnutá ruka a čepel príliš daleko od tela nedáva súperovi šancu nás odzbrojiť, pretože ak bod konáme v správnom tempe, bude mať súper čo robiť s tým aby sa nám ubránil a nebude mať čas na čokoľvek iné.

¹⁵Streh sa podobá polohe pluh z KdF.

